T.C.

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI

TÜRKİYE İŞ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

YEŞİL DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA TÜRKİYE'NİN İŞGÜCÜ İHTİYACININ KARŞILANMASINDA AKTİF İŞGÜCÜ POLİTİKALARININ ROLÜ

Mustafa AYATA

İstihdam Uzman Yardımcısı

Ankara 2023

T.C.

ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI

TÜRKİYE İŞ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

YEŞİL DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA TÜRKİYE'NİN İŞGÜCÜ İHTİYACININ KARŞILANMASINDA AKTİF İŞGÜCÜ POLİTİKALARININ ROLÜ

(Uzmanlık Tezi)

Mustafa AYATA

İstihdam Uzman Yardımcısı

Tez Danışmanı

Soner ULUKÜTÜK

İstihdam Uzmanı

TÜRKİYE İŞ KURUMU GENEL MÜDÜRLÜĞÜNE

İstihdam Uzman Yardımcısı Mustafa AYATA'ya ait, "Yeşil Dönüşüm Kapsamında Türkiye'nin İşgücü İhtiyacının Karşılanmasında Aktif İşgücü Politikalarının Rolü" adlı bu Tez, Yeterlilik Sınav Kurulu Tarafından UZMANLIK TEZİ olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı	**Adı Soyadı**	**İmzası**
Başkan			
Üye			
Üye			
Üye			
Üye			

Tez Savunma Tarihi: …/…/2023

TEZDEN YARARLANMA

Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü İstihdam Uzman Yardımcısı Mustafa AYATA tarafından hazırlanan bu Uzmanlık Tezinden yararlanma koşulları aşağıdaki şekildedir:

1. Bu Tez fotokopi ile çoğaltılabilir.
2. Bu Tez, pdf formatında internet ortamında yayınlanabilir.
3. Bu Tezden yararlanırken kaynak gösterilmesi zorunludur.

Mustafa AYATA
İstihdam Uzman Yardımcısı

…/…./2023

ÖN SÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında her türlü desteği sağlayan ve anlayış gösteren Daire Başkanım Oğuz DÜZGÜN'e, hiçbir zaman yardımlarını ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım İstihdam Uzmanı Soner ULUKÜTÜK'e, çalışmalarıma katkı sağlayan başta İstihdam Uzmanı Âtıf GÜRLEVİK, İstihdam Uzmanı Zeki Deniz DOST ve İstihdam Uzmanı Çağatay GÖKYAY olmak üzere tüm mesai arkadaşlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak üzerimdeki emekleri için değerli ablam Melike AYATA'ya ve kardeşim Ahmet Emin AYATA'ya, bugünlere gelmemde büyük emeği olan ve fedakârlıklarını daima hissettiğim değerli annem Naile AYATA ile babam Mehmet AYATA'ya ve evliliğimizin ilk yılına rastlayan yorucu tez döneminde yaşadığım stresi benimle paylaşan varlığını ve yardımını tüm süreçte hissettiğim kıymetli eşim Sümeyye AYATA'ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

ÖZET

İklim krizinin ve ekolojik dengesizliklerin etkilerine karşı çözüm arayışları, yeşil dönüşüm yaklaşımını ortaya çıkarmıştır. Yeşil Dönüşüm; çevresel, sosyal ve ekonomik açılardan ele alınması gereken bir kavram olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışmada dönüşümün ekonomik boyutu ve işgücü piyasası üzerindeki etkilerine odaklanılmıştır.

Çalışmada dünyadaki gelişmelere paralel olarak yeşil dönüşümün tarihsel gelişimi incelenmiştir. Dönüşüm süreci ile ortaya çıkan işgücü talebini karşılamak ve işgücü piyasasını bu değişime adapte etmek için dünyada ve Türkiye'de uygulanan istihdam politikaları incelenmiş ve aktif işgücü piyasaları politikaları kapsamında neler yapılabileceği ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İstihdamın korunması ve kalıcı olarak artırılabilmesi gayesiyle yeşil işlerin nitelikli işgücü ile desteklenmesi büyük bir önem arz etmektedir. Bu kapsamda yeşil işlerdeki işgücü talebine cevap verebilecek nitelikli ve bilinçli çalışanların yetiştirilebilmesini desteklemek amacıyla aktif işgücü piyasası programlarının düzenlenmesi gerektiği çalışmada vurgulanmıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde kavramsal çerçeve ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde dünyada yeşil dönüşüm sürecinin gelişimi ve bu alanda uygulanan aktif işgücü politikaları incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Türkiye'de yeşil dönüşüm süreci ve Türkiye İş Kurumu tarafından bu alanda yürütülen faaliyetler değerlendirilerek sonuç bölümünde faaliyetlerin çeşitlendirilmesine yönelik değerlendirme ve önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yeşil Dönüşüm, Yeşil Ekonomi, Yeşil İşler, Yeşil Beceri, Aktif İşgücü Piyasası Programları

ABSTRACT

The search for solutions to the effects of the climate crisis and ecological imbalances has led to the green transformation approach. Green Transformation stands out as a concept that needs to be addressed through environmental, social and economic perspectives. This study focuses on the economic dimension of transformation and its effects on the labor market.

The study examines the historical development of green transformation in conjunction with the developments around the world. The employment policies implemented in order to meet the labor demand arising from the transformation process and to adapt to the transitioning labor market throughout the world as well as in Turkey, have been examined and discussed within the scope of active labor market policies.

In order to protect and permanently increase employment, it is of great importance to support green jobs with qualified labor force. In this context, the study emphasizes that it is imperative to conduct active labor market programs in order to support the training of qualified and conscious employees competent to respond to the labor demand in green jobs.

The first part of the study addresses the conceptual framework. Throughout the second part, the study focuses on the green transformation process together with implementation of relevant active labor market policies. In the third part, the green transformation process in Turkey and activities carried out by the Turkish Employment Agency in this field have been assessed which was concluded with an evaluation and some recommendations for diversification of these activities.

Key Words: Green Transformation, Green Economy, Green Jobs, Green Skills, Active Labour Market Programmes

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ ..... **i**

ÖZET ..... **ii**

ABSTRACT ..... **iii**

İÇİNDEKİLER ..... **iv**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **vi**

ŞEKİLLER LİSTESİ ..... **vii**

KISALTMALAR ..... **viii**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ 5
1.1.1. Yeşil İşlere İlişkin Tanımlar ve Temel Kavramlar 5
1.1.2. Adil Dönüşüm 12
1.1.3. Sürdürülebilirlik Kavramı 15
1.1.4. Yeşil Ekonominin Tanımı ve İstihdam Üzerindeki Olası Etkileri 18
1.1.5. Yeşil Beceriler (Green Skills) 24
1.2. AKTİF İŞGÜCÜ PİYASASI POLİTİKALARI 27
1.2.1. İşe Yerleştirme ve Danışmanlık Faaliyetleri 28
1.2.2. İşgücü Piyasası Araştırmaları (İPA) 32
1.2.3. Mesleki Eğitim Kursları (MEK) 34
1.2.4. İşbaşı Eğitim Programları (İEP) 40

İKİNCİ BÖLÜM
DÜNYADA YEŞİL DÖNÜŞÜM SÜRECİ VE AKTİF İŞGÜCÜ POLİTİKALARININ ROLÜ

2.1. ULUSLARARASI GİRİŞİMLER KAPSAMINDA YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN TARİHSEL GELİŞİMİ 45
2.1.1. Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı (1972) 46
2.1.2. Ortak Geleceğimiz Raporu (Our Common Future, 1987) 47
2.1.3. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Konferansı) 48
2.1.4. Kyoto Protokolü (1997) 48
2.1.5. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact, 2000) .. 49
2.1.6. Rio+20 Zirvesi (The Future We Want, 2012) 50
2.1.7. Paris Anlaşması (İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi) 52
2.1.8. Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri 52
2.1.9. Avrupa Yeşil Mutabakatı (2030 - 2050) 53
2.2. YEŞİL DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA KÜRESEL GELİŞMELER 56
2.2.1. Uluslararası Örgütlerin Yeşil Dönüşüme Yönelik Çalışmaları 57

2.2.1.1. Dünya Bankası (WB) ... 57
2.2.1.2. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ... 59
2.2.1.3. Birleşmiş Milletler (BM) ... 61
2.2.1.4. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ... 65
2.2.2. Yeşil Dönüşüm Kapsamında Ülke Uygulamaları ... 68
2.2.2.1. Güney Kore ... 68
2.2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ... 69
2.2.2.3. Almanya ... 71
2.3. DÜNYADA YEŞİL DÖNÜŞÜME YÖNELİK UYGULANAN AKTİF İŞGÜCÜ POLİTİKALARI ... 72
2.3.1. Yeşil Dönüşüme Yönelik İşgücü Piyasası Araştırmaları ve Yeşil Beceri Kavramı ... 73
2.3.2. Yeşil Becerilere Yönelik Mesleki ve Teknik Eğitim ... 83

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE YEŞİL DÖNÜŞÜM SÜRECİ VE İŞKUR'UN FAALİYETLERİ

3.1. TÜRKİYE'DE YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN TARİHÎ SEYRİ ... 91
3.1.1. Beş Yıllık Kalkınma Planları Ekseninde Yeşil Dönüşüm ... 93
3.1.2. Türkiye'de Yeşil Dönüşüm Kapsamında Hazırlanmış Diğer Önemli Belgeler ... 95
3.1.2.1. Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı (Intended Nationally Determined Contribution-INDC, 2015) ... 96
3.1.2.2. Avrupa Birliği'nin Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması Etki Analizi Çerçevesinde Ülke Görüşü (T.C. Ticaret Bakanlığı) ... 96
3.1.2.3. Ekonomik Göstergeler Merceğinden Yeni İklim Rejimi Raporu (TÜSİAD, 2020) ... 97
3.1.2.4. Uludağ İhracatçı Birlikleri AB Yeşil Mutabakatı Raporu ... 97
3.1.2.5. Avrupa Birliği'nin Sınırda Karbon Uyarlaması Mekanizması ve Türkiye Ekonomisi - İstanbul Politikalar Merkezi Politika Notu ... 98
3.1.2.6. Türkiye "Yeşil Dönüşüm"e Uyumda Geç Kalmamalı - Çağrı Metni ... 98
3.1.2.7. Anadolu Bozkır Ekosistemleri İçin İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum Strateji Belgesi (2022-2036) ... 99
3.1.2.8. İklim Değişikliği Kanun Taslağı ... 99
3.1.2.9. Emisyon Ticareti Sistemi Yönetmelik Taslağı ... 100
3.1.2.10.Orta Vadeli Program (2023-2025) ... 101
3.2. YEŞİL DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA İŞKUR'UN FAALİYETLERİ ... 102

SONUÇ VE ÖNERİLER ... 109

KAYNAKÇA ... 115

ÖZGEÇMİŞ ... 122

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Yeşil Dönüşümün Avantajları 10
Tablo 2: Yeşil İşlerin Getirdiği Faydalar 12
Tablo 3: Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihsel Gelişimi 16
Tablo 4: Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları 17
Tablo 5: Yeşil Ekonominin İstihdam Üzerindeki Potansiyel Etkileri 22
Tablo 6: Kurs Düzenlenebilecek Hizmet Sağlayıcılar 37
Tablo 7: Kursa Katılacak Kişilerde Aranan Şartlar 39
Tablo 8: İşbaşı Eğitim Programı Katılımcılarında Aranan Şartlar 43
Tablo 9: Global Compact 10 Temel İlke 50
Tablo 10: İstediğimiz Gelecek Raporu Yeşil İşlere Yönelik Hedefler 51
Tablo 11: Gündem 21 Eylem Planı: Yeşil Dönüşüme Yönelik Politika ve Tedbirler 63
Tablo 12: OECD'nin İşgücü Piyasasına Yönelik Politika Önerileri 67
Tablo 13: Yeşil Beceri Gerektiren İş Alanları 79
Tablo 14: Adil Dönüşüm – Tavsiye Kararları 90
Tablo 15: Türkiye'de Yeşil Dönüşüm Süreci 91
Tablo 16: İŞKUR Tarafından Belirlenen Geleceğin Meslekleri 105

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1 : Yeşil İşlerin Özellikleri (Characterization Of Green Jobs) 9

KISALTMALAR

AİPP	Aktif İşgücü Piyasası Programları
AYM	Avrupa Yeşil Mutabakatı
BM	Birleşmiş Milletler
CEDEFOP	Avrupa Mesleki Eğitim Geliştirme Merkezi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOE	Uluslararası İşverenler Örgütü
ITUC	Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu
İPA	İşgücü Piyasası Araştırması
İŞKUR	Türkiye İş Kurumu
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
SEFİA	Sürdürülebilir Ekonomi ve Finans Araştırmaları Derneği
SHURA	Avrupa İklim Vakfı (ECF), Agora Energiewende ve İstanbul Politikalar Merkezi (IPC) tarafından Sabancı Üniversitesi'nde kurulan Enerji Dönüşümü Merkezi
UNCSD	Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Konferansı
UNEP	Birleşmiş Milletler Çevre Programı
UNFCCC	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi
WCED	Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu

GİRİŞ

Sanayi devrimiyle başlayan kitlesel üretim ile daha fazla büyümeye odaklanan ekonomik anlayışın doğaya verilen zararı yok saymaya devam etmesi, çevresel sorunların giderek artmasına sebep olmuştur. Her geçen gün bu sorunların küresel etkileri daha fazla hissedilir hale gelmiştir. Çevre kirliliği, küresel ısınma, doğal kaynakların tükenmesi ve biyolojik çeşitliliğin azalması gibi sorunlar sonucunda küresel olarak neredeyse etkilenmeyen hiçbir bölge ve topluluk kalmamıştır.

Bu sorunlar gezegenimizin ekolojik dengesini bozarak çevre koşullarını değiştirmekte ve doğal yaşamın devamını tehdit etmektedir. Bu nedenle dünya genelinde yeşil dönüşüm giderek daha önemli hale gelmiştir. Çevreye zarar vermeden kaynakları daha verimli şekilde kullanarak ekonomik kalkınmayı sağlamayı hedefleyen yeşil dönüşüm, dünyanın geleceğine dair önceliklerin ve amaçların bir yansımasıdır.

Yeşil dönüşüm sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için önemli bir araçtır ve küresel çevre sorunlarının çözümü için kritik bir adımdır. Bu nedenle uluslararası kuruluşlar, hükümetler, iş dünyası ve sivil toplum kuruluşları birlikte çalışarak çevreye duyarlı bir ekonomik sistemin inşa edilmesine katkı sağlamak ve yeşil dönüşüme geçiş sürecini desteklemek için çaba göstermektedirler.

Bununla birlikte yeşil dönüşümün işgücü piyasası üzerinde yarattığı etkiler ve ihtiyaçlar giderek artan bir şekilde dünya çapında tartışılan bir konudur. İklim değişikliği ve çevresel bozulmanın yol açtığı zararlardan kaçınmak, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak ve gelecek nesillere sağlıklı bir dünya bırakmak için çevreye değer veren yeni bir ekonomik sisteme ihtiyaç olduğu aşikârdır. Bu yeni ekonomik sistem, kaçınılmaz olarak bir üretim faktörü olan emeği ve dolayısıyla işgücü piyasasını etkilemektedir. Nitekim öznesi insan olan işgücü piyasalarının bu dönüşüme ne derece hazır olduğu ve nasıl tepki vereceği oldukça önemlidir.

Yeşil dönüşüm çerçevesinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için çevre dostu işlere diğer bir ifade ile yeşil işlere geçişin sağlanması gerekmektedir. Bu işler çevre dostu ürünlerin üretiminden enerji verimliliği konusunda uzmanlaşmaya kadar birçok alanda görülebilmektedir. Nitekim yeşil işler; yenilenebilir enerji, enerji verimliliği ve yalıtım, sürdürülebilir tarım ve gıda üretimi, geri dönüşüm ve atık yönetimi, yeşil inşaat ve yapı malzemeleri gibi çok geniş bir çalışma alanını oluşturmaktadır.

Yeşil işler hem yerel hem de küresel olarak ekonomik büyüme ve istihdam artışı sağlayabilme potansiyeli taşımaktadır. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) Türkiye ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) Türkiye'nin 2022 yılında yayınladığı "Türkiye'de İklim Değişikliği ve Yeşil Ekonomi Politikalarının Sosyal ve İstihdam Etkileri" isimli ortak bir rapora göre Türkiye'nin yenilenebilir enerjiye yatırım yapması durumunda 2030 yılına kadar işgücü piyasasında 300 bini aşkın yeni işin ortaya çıkması beklenmektedir (ILO&UNDP, 2022).

Tezimizin temel hipotezi bu çerçeve değerlendirilerek oluşturulmuştur. Buna göre; yeşil dönüşüm sürecinin, hem küresel ekonomiyi hem de ülke ekonomilerini olumlu yönde etkileyerek net istihdamı artıracağı çalışmanın temel hipotezi olarak belirlenmiştir. Diğer bir deyişle yeşil dönüşüm sürecinin, bu kapsamda uygulanacak politikaların ve sonuçlarının işgücü piyasasında pozitif rol oynayacağı öngörülmektedir.

Yeşil ekonomi kapsamında uygulanabilecek politikalar; çevre dostu ürünlerin üretimine yönelik teşvikler, yeşil teknolojilere yatırım, sürdürülebilir ulaşım projeleri ve yenilenebilir enerji kaynaklarına yatırım teşviki gibi çeşitli alanlarda olabilmektedir. Bu politikaların uygulanması nihayetinde yeşil işlerin oluşmasını sağlayarak ekonomik büyümeye ve istihdama olumlu katkı sağlayacaktır.

Bu çerçevede çevresel sorunların etkilerini azaltmak için oluşturulmaya çalışılan yeni ekonomik sistem ile ortaya çıkan işgücü açığının nasıl giderileceği işgücü piyasası bakımından kilit sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeşil dönüşüm sürecinde ortaya çıkan işgücü ihtiyacının karşılanması, toplumun tüm kesimleri için adil geçişin sağlanması ve çevresel risklerin minimize edilmesi hedeflerinde kamu istihdam hizmetlerinin sürece etki etme kabiliyetinin artırılması önemli görülmektedir. Söz konusu hizmetlerin yeni sistemde nasıl konumlandırılacağı tartışılırken, başta aktif işgücü piyasası politikaları olmak üzere kamu istihdam hizmetlerinin yeşil dönüşümün istihdam yaratma potansiyelini artırmak için kullanılması stratejik bir öncelik haline gelmiştir.

Bu politikalar, hem mevcut çalışanların hem de işgücü piyasasına yeni girecek bireylerin yeşil dönüşüme paralel olarak beklenen beceri ve yetenekleri kazanmasını hedef alabilmesi ile mümkün görünmektedir. "Kimseyi geride bırakmadan" hem çalışanlar için "adil bir geçiş" hem de yeni işlerin süreçte nasıl şekilleneceğini sistematize ederek bütüncül bir politika setinin hayata geçirilmesi sürece katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma ile yeşil dönüşüm kapsamında ortaya çıkan işgücü ihtiyacının mevcut durumu ve istihdam yaratma potansiyeline odaklanılarak dünyada ve Türkiye'de yeşil dönüşüm kapsamında aktif işgücü piyasası politikalarının rolü ortaya konulmaya çalışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1 YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

Yeşil dönüşüm kavramı, hem ekonomik hem de çevresel sürdürülebilirlik ilkelerini kapsayan ve temel olarak iklim değişikliği kapsamında kaynakların etkin kullanımını amaçlayan bir dönüşüm sürecini temsil etmektedir. Yeşil dönüşümün temel amacı; küresel ekonomiyi dekarbonize etmek, yenilenebilir enerji kullanımını teşvik etmek ve sürdürülebilirlik stratejilerinin oluşturulmasına katkı sağlamaktır (Durmuşlar, Eymirli, & Ayalp, 2023).

Yeşil dönüşüm, çevresel sorunları ele alırken ekonomik ve sosyal boyutları da içeren bütüncül bir yaklaşımı ifade etmektedir. Çalışmanın bu bölümünde yeşil dönüşüm sürecinin dinamiklerini içeren kavramlara yer verilmiştir.

1.1.1. Yeşil İşlere İlişkin Tanımlar ve Temel Kavramlar

İklim değişikliği ve doğal kaynakların tükenmesi gibi küresel çevre sorunlarının artması, çevreye duyarlı yeni bir ekonomik sistemin kurulması ihtiyacını doğurmuştur. Yeşil işler diğer bir ifadeyle çevre dostu işler, söz konusu sorunları azaltamaya yönelik olarak ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda "Yeşil İş" kavramını çevreye duyarlılık ve sürdürülebilirlik ilkelerine dayanarak ekonomik faaliyetleri sürdüren iş alanları olarak tanımlamak mümkündür. Çevreye karşı duyarlılık arttıkça atık yönetimi, enerji verimliliği, yenilenebilir enerji gibi alanlara odaklanan iş kolları gelişmiştir. "Yeşil İş" olarak ifade edilen çevre dostu işlerin çevresel sorunların önlenmesi açısından daha da önemli hale gelmesi eski üretim yöntemlerinde var olan işlerin dönüştürülmesini hızlandırmıştır.

Bu çerçevede eski üretim yöntemlerine karşılık gelen "kahverengi iş" kavramına değinmek yararlı olacaktır. Bu işler, "hammaddeyi etkin kullanmayan, enerji verimliliğini hedef olarak belirlemeyen, fosil enerji kaynaklarına bağlı üretime devam eden ve insana yakışır iş standartları sağlamayan işler" olarak tanımlanmaktadır (Başol, 2018, s. 72).

Kahverengi işlerde atıkların geri dönüşümü veya yeniden kullanımı göz ardı edildiğinden bu iş alanlarını kapsayan sektörler bir yandan doğal kaynakların hızla tükenmesine, öte yandan çevresel sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Bu işlerde kullanılan enerji

kaynakları, iklim değişikliği gibi ciddi çevresel sorunlara yol açan fosil yakıtlara dayandığından sera gazı emisyonlarının artmasına yol açmaktadır.

Kahverengi işlerde işçi hakları, güvenlik önlemleri ve sosyal adalet gibi konular ihmal edildiğinden çalışma koşulları ve iş standartları da insana yakışır düzeyde değildir. Özetle kahverengi işler olarak adlandırılan işler; çevreyi önemsemeyen, iklim değişikliğine neden olan ve çalışanlara adil olmayan düşük ücret politikaları uygulayan işlerdir. Yani bu tür işler, hem doğaya zarar vermekte hem de çalışanların haklarını ihlal etmektedir.

Sürdürülebilirlik ve çevresel sorunlar dünyamız için giderek daha önemli konular haline gelmektedir. Bu açıdan bakıldığında kahverengi işlerin yerini, çevresel sorunlara karşı daha duyarlı ve insana yakışır çalışma koşullarını destekleyen "Yeşil İş" olarak adlandırılan çevre dostu işlere bırakması mevcut sorunların giderilmesi açısından elzem gözükmektedir.

Yeşil iş kavramı, çevresel sürdürülebilirliği teşvik eden faaliyetleri ve sektörleri içerdiği için oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır. Dolayısıyla yeşil işlerin tam olarak neleri içerdiği, hangi sektörlerde ve faaliyetlerde yer aldığı, hangi kriterlerin kullanıldığı gibi konularda farklı görüşler bulunmaktadır. Bu nedenle birçok uluslararası kuruluş, sendika, hükümet ve akademisyen, yeşil işleri tanımlamak ve değerlendirmek için çeşitli çalışmalar yapsa da yeşil işlerin kesin bir tanımı konusunda görüş birliği sağlanamamıştır (Üner, 2017). Yeşil iş tanımlarının müşterek noktası, çevre üzerinde doğrudan ve olumlu etkilere sahip olan işler olarak değerlendirmeleridir.

"Yeşil İş" terimini ilk kez 1994 yılında Marc Jacobs "Green Jobs?: The Employment Implications of Environmental Policy" adlı eserinde kullanmıştır. Jacobs, ekonomik ve sosyal değişimlerle birlikte var olan endüstrilerin çevre duyarlılığının artması ve hayat tarzlarının yeşil değerlere daha fazla adapte olmasıyla yeşil işlerin kendiliğinden ortaya çıkacağını ifade etmiştir (Yılmaz S. A., 2014, s. 13).

Roger H. Bezdek, 1995 yılında yayınladığı "The Net Impact of Environmental Protection on Jobs and the Economy" adlı eserde çevre dostu işlerin ortaya çıkış sürecinde dikkat edilmesi gereken birtakım noktalara değinmiştir. Bezdek, işsizlik olgusundan toplumun gelir seviyesi düşük ve dezavantajlı kesimlerinin daha fazla etkilendiklerini belirterek çevrenin muhafaza edilmesi gayesiyle ortaya çıkan yeşil işlerin geliştirilmesinde ilgili

hassas gruplara öncelik verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bezdek bu tanımıyla yeşil işlerin sosyal boyutuna vurgu yapmaktadır (Erçoşkun, 2010, s. 29).

Alan Durning, 1999'da yayınladığı "Green-Collar Jobs Working in the New Northwest" adlı çalışmasında, ABD'de yeşil işlerdeki gelişmelerin yaratmış olduğu istihdam etkilerini incelemiştir. Durning, yapmış olduğu çalışmada sayısal olarak yeşil işlerdeki artışa odaklanmış ve "yeşil yakalı işler" terimine vurgu yaparak çevre dostu mal ve hizmetlerdeki nicel artışla birlikte yeşil işlerin yaygınlaşacağını ifade etmiştir (Yılmaz, 2014, s. 14).

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Uluslararası İşverenler Örgütü (IOE) ve Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) ortak çalışmasıyla 2008 yılında yayınlanan "Yeşil İşler Raporu"nda ise yeşil işler kavramı "üretim, tarım, hizmet ve AR-GE alanlarında insanlığın karşı karşıya olduğu ekolojik sorunları ortadan kaldırmayı hedefleyen işler" olarak tanımlanmıştır (UNEP; ILO; IOE; ITUC, 2008).

Raporda, yeşil ekonominin sadece ileri teknoloji ve yüksek beceri gerektiren işlerle sınırlı olmadığı vurgulanmaktadır. Bununla birlikte yeşil işlerin gençlere, kadınlara ve yoksul kırsal kesimlere birçok iş fırsatı sunarak sosyal kalkınmaya destek olabileceği belirtilmektedir (UNEP; ILO; IOE; ITUC, 2008).

Yeşil iş kavramına ilişkin bir başka tanım da Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından yapılmıştır. Bu tanıma göre bir işin yeşil olması için sürdürülebilir üretime katkı sağlaması, enerji ve doğal kaynakları tasarruflu kullanması, yenilenebilir enerji kaynaklarını tercih etmesi, çevre ve hava kirliliğine yol açmaması ve biyolojik çeşitliliği koruması gerekmektedir (Özsoy, 2016, s. 54).

Farklı tanımları incelediğimizde "yeşil işlerin genel anlamıyla çevreyi, doğayı, ekosistemi ve biyolojik çeşitliliği korumayı amaçlayan düzenlemeleri içeren, enerji ve doğal kaynakların verimli kullanımını önceliklendiren, sera gazı salınımını azaltmayı ve kirlilik düzeyini düşürmeyi hedefleyen işler" olarak ifade edildiği görülmektedir (Deitche, 2010, s. 130). Bu kapsamda yeşil işler ekonomik sektörlerde ve faaliyetlerde yer alan, doğrudan istihdamı kapsayan ve çevre üzerindeki olumsuz etkileri azaltmayı hedefleyen işler olarak karşımıza çıkmaktadır.

"Yeşil İş" kavramı tartışılırken dikkat edilmesi gereken bir diğer husus ise her işin çevreye karşı daha duyarlı hale getirilebilecek olmasıdır. Bu süreçte yeşil işlerin teşviki kadar,

işlerin yeşil dönüşümü de önemli bir rol oynamaktadır. Yeşil işler, doğrudan çevre dostu ve sürdürülebilir ürün ve hizmetler sunan işleri temsil etmektedir. İşlerin yeşil dönüşümü ise mevcut işlerin çevre dostu uygulamalara ve sürdürülebilirlik prensiplerine geçişini ifade etmektedir. Her iki kavram da çevresel sorunların çözümü ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşma amacıyla farklı stratejilerin benimsenmesine yönelik işaretler sunmaktadır.

"Yeşil İş" olarak ifade edilen çevre dostu işler, "genel olarak enerji verimliliğini artırma, yenilebilir enerji kaynakları, toplu taşımacılık, geri dönüşüm, doğal kaynakların sürdürülebilir ve ekonomik kullanımı gibi hizmet faaliyetlerini kapsamaktadır" (Günaydın, 2015, s. 506). UNEP'nin tanımına bakıldığında çevre dostu işlerin ekosistemin korunmasına ve geliştirilmesine yardımcı olurken su, enerji ve hammadde kullanımını azaltarak yüksek verimlilik sağladığı, atık ve kirlilik oluşumunu önlediği ve sera gazı salınımını azalttığı görülmektedir (UNEP; ILO; IOE; ITUC, 2008).

Ancak yeşil işler sadece çevresel sürdürülebilirliğe katkıda bulunmakla kalmayıp aynı zamanda insanların haklarını koruyan ve onlara adil bir çalışma ortamı sağlayan işler olmalıdır. Yeşil işlerin "insana yakışır iş (decent work)" ilkesi, ilk defa 1999'da ILO tarafından düzenlenen konferansta vurgulanmıştır. "ILO, yeşil işlere geçiş sürecinde işletmelerin insan odaklı işler oluşturması için merkezi yönetimlerin gerekli hukuki altyapıyı sağlamaları, işletmelere bilgilendirme ve rehberlik sunmaları gerektiğini vurgulamıştır" (Yılmaz, 2022).

ILO'nun tanımına göre bir iş, ancak insana yakışır bir iş (decent work) ise yeşil olarak kabul edilmektedir (ILO, 2014, s. 1). Bu çerçevede çevresel elemeye tabi tutulan ölçütlere ve insan onuruna yakışır çalışma kriterlerine dayanarak yeşil işlerin özellikleri Şekil 1'de gösterilmiştir. (ILO, 2014, s. 9)

Şekil 1 : Yeşil İşlerin Özellikleri (Characterization Of Green Jobs)

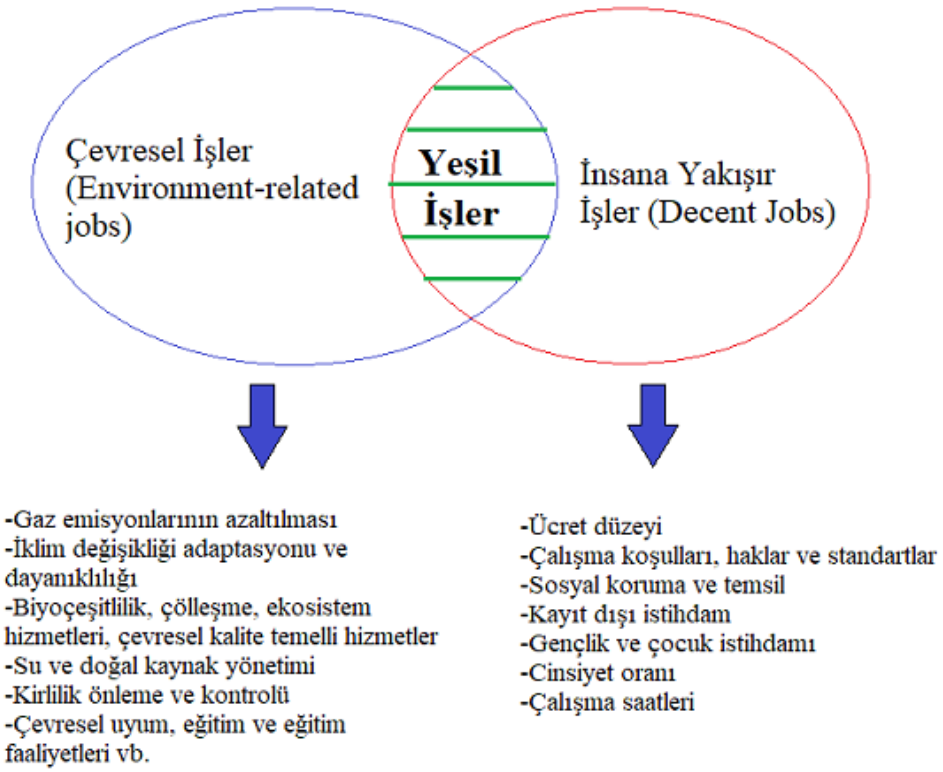

Kaynak : (ILO, 2010)

Burada dikkat çeken husus, yeşil bir işin çevre ve iklim için iyileştirici etkilerinin yanında gelir düzeyi düşük işçilerin daha nitelikli işlerde istihdam edilebilmeleri amacıyla kişilere hem maddi hem manevi anlamda destek sağlaması gerektiğidir. "Apollo Alliance'a göre, bir iş çevreye katkıda bulunuyorken o işte çalışan kişiye geçimini sağlayabileceği bir ücret sunmuyorsa veya düşük gelirli çalışanlara yüksek beceri gerektiren mesleklerde istihdam edilebilme olanağı tanımıyorsa, bu işin yeşil iş olarak kabul edilmesi mümkün değildir" (Ulukütük, 2014, s. 11).

Birçok iş ve meslek grubu, çevresel zararların azaltılması çerçevesinde çevrenin korunmasına yönelik faaliyetler sürdürmelerine rağmen insana yakışır iş kriterlerini taşıyan işler olarak kabul edilmeyebilir. "Örneğin, ILO, zararlı maddelerle temas edilmesi mümkün olan elektronik ürünlerinin geri dönüşümü işini; güvenli koşulların sağlanamaması nedeniyle yeşil olarak sınıflandırmamaktadır" (Üner, 2017, s. 19).

Öte yandan yeşil işlerin sadece kişiler nezdinde değil toplumsal açıdan da başta iklim krizinin olumsuz etkilerini azaltmak olmak üzere makro avantajları bulunması gerekmektedir. Bu kapsamda bakıldığında "Yeşil İş" olarak ifade edilen çevre dostu işlerin; çevresel sürdürülebilirlik, istihdam fırsatları, iş ve hayat kalitesinin iyileştirilmesi,

yenilikçilik, enerji verimliliği, sosyal adalet ve iklim değişikliğiyle mücadele gibi birçok avantajı beraberinde getirmektedir.

Tablo 1'de, yeşil işlerin çevre dostu bir ekonomiye doğru ilerleyişte sunduğu avantajlar gösterilmiştir. Bu avantajlar yeşil işlerin ekonomik, çevresel ve sosyal açıdan faydalar sağladığını göstermektedir.

Tablo 1: Yeşil Dönüşümün Avantajları

Ekonomik	• Artan Verimlilik • Yeni İstihdam Alanları
Çevresel	• Düşük Karbon Kullanımı • Çalışma Alanlarının Korunması • Doğal Kaynak Yönetimi
Sosyal	• Enerji Güvenliği • Sosyal Eşitlik • İnsan Onuruna Yakışır İş

Kaynak: (Özsoy, 2013)

Yeşil işler, ekonomik açıdan gelecekte işlerin verimliliğinin artacağını ve yeni istihdam alanlarının oluşacağını vaat etmektedir. Daha verimli üretim süreçlerinin ve teknolojilerin kullanılmasıyla ekonomik büyümenin ve istihdamın olumlu etkilenmesi beklenmektedir.

Çevresel açıdan yeşil işler doğal kaynakları etkin bir şekilde kullanmayı ve düşük karbon kullanımına yönelik bir sistem sunmayı vaat etmektedir. Yeşil işler, çevresel sürdürülebilirlik için önemli olan enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş, atık/kirlilik azaltma ve çevre dostu üretim yöntemlerini içermektedir.

Sosyal açıdan ise yeşil işler sosyal eşitlik ve insan onuruna yakışır standartlardaki işlerin artmasını sağlamayı amaçlamaktadır. Bu kapsamda adil ücretlerin sağlanması, güvenli çalışma koşullarının oluşturulması, işçi haklarının korunması ve toplumun genel refahına katkıda bulunan işlerin oluşması gerekmektedir.

Yeşil dönüşümle birlikte ortaya çıkan bu avantajlar yeşil işlerin sürdürülebilir ekonomik kalkınma için önemli bir rol oynadığını göstermektedir. Bu işler ekonomik büyümeyi teşvik ederken çevresel sürdürülebilirliği ve sosyal adaleti desteklemektedir.

Uluslararası Çalışma Örgütü, yeşil işlerin önemini beş temel başlıkta özetlemektedir (ILO, 2017).

1. **Becerilerin Geliştirilmesi:** Çevresel sürdürülebilirlik için yeni teknolojiler, uygulamalar ve yöntemler gerekmektedir. Bu da işgücünde yeni becerilerin geliştirilmesini ve mevcut becerilerin yeşil ekonomiye uygun şekilde dönüştürülmesini teşvik etmektedir.
2. **Yeşil İşletmelerin Geliştirilmesi:** Yeşil dönüşüm, çevre dostu üretim ve hizmetler sunan yeşil işletmelerin ortaya çıkmasını ve gelişmesini teşvik etmektedir. Bu işletmeler ekonomik büyümeyi desteklerken olumsuz çevresel etkileri azaltmalı ve sürdürülebilirlik prensiplerini benimsemelidir.
3. **Politika Aracı Olarak Yeşil İşlerin Değerlendirilmesi:** Yeşil işler, çevresel politikaların etkilerini değerlendirmede bir araç olarak kullanılabilmektedir. Yeşil işlerin yaratılması ve teşvik edilmesi, çevresel hedeflere ulaşmak için politika yapıcılar tarafından kullanılabilecek bir strateji olabilmektedir.
4. **Yeşil Çalışmalar:** Doğrudan çevresel sorunların etkilerini azaltmak için yapılan çalışmaları göstermektedir. Doğal kaynak yönetimi, atık azaltma, enerji verimliliği ve çevresel koruma gibi alanları kapsamaktadır. Bu çalışmalar doğal çevrenin korunmasına katkıda bulunurken istihdam yaratma potansiyeline de sahiptir.
5. **İklim Değişikliği:** Yeşil işler, iklim değişikliğiyle mücadelede de önemli bir rol oynamaktadır. Düşük karbon ekonomisine geçiş, yenilenebilir enerji kullanımı, enerji verimliliği ve iklim dostu politikalar iklim değişikliği ile mücadeleye katkı sağlamaktadır. Yeşil ekonomiye doğru bir dönüşüm çevre dostu istihdam potansiyelini artıracaktır.

Başka bir uluslararası kuruluş olan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'ne (OECD) göre yeşil işlerin sağladığı faydalar ise Tablo 2'de yer almaktadır. Buna göre yeşil işler, sürdürülebilir ekonomik büyümeyi teşvik ederken çevreye duyarlı sektörlerdeki büyüme ve yeşil teknolojilerin yaygınlaşmasıyla birlikte yeni iş fırsatları yaratmaktadır.

Tablo 2: Yeşil İşlerin Getirdiği Faydalar

Sosyal Faydalar	• Kahverengi işlerde çalışanlar başta olmak üzere tüm çalışanlar için iş ve hayat kalitesinin arttırılması • İnsan onuruna yakışan işlerin oluşturulması ve sürdürülmesi • Sosyal, beşerî ve bilgi sermayesinin geliştirilmesi • Sosyal adaletsizliğin azaltılması
Çevresel Faydalar	• Doğal kaynak kullanımının etkin hale getirilmesi ve üretim artışının sağlanması • Doğal kaynakların ekolojik sınırlar dâhilinde kullanılması • Yenilenemeyen doğal kaynak kullanımının bedelinin arttırılması • Negatif çevresel etkinin azaltılması ve daha gelişmiş doğal risk yönetiminin oluşturulması
Ekonomik Faydalar	• Milli gelirin artması ve daha adaletli dağıtılması • Ücretsiz olarak sunulan ekosistemi koruyan hizmetlerin arttırılması • Ekonomik çeşitlendirmenin sağlanması • Yeşil teknolojilerin yenilenmesi ve bu teknolojilere erişimin sağlanması ve arttırılması

Kaynak: (OECD, 2012b)

Tüm yaklaşımlar dikkate alındığında "Yeşil İş" kavramı çalışanların sağlığını ve güvenliğini ön planda tutan, çevreyi korumaya ve iyileştirmeye yardımcı olan, yenilikçi çözümlerin ve teknolojilerin geliştirilmesini teşvik eden, ekonomik büyümeyi destekleyen ve geleceğe yönelik sürdürülebilir bir rekabetçilik sağlayan bir alanı temsil etmektedir.

Gezegenimizin geleceği için hayati olan sürdürülebilir enerji kaynaklarının kullanımı, sera gazı emisyonlarının azaltılması gibi faaliyetler yeşil işlerin önemini ortaya koymaktadır. Daha temiz bir çevre, sağlıklı yaşam koşulları ve sürdürülebilir bir gelecek için yeşil işlere geçiş önemli bir adımdır. Bu işler, sosyal adaleti teşvik ederken toplumun daha iyi bir yaşam standardına ulaşmasına da katkı sağlamaktadır.

1.1.2. Adil Dönüşüm

İklim değişikliğinin yıkıcı etkilerini önlemek için adil bir dönüşüme ihtiyaç duyulmaktadır. Bu dönüşüm, emisyon yoğun sektörlerden başlayarak ekonominin geniş bir yelpazesini kapsamaktadır. Küresel net sıfır emisyon hedefine ulaşmak için 2030 yılına kadar emisyonların %50 oranında azaltılması gerekmektedir. Ne yazık ki 2021 yılı emisyon verileri, ekonomik aktivite ile emisyonlar arasındaki güçlü bağın henüz yapısal olarak kurulamadığını göstermektedir. Eğer önlem alınmazsa iklim değişikliğinin etkilerinin

giderek daha geniş alanlarda birbirleriyle etkileşime girerek daha tehlikeli sonuçlara yol açabileceği öngörülmektedir. Bu çerçevede geçiş sürecinde oluşabilecek olumsuz etkileri önlemek veya en aza indirmek için kapsamlı bir risk değerlendirmesi ve planlama sürecinin uygulanması gerekmektedir (SHURA, 2022).

İklim değişikliği politikalarının giderek merkezi bir konu haline gelmesiyle birlikte "Adil Dönüşüm" adı verilen ve "kimseyi geride bırakmama" ilkesiyle uyumlu olan bu sürecin daha kapsamlı bir paydaş grubu tarafından tartışıldığı görülmektedir. Her ne kadar son yıllarda popülerliği artmış olsa da bu kavram 1970'leren beri varlığını sürdürmektedir. "Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) çevre duyarlılığının arttığı ve yasal düzenlemelerin sıkılaştığı bir dönemde en çok etkilenen sektörlerde çalışan işçi sendikalarının dile getirdiği bu talep, 1990'lara gelindiğinde çevre ve iklim adaleti talepleriyle birleşerek güçlenmiştir." Avrupa Birliği'ndeki (AB) işçi örgütleri de 1990'lardan beri adil dönüşüm ilkelerini savunmasına rağmen adil dönüşüm kavramının AB'nin iklim politikaları dokümanlarında yer almaya başlaması ancak 2000'lerde gerçekleşmiştir. Uluslararası platformlarda ise Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) adil dönüşüm konusunda öncülük yapmakta ve hazırladıkları kavramsal çerçeve ve ilkeler, tartışmalara yol gösterici olmaktadır (SHURA, 2022, s. 14).

Günümüzde ise tüm dünyada yeşil dönüşüm politikalarını hızlandıran bir yaklaşım olarak adil dönüşüm önemli bir rol oynamaktadır. Bu dönüşüm, daha çevre dostu bir ekonomiye geçişin adil bir şekilde gerçekleştirilmesini ve hiç kimsenin geride bırakılmamasını sağlama hedefini temel almaktadır.

Adil dönüşüm ya da adil geçiş olarak adlandırılan bu kavram ele alınan ülke veya bölgenin özelliklerine, ekonomik ve sosyal imkânlarına ve kurumsal yaklaşımlara bağlı olarak farklılık gösterebilmektedir. "Temel anlamıyla iklim hedefleriyle uyumlu bir şekilde net sıfır emisyon yoluna geçişi kapsayan bir ekonomik dönüşüm sürecini ifade etmektedir" (ITUC, 2009).

Adil dönüşüm, tüm işlerin çevreyle uyumlu ve insana yakışır olduğu bir geleceği gerçekleştirmeyi hedefleyen planlar, politikalar ve yatırımlar bütünüdür. Bu süreçte yoksulluğun ortadan kaldırıldığı ve toplumun tüm kesimlerinin kalkındığı bir vizyon ön plana çıkmaktadır (ITUC, 2009).

Adil dönüşüm ile fosil yakıtlardan temiz enerji kaynaklarına geçiş gibi önemli değişikliklerin hayata geçirilmesini kapsayan dönüşüm sürecinde adaletin sağlanması ve toplumun her kesiminin adil bir şekilde fayda elde etmesi amaçlanmaktadır.

Yeşil ekonomiye geçiş sürecinde, ulusal ve yerel düzeyde sosyoekonomik etkilerin belirlenmesi ve olumlu etkilerin artırılması, aynı zamanda olası olumsuz etkilerin de telafi edilebilmesi için adil dönüşüm ilkelerinin ulusal ve yerel kalkınma stratejileriyle birleştirilmesi gerekmektedir (SHURA, 2022).

İklim değişikliğiyle mücadelede net sıfır emisyon ve yeşil kalkınma hedeflerine yönelik olarak Şubat 2022'de Türkiye'nin ilk "İklim Şûrası" düzenlenmiştir. İklim Şûrasında Adil Geçiş kavramı, "iklim nötr bir ekonomiye geçiş sürecinin sosyal diyalog mekanizmasını etkin bir şekilde işleterek kimsenin geride bırakılmadığı ve dönüşüm sürecindeki riskler ile fırsatların birlikte değerlendirilmesiyle kırılgan gruplar öncelikli olmak üzere insana yakışır yeşil iş olanaklarının yaratıldığı stratejik bir çerçeve" olarak tanımlanmıştır (İklim Şurası Komisyon Tavsiye Kararları, 2022).

Başka bir tanımda adil dönüşüm, düşük karbonlu bir ekonomiye geçişin etkilerinin çeşitli bölgeler ve toplum kesimleri için detaylı bir şekilde değerlendirilerek olası risklerin en aza indirileceği veya tamamen önleneceği bir planlama süreci olarak ifade edilmektedir (SEFİA, 2022, s. 3).

Bu dönüşüm sürecinin en elverişli bir şekilde gerçekleşebilmesi için çevresel sorunlara duyarlılık, enerji verimliliği ve sürdürülebilirlik ilkelerine dayanan yenilikçi yaklaşımlar gerekmektedir. Sürdürülebilirlik ilkelerini temele almış bu yenilikçi yaklaşımlar ile sadece ekonomik büyüme değil aynı zamanda toplumsal refahın adil dağılımını sağlamak ve çevresel riskleri önlemek hedeflenmelidir. Bu kapsamda firmaların ve endüstrilerin olumsuz çevresel etkileri azaltmak için çeşitli stratejileri benimsemesi ve devletlerin bu stratejileri desteklemesi çok önemlidir.

ITUC'nin 2012 tarihli "Growing Green and Decent Jobs" raporu, yeşil ve insana yakışır işlerin artmasını ve gelişmesini ele almaktadır. Raporda, çevreye duyarlı istihdamın ekonomik büyümeye katkı sağlayabileceği ve toplumsal adaleti destekleyebileceği vurgulanmaktadır. Rapor, çevresel sürdürülebilirlik ve işçi hakları arasında bir denge kurmanın önemine dikkat çekmekte ve adil dönüşümün, sosyal ve çevresel açılardan ilkelerini ortaya koymaktadır (ITUC, 2012).

Bütün tanımlar göz önünde bulundurulduğunda adil dönüşüm; çevreye duyarlı sürdürülebilir gelişme hedefine ulaşmanın yanı sıra insanlara verimli bir gelir elde etme fırsatı sunan iş imkânlarını içeren, çalışanlara iş yerinde güvenlik ve sosyal koruma sağlayan, kişisel gelişim için daha iyi perspektifler sunan, insanların endişelerini ifade etme, örgütlenme ve hayatlarına etki eden kararlara katılma özgürlüğü veren ve herkes için eşit fırsatlar ve eşit muamele sağlayan bir kavramı ifade etmektedir.

1.1.3. Sürdürülebilirlik Kavramı

Sürdürülebilirlik, ekonomik faaliyetlerin iklim değişikliği üzerindeki negatif etkilerine minimize etmek için gelişen bir ekonomik anlayışı ifade etmektedir. Kavramsal olarak doğal kaynakların etkin ve verimli kullanımını özendirirken iklim değişikliğine ve doğal yaşamın korunmasına öncelik veren bir yaklaşımı ortaya çıkarmaktadır. Sürdürülebilirlik terimi, en temel anlamıyla "herhangi bir şeyin belirli bir süre boyunca azalmadan kalabilmesi" olarak ifade edilmektedir (SKD Türkiye, 2016).

Geleneksel ekonomik faaliyetler kaynakları sınırsız gibi varsayarak ve çevresel maliyetleri hesaba katmadan gerçekleştirilirken sürdürülebilirlik anlayışı ekonomik büyümenin kaynak kullanımı ve çevresel etkileriyle uyumlu olması gerektiğini savunmaktadır. Bu nedenle sürdürülebilirlik odaklı ekonomik faaliyetler enerji verimliliği, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımı, atık azaltma ve su kaynaklarının korunması gibi çevre dostu konuları merkeze almaktadır.

Sürdürülebilirlik aynı zamanda toplumsal ve sosyal boyutları da içermektedir. Sosyal adalet, eşitlik, yoksulluğun azaltılması, iş sağlığı ve güvenliği gibi konular da sürdürülebilirlik çerçevesinde ele alınmaktadır. Bu çerçevede ekonomik, çevresel ve sosyal faktörler birlikte düşünülerek uzun vadeli bir denge ve sürdürülebilir kalkınma sağlanması amaçlanmaktadır.

Sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili literatür incelendiğinde çeşitli dönemlerde farklı tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Ancak sürdürülebilir gelişme kavramının en detaylı tanımı "Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Komisyonu" tarafından 1987'de yayınlanan Brundtland Raporu'nda (Ortak Geleceğimiz Raporu) yapılmıştır. Raporda sürdürülebilir gelişme, "bugünün ihtiyaçlarını, gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama olanaklarından ödün vermeden karşılamak" olarak ifade edilmiştir (WCED, 1987, s. 54).

Bu tanımlama, mevcut nesillerin yaşam standartlarını yükseltirken aynı zamanda doğal kaynakları ve çevreyi koruma sorumluluğunu da içermektedir.

Sürdürülebilirlik kavramının tarihsel gelişimini Peter Fisk, dört ayrı dönem üzerinden incelenmiştir. Bu dönemler Tablo 3'te gösterilmektedir. Fisk'e göre, 1950'ler ve 1960'lar "Uyanma Zamanı" olarak adlandırılırken, 1970'ler ve 1980'ler "Düzenleyici" dönem olarak tanımlanmaktadır. "1990'lar ve 2000'lerin başları ise "Katkı Sağlayıcı" dönem olarak nitelendirilmektedir." 2010 ve sonrası ise Fisk tarafından "Dönüştürücü" dönem şeklinde ifade edilmiştir. Belirlenen dönemler, sürdürülebilirlik düşüncesinin zaman içinde nasıl dönüştüğünü ve benimsenen yaklaşımların nasıl değiştiğini göstermektedir (Yılmaz, 2022, s. 10).

Tablo 3: Sürdürülebilirlik Kavramının Tarihsel Gelişimi

1950'ler ve 1960'lar "Uyanma Zamanı"	1970'ler ve 1980'ler "Düzenleyici"	1990'lar ve 2000'ler "Katkı Sağlayıcı"	2010 ve Sonrası "Dönüştürücü"
• Endüstriyel gelişmenin büyümeyi artırması • Şehirlerin gelişmesi • Çevre ve sosyal konularda dikkat çeken çocukların ortaya çıkması	• Tüketimin ve uluslararası ticaretin gelişmesi • Yaşam kalitesinin artmasının insan haklarına olan önemi artırması • Çevre kirliliği üzerine yasal düzenlemeler	• Tüketicilerin bilinçlenmesi ve onlara hitap eden uluslararası markaların gelişmesi • Kurumsal yönetim ilkelerinin önem kazanmasıyla etik ve sosyal konuların örgüt merkezine oturması • Sürdürülebilir kaynaklar ve geri dönüşüm uygulamaları	• Sürdürülebilir ve yeşil inovasyonların sosyal ve ekolojik konuları iş yaşamının merkezi haline getirmesi • Büyümek ve rekabet üstünlüğü sağlamak isteyen işletmelerin sürdürülebilir pazarlara yönelmesi

Kaynak: (Fisk, 2010)

Fisk'in "Uyanma Zamanı", "Düzenleyici", "Katkı Sağlayıcı" ve "Dönüştürücü" olarak adlandırdığı dönemler sürdürülebilirlik düşüncesinin evrimini yansıtmaktadır. Bu

dönemlerde farklı yaklaşımlar, politikalar ve pratiklerin sürdürülebilir gelişme hedefine ulaşmak için benimsendiği görülmektedir. Bu analiz, sürdürülebilirlik alanında geçmişin ve geleceğin anlaşılmasına ve stratejik kararların alınmasına yardımcı olabilir.

Küresel olarak yaşanan gelişmelere bakıldığında 2020 sonrasını, "Kaçınılmaz" dönem olarak tanımlamanın yerinde olacağı düşünülmektedir. Uluslararası girişimlerin ve sözleşmelerin yürürlüğe girmesi ve iklim değişikliği etkilerinin giderek daha fazla hissedilmesi dönüşümü herkes için kaçınılmaz kılmaktadır.

Yenilikçi teknolojilerin geliştirilmesi, işgücünün yetkinliklerinin güncellenmesi ve dönüşüme uygun politikaların oluşturulması gibi pek çok alan, başarılı bir dönüşüm için ele alınması gereken önemli konulardır. Bu bağlamda, toplumun tüm kesimlerinin katılımı ve iş birliği, kaçınılmaz dönemin getireceği zorlukların üstesinden gelmek için büyük önem taşımaktadır.

Sürdürülebilir gelişmenin boyutları ise Tablo 4'te gösterilmekte olup Pinfield, sürdürülebilirlik kavramını üç temel boyutta açıklamaktadır.

Tablo 4: Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları

Sürdürülebilir Gelişmenin Boyutları	
Ekonomik Gelişme	- Ekonomik büyüme ve kalkınma
	- Nitelikli iş fırsatlarının ve gelirin sağlanması
	- Sürdürülebilir ekonomik büyümenin desteklenmesi
	- Sürdürülebilir istihdamın teşvik edilmesi
Toplumsal Gelişme	- Yerel düzeyde güçlü bir bölgesel ekonomik sistem oluşturma
	- İnsan onuruna uygun iş standartlarının sağlanması
	- Temel insani gereksinimlerin adil bir şekilde karşılanması
	- Bireylerin karar alma süreçlerine etkin katılımı
	- Eşitlikçi politikaların benimsenmesi
	- İş ve yaşam kalitesinin artırılması
Ekolojik Gelişme	- Doğal kaynak kapasitesinin korunması
	- Doğal risklerin hesaba katılması
	- Doğal ve kültürel çevrenin miras olarak değerlendirilmesi

Kaynak: (Pinfield, 1996)

Ekonomik gelişme bu boyutlardan ilki olup Pinfield, ekonomik gelişme boyutunda yapılacak iyileştirmelerle sürdürülebilir ekonomik büyümenin yanı sıra sürdürülebilir istihdamın da desteklenmesi gerektiğini ifade etmektedir. Toplumsal gelişme boyutunda ise yerel düzeyde daha fazla güven sağlayan bir bölgesel ekonomik sistem oluşturulmasını hedeflemektedir (Pinfield, 1996).

Ayrıca temel insanî ihtiyaçların adil bir şekilde karşılanmasının, bireylerin karar alma süreçlerine etkin bir şekilde katılması amacıyla teşvik edilmelerinin ve eşitlikçi politikaların benimsenmesinin önemi vurgulamaktadır. Son olarak, ekolojik gelişmeye ilişkin doğal kaynak kapasitesinin korunması, doğal risklerin değerlendirilmesi ve doğal-kültürel çevrenin bir miras olarak kabul edilmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır (Pinfield, 1996).

Sonuç olarak sürdürülebilirlik ekonomik, çevresel ve sosyal faktörleri bir araya getirerek uzun vadeli denge ve sürdürülebilir kalkınma sağlamayı hedefleyen bir yaklaşımdır. Bu yaklaşım ile ekonomik faaliyetlerin iklim değişikliği üzerindeki olumsuz etkilerinin minimize edilmesi, doğal kaynakların etkin ve verimli kullanması teşvik edilmektedir. Sürdürülebilirlik aynı zamanda sosyal adalet, eşitlik, yoksulluğun azaltılması ve iş sağlığı gibi toplumsal konuları da kapsamaktadır. Bu kapsamda, "sürdürülebilirlik" hedefiyle birlikte ekonomik büyüme, çevresel etkiler ve sosyal faktörlerin birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir. Sürdürülebilirlik, "mevcut nesillerin ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin de kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri bir dengeyi" sağlamayı amaçlamaktadır (WCED, 1987).

Bir bütün olarak değerlendirildiğinde sürdürülebilirlik insanların yaşam standartlarını yükseltirken doğal kaynakları ve çevreyi koruma sorumluluğunu da içeren bir yaklaşım sunmaktadır.

1.1.4. Yeşil Ekonominin Tanımı ve İstihdam Üzerindeki Olası Etkileri

Yeşil ekonomi anlayışı, ekonomik büyüme faaliyetlerinin iklim değişikliği üzerindeki negatif etkileri doğrultusunda ortaya çıkmış yenilikçi bir ekonomik düzeni ifade etmektedir. Kavramının kökenleri gelişmiş sanayi toplumlarında çevresel kaygıların arttığı 1960-1970'li yıllara dayanmaktadır. Ancak yeşil ekonomi kavramı yaygın olarak 2008 yılı sonrasında kullanılmaya başlamıştır (Bozena, 2017, s. 31).

Yeşil ekonomi, üretim süreçlerinin doğal kaynakları baskı altında bırakmamak üzere kurulu olan, atık/kirlilik üretimini azaltan ve geri dönüşümü teşvik eden bir ekonomik model olarak ifade edilmektedir. "Yeşil Ekonomi" kavramı ilk defa 1989'da Londra Çevre Ekonomisi Merkezi'nin yayınladığı "Blueprint for a Sustainable Economy" adlı çalışmayla gündeme gelmiştir. Raporda yeşil ekonomi, "sürdürülebilir kalkınma

hedeflerine ulaşmak için kullanılan bir araç ve yeni bir üretim modeli" olarak ifade edilmiştir (Pearce & Barbier, 2000).

ITUC 2012 tarihli "Growing Green and Decent Jobs" raporu yeşil ekonomiyi "sürdürülebilir üretim ve temiz teknolojilere yapılan yatırımların sosyal koruma, sosyal adalet ve insana yakışır işin temel prensipleri doğrultusunda şekillendiği bir ekonomi" olarak tanımlamaktadır (ITUC, 2012).

Yeşil ekonominin temelinde, küresel ekolojik krizin yol açtığı hızlı ekonomik kalkınma, kentleşme ve tüketim kültürü gibi etkenlerle artan fosil yakıt kullanımına bir tepki olarak ortaya çıkan yeşil düşünce yatmaktadır (Aşıcı & Şahin, 2017, s. 22). Yeşil düşünce, küresel iklim krizine çözüm olarak meydana gelmiş bir düşünce ve eylem tarzını ifade etmektedir. Bu düşünce, doğal çevrenin korunması ve sürdürülebilirlik ilkesine dayalı bir yaklaşımı hedeflemektedir. Yeşil düşünce insan faaliyetlerinin çevreye olan etkilerini dikkate alarak doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılması, çevre kirliliğinin azaltılması ve ekolojik dengenin korunması amaçlarını gütmektedir.

Yeşil düşünce; iklim değişikliği, biyolojik çeşitlilik kaybı ve su kıtlığı gibi küresel çevresel sorunlar karşısında çözüm arayışında olan bir yaklaşımdır. Bu düşünce, insan etkinliklerinin doğaya olan olumsuz etkilerini en aza indirmeyi ve doğayla uyumlu bir yaşamı teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Doğal kaynakların verimli bir biçimde kullanılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının benimsenmesi, enerji verimliliğinin artırılması, atık azaltma ve geri dönüşüm gibi çevresel önlemlerin alınması yeşil düşüncenin temel hedeflerindendir. Çevre kirliliğinin azaltılması yeşil düşüncenin öncelikleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda sanayi faaliyetleri, araç kullanımı, tarım faaliyetleri gibi alanlardan kaynaklanan çevresel etkilerin minimize edilmesi, temiz üretim yöntemlerinin benimsenmesi ve su ile hava kirliliği gibi sorunlarla mücadele edilmesi önem taşımaktadır. Aynı zamanda ekosistemlerin sağlıklı bir şekilde korunması ve gelecek nesillere yaşanabilir bir çevre bırakılması da yeşil düşüncenin amaçları arasındadır.

Yeşil düşünce, sosyal ve toplumsal boyutları da içermektedir. Sosyal adaletin sağlanması, eşitlik, yoksulluğun azaltılması ve sağlıklı yaşam koşullarının tüm bireyler için temin edilmesi yeşil düşüncenin vurguladığı konular arasındadır. Bu nedenle yeşil ekonomi politikalarının sosyal politikalara bütünleşmiş bir şekilde uygulanması hedeflenmektedir.

Yeşil düşünce ve sürdürülebilir gelişme yaklaşımı kapsamında doğal çevrenin korunması, ekonomik kalkınma ve sosyal refahın bir arada ele alınması ve dengeli bir gelecek için çözümler üretilmesi amaçlamaktadır.

Yeşil düşünce ve sürdürülebilir gelişme yaklaşımı çerçevesinde, Rio+20 Zirvesi'nde sunulan "İstediğimiz Gelecek (The Future We Want)" raporuyla yeşil ekonomi kavramı önem kazanmıştır. Raporda açlık ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasının öncelikli olduğu ve yeşil ekonominin bu hedeflere ulaşmada önemli bir araç olabileceği vurgulanmıştır (UNCSD, 2012). Rio+20 Zirvesi'nde ortaya konan bu anlayış ile "yeşil ekonomi kapsamında yalnızca doğanın ve gelecek nesillerin haklarına odaklanmakla kalınmayıp insan hakları ve sosyal politikaların da en az bu haklar kadar önemli olduğu" vurgulanmıştır. Bu bağlamda yeşil ekonomi, doğayla uyumlu ve sürdürülebilir üretim-tüketim sistemlerinin kurulmasını teşvik etmenin yanı sıra doğal kaynakları muhafaza eden üretim yöntemlerini öne çıkaran politikaları kapsamaktadır (Collins, Bray, & Burgess, 2010, s. 525).

Tanımı hususunda henüz tam bir mutabakat sağlanamamışsa da yeşil ekonominin, olumsuz ekolojik etikleri azaltmayı ve buna bağlı olarak ekonomik kalkınmanın sürdürülebilirliğini amaçlayan bir yaklaşımı ifade ettiği söylenebilir. Yeşil ekonomi; insanların gezegenin sınırlarına saygı göstererek yaşamalarını, çalışmalarını, tüketim yapmalarını, ilişkiler kurmalarını ve hareket etmelerini hedefleyen bir dönüşüm çabasını temsil etmektedir (Aşıcı & Şahin, 2017, s. 139). Bu yaklaşım, ekonomik kalkınma faaliyetlerinin doğal kaynaklara olan baskısını azaltmayı, atık üretimini en aza indirmeyi ve üretim sürecinde geri dönüşümü teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) yeşil ekonomiyi "refahı ve sosyal eşitliği artırırken çevresel riskleri ve ekolojik kıtlıkları azaltan bir ekonomik sistem" olarak ifade etmektedir. Yeşil ekonomi; olumsuz ekolojik etkilere ilişkin sorunları ölçme, önleme ve sınırlama amacı güden faaliyetlerden müteşekkil karbon salınımı düşük bir ekonomiyi temsil etmektedir (UNEP, 2011, s. 14).

Başka bir tanıma göre yeşil ekonomi, insanların doğaya yönelik zararlı müdahalelerini en aza indirerek dünyadaki canlı yaşamının ve uygarlıkların sürekliliğini amaçlayan, ekonomik kalkınma ve gelişmeden ziyade sürdürülebilir kalkınmayı hedefleyen ve F. Schumacher'in "küçük güzeldir" söylemi kapsamında üretim-tüketim ilişkisini esas alan bir ekonomik yaklaşımdır (Aşıcı & Şahin, 2017, s. 24).

Yeşil ekonominin işgücü üzerindeki etkileri, sektörler içinde ve sektörler arasında kayıplar ve kazançlar yaratma potansiyeline sahiptir. Yeşil ekonominin istihdam üzerinde dört ana etkisinden söz etmek mümkündür.

1. İlk olarak, bazı durumlarda yeşil ekonomi ek istihdam olanakları sunabilir. Örneğin, mevcut üretim sistemlerine ilaveten kirlilik kontrol cihazlarının imalatı gibi yeni çalışma alanları oluşturulabilir.
2. İkincisi, yeşil ekonomi bazı iş alanlarının yer değiştirmesine neden olabilir. Fosil yakıtların yerine yenilenebilir enerji kaynaklarına geçiş, kamyon üretimi yerine raylı araç üretimi ve atık yakma yerine geri dönüşüme geçiş gibi değişimler bazı iş alanlarının dönüşümünü beraberinde getirebilir.
3. Üçüncü olarak, bazı işler yeşil ekonomiyle birlikte tamamen ortadan kalkabilir. Örneğin, çevreye zarar veren ambalaj malzemelerinin kullanımının terk edilmesi ve üretiminin durdurulması bu tür işleri tamamen etkileyebilir.
4. Son olarak, yeşil ekonomi pek çok mevcut işin basitçe yeniden düzenlenmesine olanak tanıyabilir. Özellikle tesisatçılar, elektrikçiler, metal işçileri ve inşaat işçileri gibi çalışanların sahip oldukları farklı beceri setlerinin, çalışma yöntemleri ve yeşil fikirlerle dönüşümü mümkün olabilir.

Yeşil ekonominin istihdam üzerindeki olumlu ve olumsuz etkilerine bakıldığında çevreyi korumaya ve iyileştirmeye yönelik düzenlemelerin, yeni iş fırsatları yaratma veya mevcut işleri koruma potansiyeline sahip olduğu ancak bazı fabrikaların sürece uyum sağlayamaması nedeniyle kapanmasına neden olabileceği ifade edilmektedir. Bununla birlikte olumsuz bir etki olarak çevre programları; fiyatların artmasına ve dolayısıyla talep, üretim ve istihdamın azalmasına yol açabilir. Ayrıca şirketlerin, kirlilik kontrol yönetmeliklerinin daha az sıkı olduğu yabancı ülkelere yeni üretim kapasitelerini kaydırma eğiliminde olabileceği vurgulanmaktadır.

Yeşil ekonomi, düşük karbon emisyonlu ve yüksek istihdam sağlayan bir ekonomi modelini ifade etmektedir. Bu çalışmanın odaklandığı konulardan biri olan yeşil ekonominin istihdam üzerindeki etkilerine değinmenin faydalı olacağı düşünülmektedir. Yeşil ekonominin etkileri kapsamında çevreyi korumaya yönelik düzenlemelerin istihdam üzerindeki olası etkileri Tablo 5'te gösterilmektedir (Özsoy, 2011, s. 23).

Tablo 5: Yeşil Ekonominin İstihdam Üzerindeki Potansiyel Etkileri

Olası Etkiler	Gözlem
Olumlu ve Olumsuz İstihdam Etkileri	▪ Çevreyi korumaya ve iyileştirmeye yönelik düzenlemeler yeni işler yaratabilir ya da mevcut işleri koruyabilir. ▪ Diğer taraftan çevre programları, fabrikaların kapanmasına neden olabilir. Çevre programları fiyatların artmasına ve böylelikle talebin, üretimin ve istihdamın azalmasına yol açabilir. Ayrıca firmaların yeni üretim kapasitelerini kirlilik kontrolü yönetmeliklerinin daha gevşek uygulandığı yabancı ülkelere kaydırmasına da neden olabilir.
Doğrudan ve Dolaylı İstihdam Etkileri	▪ Doğrudan istihdam etkisi, artan çevre koruma harcamaları ile tetiklenen artan talep, üretim ve istihdamda ortaya çıkan ilk tur etkilerdir. ▪ Dolaylı istihdam etkisi ise çevresel harcamalara diğer çevresel olmayan harcamaların dâhil olmasıyla ortaya çıkan ikinci ve üçüncü tur etkilerdir. Dolaylı istihdam etkileri şu şekilde ortaya çıkmaktadır; • Çevresel harcamaların tetiklediği hizmet talebi etkisi • Artan talep ve istihdamın yarattığı ücret artışlarından kaynaklanan çarpan etkisi • Nispi ücret ve fiyat etkileri • Kirlilik kontrolü yatırımlarının düzenli yatırımların yerine geçmesi nedeniyle ortaya çıkan yer değiştirme etkileri
Kısa ve Uzun Dönem İstihdam Etkileri	▪ Talebin artması gibi doğrudan etkilerin çoğu nispeten hızlı bir biçimde ortaya çıkmaktadır. ▪ Dolaylı etkilerin ekonomiyi etkilemesi daha uzun zaman almaktadır. Örneğin sermayenin kirlilik cennetlerine (pollution havens) doğru yer değiştirmesi uzun dönemde olumsuz bir istihdam etkisi yaratmaktadır.
Geçici ve Sürdürülebilir İstihdam Etkileri	▪ İstihdam etkisi ölçülürken hangilerinin geçici nitelikte olduğu, hangilerinin ise sürdürülebilir (gerçek iş süresinin tahmin edilmesi güç olacağından burada kalıcı ifadesi tercih edilmemiştir) olduğunun belirlenmesi önemlidir.
Tam-Zamanlı ve Yarı- Zamanlı İstihdam Etkileri	▪ Çevre ile ilgili bir faaliyetin istihdam etkisi hem yarı zamanlı hem de tam zamanlı işleri içerebilir. Bu ayırım için iki farklı gösterge faydalıdır. • Birincisi, yaratılan toplam istihdamın miktarının yansıtılması için yaratılan bütün işlerin (yarı ve tam zamanlı) tam zamanlı eşdeğerleri cinsinden ifade edilmesi. • İkincisi, işsizlikle mücadele açısından, basit bir biçimde yaratılan işlerin sayısının belirlenmesi de yeterli olabilmektedir.
Brüt ve Net İstihdam Etkileri	▪ Brüt istihdam etkisi yeni istihdamın yaratılması ve mevcut istihdamın korunmasını içeren bir büyüklüktür. ▪ Net istihdam etkileri ise pozitif ve negatif, doğrudan ve dolaylı, kısa ve uzun dönem istihdam etkileri ile ulusal bir bilanço hazırlandığında belirlenebilir.

Kaynak: (Özsoy, 2011)

Doğrudan ve dolaylı istihdam etkilerine bakıldığında artan çevre koruma harcamalarıyla tetiklenen talep, üretim ile istihdamdaki artış doğrudan istihdam etkisini oluşturan birinci tur etkiler olarak kabul edilmektedir. Çevresel harcamalarla birlikte diğer çevresel olmayan harcamaların da dikkate alındığı durumlarda ortaya çıkan ikinci ve üçüncü tür etkiler dolaylı istihdam etkileri olarak adlandırılmaktadır. Dolaylı istihdam etkileri çevresel harcamaların tetiklediği hizmet talebi artışıyla ortaya çıkmaktadır. Artan talep ve istihdamın neden olduğu ücret artışları, ekonomik çarpan etkisini tetikleyerek dolaylı istihdam etkilerini desteklemektedir. Bu ücret artışlarının diğer sektörlerde de talebi artırabileceği ve dolayısıyla daha fazla istihdam yaratılmasına yol açabileceği ifade edilmektedir. Bununla birlikte dolaylı istihdam etkileri nispi ücret ve fiyat etkilerini de içermektedir. Çevre koruma harcamalarının artmasıyla kaynakların çevre dostu sektörlere yönlendirilmesi durumunda bu sektörlerdeki ücretlerin ve fiyatların diğer sektörlere göre daha hızlı artması beklenmektedir. Bu durumun işgücünün çevre dostu sektörlere yönelmesini teşvik edebileceği ve istihdam dinamiklerinde değişikliklere neden olabileceği belirtilmektedir.

Bu kapsamda yeşil ekonominin istihdam üzerindeki kısa ve uzun dönemdeki etkilerine bakıldığında doğrudan etkiler, talep artışı gibi faktörlerle birlikte hızlı bir şekilde ortaya çıkma eğilimindedir. Dolaylı etkilerin ekonomiyi etkilemesi ise daha uzun bir zaman dilimine yayılabilmektedir. Dolaylı etkiler, çevresel politika ve düzenlemelerin uygulanmasıyla birlikte daha karmaşık bir etki mekanizmasını içermektedir. Bu etkiler genellikle zaman içinde yavaş bir şekilde gelişmekte ve ekonomik yapıyı etkilemektedir.

Yeşil ekonominin istihdam etkisi analiz edilirken geçici nitelikte olan etkiler ile sürdürülebilir nitelikte olan etkilerin ayrımının yapılması büyük önem taşımaktadır. Bu ayrımın doğru bir şekilde belirlenmesi istihdam politikalarının etkin bir şekilde planlanması ve uygulanması açısından kritik bir adımdır. Geçici nitelikte olan etkiler genellikle kısa vadeli faktörlerden kaynaklanmakta ve ekonomik dalgalanmalardan etkilenebilmektedir. Örneğin, mevsimsel etkiler veya geçici projelerin sona ermesi gibi faktörler istihdam üzerinde geçici bir etkiye yol açabilmektedir. Bu tür etkiler genellikle istihdamda dalgalanmalara ve geçici iş kayıplarına sebep olmaktadır.

Öte yandan sürdürülebilir nitelikte olan etkiler uzun vadeli ve istikrarlı bir şekilde devam eden faktörlerden kaynaklanır. Bu etkiler genellikle yapısal değişiklikler, uzun vadeli projeler veya stratejik politikaların sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, yeşil

ekonomiye geçişin teşvik edilmesi veya yenilenebilir enerji sektörünün desteklenmesi gibi faktörler istihdam üzerinde sürdürülebilir ve olumlu bir etki bırakmaktadır. Geçici etkilerin yönetimi ve sürdürülebilir etkilerin teşvik edilmesi, istihdamın istikrarını ve sürdürülebilirliğini desteklemek açısından önemli bir adımdır.

Çevreyle ilgili faaliyetlerin istihdam etkisi hem yarı zamanlı hem de tam zamanlı işleri içerebilen geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu ayrımı yapabilmek için iki farklı gösterge kullanılmaktadır. İlk olarak, toplam istihdam miktarını yansıtabilmek amacıyla ortaya çıkan tüm işlerin (hem yarı zamanlı hem de tam zamanlı) tam zamanlı eşdeğerleriyle ifade edilmesi önemlidir. İkinci olarak, işsizlikle mücadele amacıyla yaratılan işlerin sayısının basit bir şekilde belirlenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda istihdam etkisinin doğru bir şekilde ölçülmesi için çevreyle ilişkili faaliyetlerin tam zamanlı eşdeğerleriyle birlikte yarı zamanlı işlerin de dikkate alınması gerekmektedir. Böylece toplam istihdamın miktarı ve işsizlikle mücadelede yapılan ilerlemeler hakkında daha kapsamlı bir anlayış elde edilebilir.

Yeşil ekonominin istihdam etkilerinin ölçülebilmesi için brüt ve net etkilerin ayrımının yapılması gerekmektedir. Brüt istihdam etkisi, faaliyetlerin toplamında ortaya çıkan istihdam değişikliklerini hesaba katmaktadır. Net istihdam etkisi ise pozitif ve negatif etkileri ayrı ayrı değerlendirerek daha detaylı bir analiz sunmaktadır. Sonuç olarak brüt ve net istihdam etkileri, istihdam değişikliklerini kapsamlı bir şekilde analiz etmek ve istihdam politikalarının etkinliğini ölçmek için kullanılan önemli araçlardır. Bu değerlendirmeler, istihdamı korumak ve sürdürülebilir istihdam yaratmak için stratejik planlamalara dayanak sağlamaktadır.

1.1.5. Yeşil Beceriler (Green Skills)

Beceri kavramı; bir bireyin sahip olduğu yetenek, bilgi ve deneyimle belirli bir alanda etkin olabilme yetisini ifade etmektedir. Bir kişinin belirli bir işi yapabilmesi için gerekli olan teorik bilgiyi pratiğe dökebilme ve uygulayabilme yeteneğini kapsamaktadır. Bu bakımdan beceriler, belirli bir işin başarılmasında önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Yeşil beceriler ise sürdürülebilir bir ekonomi için hayati öneme sahip olan yeşil işlerde çalışmak isteyen bireylerin sahip olması gereken gereksinimleri temsil etmektedir.

Beceriler, işgücü piyasası trendlerine ve diğer toplumsal gelişmelere dair kanıta dayalı bir perspektif sunarak değişim ve geçiş süreçlerini kolaylaştırmada ve şekillendirmede önemli

bir rol oynamaktadır. İşverenler ve sektörler, öngörülerden gelecekteki beceri eksikliklerini önceden tahmin etmek ve eğitim programları ve insan kaynakları politikaları geliştirmek için faydalanabilirler. Sonuçlar kullanıcı dostu bir şekilde sunulduğunda öngörüler; bireylere eğitim, öğretim ve kariyer seçimlerinde önemli bir destek sağlamaktadır (CEDEFOP, 2021).

Türkiye'de çevre dostu işlere odaklanan çalışmalar, yeşil işlerin gelecekte büyük bir potansiyele sahip olduğunu belirterek bu işler için becerilerin geliştirilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. İstihdamda yaşanan değişimlerle uyumlu bir şekilde, çalışanların eğitilmesi ve yeşil işler kapsamında gereksinim duyulacak becerilerin kazandırılması önem arz etmektedir (Yılmaz S. A., 2014).

Bu kapsamda yeşil işlerde istihdam edilecek kişilerin gelişmesi amacıyla çevre dostu işgücünün yetiştirilmesi önemli bir hedef olarak karşımıza çıkmaktadır. Yeşil beceriler, tamamen yeni bir beceri setini temsil etmemekte olup geleneksel beceriler ile yeni becerilerin birleşimini içermektedir. Yeşil beceriler, iklim değişikliği uyumlu gereksinimler ve düzenlemeler nedeniyle ürünleri, hizmetleri, süreçleri veya operasyonları özelleştirmek için gereken belirli yetenekler olarak tanımlanmaktadır (OECD, 2012a, s. 47).

OECD tarafından yapılan anketler, firmaların çalışanlarından talep ettiği becerilerin büyük ölçüde okuryazarlık, sayısal beceriler, takım çalışması, iletişim ve problem çözme gibi genel becerilerden oluştuğunu göstermektedir. Ancak daha yeşil bir ekonomiye geçiş sürecinde ortaya çıkan yeşil işler ile teknik ve mesleki beceriler de ön plana çıkmaktadır. Bu yeni yeşil beceriler, genel beceriler ile bir bileşene sahip özelleşmiş becerilerin kombinasyonu gibi görülmektedir (OECD, 2012a, s. 15).

Öte yandan CEDEFOP tarafından yapılan bir araştırma, yeşil işlerin gerektirdiği birçok becerinin mevcut işlerde bulunabileceğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda yeşil ekonominin istihdam sağladığı alanlarda çalışabilmek için zorunlu olarak yeşil becerilere ihtiyaç duyulmadığı ifade edilmektedir. Bunun yerine mevcut genel becerilerin ve atık azaltma, enerji iyileştirme, kaynak verimliliği gibi genel yeşil becerilerin geliştirilmesinin daha önemli bir rol oynadığı savunulmaktadır (Özsoy, 2011, s. 28).

Ancak yeşil işlerin sürekli değişen doğası göz önüne alındığında işgücü arz ve talebi arasındaki dengeyi sağlamak için söz konusu alanlarda hâlihazırda istihdam edilen ve/veya

istihdam edilecek işgücünün değişim karşısında yeni beceriler de elde etmesi gerekmektedir. İşgücü piyasasındaki değişimlere ve meydana gelen gelişmelere uyum sağlayabilen çalışanların yeşil işlerin ihtiyaç duyduğu esneklik ve adaptasyonu sağlayabileceği değerlendirilmektedir. İş yapış biçimlerinin değişecek olması işgücünün dönüşüme uyum sağlayamaması durumunda istihdamda ihtiyaç duyulan becerilerin farklılaşmasına yol açacak ve olumsuz sonuçlar doğurabilecektir (SHURA, 2022).

Bu kapsamda iklim değişikliği ile dönüşüm sürecinden etkilenen işgücünün istihdamının korunması için yeşil dönüşüm odaklı becerilerin kazandırılmasına yönelik programlar geliştirilmelidir. Bu programlar, işgücünün dönüşümle birlikte değişen ihtiyaçlara adapte olmasını sağlamak amacıyla yeşil dönüşüm odaklı becerilerin geliştirilmesine yönelik uygulamaların hayata geçirilmesini kapsamalıdır (T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022). İşgücü piyasasına yeni girecek kişilerin de sürece adapte olabilmesi için beceri geliştirme programlarına katılmalarının faydalı olacağı düşünülmektedir.

Yeşil dönüşüm süreciyle birlikte özellikle bu alanda faaliyet gösteren bireylerin farklı bir perspektif kazandığı ve elde ettikleri yetenekler sayesinde unvanlarının genişlediği ve güçlendiği gözlemlenmektedir. Örneğin çevre yöneticileri, mevcut unvanlarının yanı sıra "sürdürülebilirlik temsilcisi" gibi bir görev alanı ve unvana da sahip olmuşlardır. Bu durum kişilerin daha fazla tanınırlığa sahip olmalarını ve kariyerlerinde bir avantaj elde etmelerini sağlamaktadır (ILO, 2015a, s. 12).

Ayrıca yeşil işlerin, benzer sektörlerdeki işlere kıyasla daha nitelikli, daha güvenli ve daha iyi ücretlendirildiği görülmektedir. ILO tarafından yapılan çalışmalar, yeşil işlerin yüksek beceri düzeyine sahip işgücü tarafından gerçekleştirildiğini ve bu işlerin daha iyi ücretlendirildiğini göstermektedir (ILO, 2013, s. 6).

Sonuç olarak yeşil beceriler, çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil ekonomi hedeflerinin gerçekleştirilmesi için büyük bir öneme sahiptir. Yeşil işlerde çalışmak isteyen bireylerin yeşil becerilerini geliştirmeleri ve işgücü piyasasındaki değişimlere uyum sağlamaları, işverenlerin ise gelecekteki beceri ihtiyaçlarını öngörmeleri ve çalışanlarını bu doğrultuda eğitmeleri gerekmektedir.

1.2. AKTİF İŞGÜCÜ PİYASASI POLİTİKALARI

Aktif istihdam politikaları kavramı günümüzde yaygın bir şekilde kullanılan bir kavramdır. Bu kavram ilk olarak İkinci Dünya Savaşı'nın ardından İsveç'te eksik istihdam sorununun çözülmesi ve tam istihdama ulaşılması amacıyla uygulanan politikalar için kullanılmıştır (Mercan, 2016). Aktif İstihdam Politikaları, işgücünün yapısal sorunlarıyla mücadele etmek ve işsizliğin olumsuz etkilerini ortadan kaldırmak amacıyla belirli bir hedef kitleye yönelik uygulanan istihdam politikalarıdır.

Aktif istihdam politikaları, başlangıçta emek arzını artırmak ve işgücü sıkıntısı yaşanan meslekler, sektörler veya bölgeler için çalışanları yeniden yerleştirmek amacıyla kullanılmıştır. Bu politikaların temel hedefleri, ekonomideki eksik istihdam sorununu çözmek, tam istihdama yaklaşmak, işgücü piyasasına katılımı artırmak ve düşük işsizlik koşullarında işgücü hareketliliğini sağlamaktır.

OECD'nin 1960'lardan bu yana desteklediği aktif istihdam politikaları, zamanla daha popüler hale gelmiştir. Bu politikalar, sadece işsizliği tazmin etmeye odaklanan pasif politikalara kıyasla işgücü piyasasının yapısal sorunlarıyla mücadele etme ve özellikle uzun süreli işsizlerin istihdam edilebilirliklerini artırma konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Yılmaz A. T., 2016).

İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında ortaya çıkan ve 1960'larda OECD tarafından tamamlayıcı bir unsur olarak tanımlanmaya başlanan aktif istihdam politikalarına 1980'li yıllara kadar önem verilmemiştir. Ancak küreselleşmenin etkisiyle birlikte 80'li yıllardan itibaren işsizlik oranları sürekli artış göstermiştir. Bu artış, işgücü piyasasının yeni teknolojiler ve sermayenin küreselleşmesi gibi değişen ekonomik koşullara uyum sağlayamamasından kaynaklanmıştır. Bu durum, devletleri yeni arayışlara itmiş ve aktif istihdam politikaları hükümetlerin gündemine girmiştir (Mercan, 2016).

Aktif İstihdam Politikaları, işgücü piyasasında yer edinmeye çalışan bireylere teorik ve uygulamalı aktif istihdam eğitimleri, danışmanlık hizmetleri ve iş bulma desteği sağlama gibi çeşitli önlemleri içermektedir. Bu politikaların etkinliği ve etkileri; işsizlik oranlarının düşürülmesi, işsizlik sürelerinin kısaltılması, istihdam edilebilirlik düzeyinin yükseltilmesi, işgücü piyasasında yapısal sorunların giderilmesi gibi faktörlerle ölçülebilir. Politikaların etkin bir şekilde uygulanabilmesi için işgücü piyasasının ihtiyaçlarına yönelik

veri analizi ve değerlendirmelerin yapılması ve politikaların hedef kitleye ulaşmasının sağlanması önem taşımaktadır.

Kamu istihdam hizmetlerinin bir bileşeni olarak aktif işgücü programlarına büyük önem verilmektedir. Bu programlar, işsizlikle mücadele etmek amacıyla yürütülmektedir. Temel hedefleri istihdamın korunması ve artırılması, işsiz bireylerin mesleki niteliklerinin geliştirilmesi, işsizlik oranının azaltılması ve dezavantajlı grupların işgücü piyasasına entegre edilmesidir.

Tezin bu bölümünde, yeşil dönüşüm çerçevesinde önerilen istihdam politikalarına ışık tutması açışından Türkiye İş Kurumu (İŞKUR) tarafından uygulanan aktif istihdam politikalarına değinilmektedir. Bu çerçevede işe yerleştirme ve danışmanlık faaliyetleri, işgücü piyasa araştırmaları, işbaşı eğitim programları ve mesleki eğitim kurslarını içeren aktif istihdam programları tezin odak noktasını oluşturmaktadır.

1.2.1. İşe Yerleştirme ve Danışmanlık Faaliyetleri

İş ve meslek danışmanlığı, işgücü piyasasının temel aktörleri olan iş arayanlara, işverenlere ve öğrencilere odaklanan istihdam odaklı bütünsel danışmanlık hizmetlerinin sunulduğu faaliyetleri ihtiva etmektedir. Bu hizmetler, çeşitli alanlarda kapsamlı danışmanlık hizmeti sunarak kişilerin bir yandan kariyer planlamalarına yardımcı olurken diğer yandan da kişisel özelliklerini dikkate alarak en uygun mesleği seçmelerine katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda Türkiye İş Kurumu tarafından İŞKUR'a kayıtlı iş arayanlara iş bulmaları, mesleki uyum problemlerini çözmeleri, mesleki becerilerini geliştirmeleri ve mesleklerini ya da işlerini değiştirmeleri konusunda destek sağlanmaktadır. Ayrıca İŞKUR tarafından yürütülen aktif ve pasif işgücü programlarına katılımları teşvik edilmektedir. İşverenlerin ise mevzuat çerçevesinde bilgilendirilmeleri sağlanmakta, firma verimliliklerini ve istihdamlarını artırmalarına destek olunmakta ve nitelikli işgücü temin talepleri karşılanmaya çalışılmaktadır (İŞKUR, 2023a).

Türkiye İş Kurumu'nun (İŞKUR) sunmuş olduğu hizmetlerden yararlanabilmek için öncelikli olarak kayıt olunması gerekmektedir. Bu kapsamda İŞKUR internet sitesi üzerinden çevrimiçi ortamda veya 81 ilde bulunan Çalışma ve İş Kurumu İl Müdürlükleri ile Hizmet Merkezlerinde iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinden faydalanarak kayıt işlemi yapılabilmektedir. Kayıtlı iş arayanlara meslek seçimlerinde, iş bulmalarında, varsa mesleki uyum problemlerini gidermelerinde, mesleki becerilerini geliştirmelerinde ve

mesleklerini/işlerini değiştirmelerinde destek olunması amacıyla iş ve meslek danışmanlığı hizmeti verilmektedir (İş ve Meslek Danışmanlarının Atanma ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2015).

Bu kapsamda, iş ve meslek danışmanlığı hizmeti aracılığıyla kişilerin özellikleri ve mesleklerin gerektirdiği nitelik ve şartlar karşılaştırılmaktadır. Böylece bireyin istek ve durumuna en uygun iş ve mesleği seçmesi, seçilen meslekle ilgili eğitim olanaklarından yararlanması, işe yerleştirilmesi ve işe uyum sağlanma ile ilgili sorunların giderilmesi hususlarında sistemli olarak yardım edilmektedir. Kayıt olan her kişiye bir iş ve meslek danışmanı atanarak İŞKUR'un sunduğu hizmetlerden yararlanma ve takip aşamalarının sağlıklı yürütülmesi temin edilmektedir (İş ve Meslek Danışmanlarının Atanma ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2015).

2012 yılında İş ve meslek danışmanlarının İŞKUR bünyesinde istihdam edilmesiyle iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinde önemli bir dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu dönüşümle iş arayanlar, işverenler ve okullar üzerinde odaklanan portföy temelli, sistemli, nicel ve nitel açılardan gelişen bir danışmanlık sistemi benimsenmiştir. Portföy tabanlı bir yaklaşım gereği iş arayanlar ile işverenler her seferinde kendi iş ve meslek danışmanlarıyla görüşmektedir. Böylece İŞKUR'un sunmuş olduğu hizmetler genelinde standart bir uygulama yürütülmektedir. Aynı zamanda iş arayanların, işverenlerin ve okulların kayıtları, portföy tabanlı sistem sayesinde sürekli güncellenmektedir. Bu sistem sayesinde daha fazla iş arayan, işveren ve öğrenciye danışmanlık hizmeti sunulabilmekte olup aktif ve pasif işgücü hizmetleri danışmanlık hizmetleriyle birlikte yürütülmektedir.

2018 yılında iş ve meslek danışmanlığı hizmetlerini daha ileri bir seviyeye taşımak ve hizmet kalitesini artırmak amacıyla yeni bir adım atılmış ve Profil Temelli Danışmanlık Sistemi uygulamasına geçilmiştir. Profil Temelli Danışmanlık Sistemi ile iş arayanların sosyal durumları (engelli, eski hükümlü, vb.), yaşları, cinsiyetleri, eğitim durumları ve geçmiş iş deneyimleri gibi birçok değişken dikkate alınmaktadır. Kadınlar, gençler, engelliler ve eski hükümlüler gibi özel politika gerektiren gruplardaki bireylerin niteliklerine ve ihtiyaçlarına uygun hizmetler sunulmaktadır.

Bu çerçevede iş ve meslek danışmanları beş farklı alana ayrılmış ve insan odaklı ve özel durumları gözeten danışmanlık sunumlarına geçilmiştir. Söz konusu danışmanlık faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir;

a) İş Arayan Danışmanı
b) İşveren Danışmanı
c) Meslek Danışmanı
d) Engelli İş Koçu
e) İş Kulübü Lideri

a) İş Arayan Danışmanı

Bu alanda hizmet veren danışmanlar iş arayanların sosyal durumlarını, yeteneklerini, ilgi alanlarını, eğitim ve iş deneyimlerini dikkate alarak kariyer hedeflerini belirlemelerine yardımcı olmakta ve birebir iletişim kurarak onlara özgü danışmanlık hizmeti sunmaktadır. İş arayan bireylerin niteliklerinin analiz edilmesi, uygun iş fırsatlarını belirlemek için onlarla iş arama stratejileri belirlenmesi ve gerekli görüldüğünde aktif programlara yönlendirme faaliyetleri bu danışmanlık hizmetiyle yürütülmektedir. Ayrıca iş başvuruları, özgeçmiş hazırlığı, mülakat teknikleri, iş arama becerileri ve kariyer gelişimi konularında rehberlik sağlanmaktadır.

b) İşveren Danışmanı

İşveren danışmanı olarak hizmet veren iş ve meslek danışmanları; portföylerinde bulunan işverenleri ziyaret ederek İŞKUR'un sunmuş olduğu hizmetleri tanıtma, işgücü taleplerini alma ve İŞKUR ile ilgili işlemleri gerçekleştirme gibi konularda yardımcı olmaktadırlar. Bu danışmanlık faaliyeti ile işverenlerin işgücü talepleri karşılanmaya çalışılarak işgücü piyasasının arz ve talep yönünü buluşturan bir köprü görevi yerine getirilmektedir. Ayrıca işverenlerin mevcut eleman ihtiyaçlarının karşılamasının yanında gelecekte ihtiyaç duyacakları mesleklerin belirlenmesi faaliyeti ile onlar için bir yol haritası çizilmektedir. Bu şekilde işverenlere teşvik ve destekler hakkında bilgi verilmesi ve İŞKUR hizmetlerinden faydalanmaları sağlanmaktadır.

c) Meslek Danışmanı

Bu danışmanlık hizmeti kapsamında alan/dal seçimi yapacak öğrencilere ve kariyer planlaması aşamasında olan üniversite öğrencilerine yönelik meslek danışmanlığı hizmeti sunulmaktadır. Bu hizmetler, öğrencilerin meslekleri ve eğitim olanaklarını daha iyi tanımalarını sağlamak ve mesleki yönelim konusunda detaylı bilgilendirme yapmak amacıyla verilmektedir. Meslek danışmanlığı hizmetleri çerçevesinde eğitim-öğretim

kurumları ziyaret edilerek okul yöneticileri ve rehber öğretmenlerle görüşmeler yapılmakta ve danışmanlık hizmetleri hakkında bilgiler aktarılmaktadır. Öğrencilerin meslek danışmanlığı hizmetlerinden faydalanabilmeleri için iş birliği yapılması konusunda görüşmeler gerçekleştirilmektedir. Ayrıca meslek seçiminin önemi ve meslek seçiminde dikkat edilmesi gereken noktaların anlatıldığı grup çalışmaları düzenlenmektedir. Bu çalışmalarda farklı meslekler hakkında bilgilendirme yapılarak mesleki eğitim olanakları ve bir üst eğitim-öğretim seçenekleri ele alınmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda 2015 yılında faaliyete geçen Meslek Tanıtım Günleri etkinlikleri ile öğrencilere üniversite tercihleri öncesinde destek sağlanmaktadır. Bu etkinlikler sayesinde Türkiye'de en çok tercih edilen mesleklerden geleceğin mesleklerine kadar birçok meslek, o mesleğin uzmanları tarafından tanıtılmaktadır. Bu etkinlikler, yanlış meslek seçiminin bireyler ve toplum üzerinde olumsuz etkilerini önlemeyi ve gençlerin kariyer yolculuklarında desteklenmelerini hedeflemektedir. Bu kapsamda öğrencilere meslekler hakkında doğru ve detaylı bilgi sağlanarak tercih sürecinde isabetli karar vermelerine yardımcı olunmaktadır. Meslek Tanıtım Günleri etkinliklerinde mesleklerin nitelikleri, gereklilikleri, fırsatları ve gelecekteki potansiyelleri hakkında bilgi verilmektedir. Bu sayede öğrencilerin meslek seçimi konusunda daha bilinçli kararlar vermelerine ve kariyer planlamalarını doğru şekilde yapmalarına yardımcı olunmaktadır.

d) Engelli İş Koçu

Engellilere yönelik hizmetlerin kapasitesini geliştirmek ve standartlaştırmak amacıyla dünyada birçok gelişmiş ülkede uygulanan destekli istihdam modelinin İŞKUR bünyesinde hayata geçirilmesine yönelik adımlar 2018 yılında atılmıştır. Destekli istihdam modeli; engelli bireylerin istihdam edilmesini teşvik etmek, işverenleri bu konuda ikna etmek ve engelli bireyleri yetenekleri ve nitelikleri doğrultusunda uygun işlere ve mesleklere yönlendirmek gibi amaçları içermektedir. Bu çerçevede engelli iş koçluğu hizmeti sunulmaktadır. Engelli bireylerin istihdamlarının sürdürülebilir olmasını sağlamak, engelli bireyleri istihdam etme noktasında işverenleri ikna etmek ve engelli bireyleri becerileri ile niteliklerine uygun işe/mesleğe yönlendirmek amacıyla engelli iş koçluğu hizmeti sunulmaktadır.

e) İş Kulübü Lideri

İş Kulüpleri 2017 yılında başlatılmış olup kadınlar, gençler, engelliler, uzun süreli işsizler, eski hükümlüler ve madde bağımlılığı tedavisi gören kişiler gibi özel politika gerektiren gruplara yönelik olarak tasarlanmış bir iş ve meslek danışmanlığı programıdır. İş Kulüplerinin temel amacı iş bulma ümidi kırılmış iş arayanlara iş bulma konusunda motivasyon sağlamak ve yöntem desteği sunmaktır.

Her iş kulübünün iş ve meslek danışmanı olan bir iş kulübü lideri bulunmakta ve lider tarafından üyelerin iş arama becerileri ve motivasyonu geliştirilerek kendi başlarına iş bulma süreçlerini yönlendirmeleri sağlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda grup görüşmeleri, bireysel çalışmalar ve akran danışmanlığı gibi yöntemler kullanılarak katılımcıların özgüvenleri artırılmakta ve iş bulma konusunda inançları desteklenmektedir.

1.2.2. İşgücü Piyasası Araştırmaları (İPA)

Türkiye İş Kurumu, 4 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin 617. maddesinin (b) fıkrası gereğince; "İşgücü piyasası verilerini, yerel ve ulusal bazda derlemek, analiz etmek, yorumlamak ve yayımlamak, İşgücü Piyasası Bilgi Danışma Kurulunu oluşturmak ve bu Kurulun çalışmalarını koordine etmek, işgücü arz ve talebinin belirlenmesine yönelik işgücü ihtiyaç analizlerini yapmak, yaptırmak" şeklinde tanımlanan görevleri yerine getirmektedir (4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi, 2018).

Bu kapsamda İŞKUR tarafından her yıl İşgücü Piyasası Araştırması (İPA) yürütülerek işgücü piyasasının durumu dönemler halinde incelemekte ve işgücünün yetkinliklerinin geliştirilmesi amaçlanmaktadır. Araştırma, ülke çapında elde edilen bilgiler doğrultusunda işgücünün talep yapısını belirlemek amacıyla yürütülen en kapsamlı çalışmadır. İlk olarak 1958 yılında Doğu Karadeniz Bölgesi'nde gerçekleştirilen bu araştırma 2007 yılından itibaren periyodik olarak ülke genelinde sürdürülmektedir. Araştırma kapsamında işgücü piyasasının dinamik yapısına özgü sorularla ilgili veriler saha çalışmaları ile toplanmaktadır. Bu sayede işgücü piyasasının talep yapısı hakkında gerekli bilgiler sağlanmakta ve aktif programlar nitelikli işgücü ihtiyacı duyulan alanlara yönlendirilmektedir.

Bu araştırmaların temel amacı, işgücü piyasasıyla ilgili talep odaklı sürekli bilgi elde etmektir. Bunun yanı sıra mevcut ve gelecek dönemlerde işgücü piyasasında meydana gelen veya beklenen mesleki değişimleri ve ihtiyaçları belirlemek, bu değişimleri izlemek,

işgücü piyasasının talep yapısını ortaya koymak ve eleman temininde zorluk yaşanan meslekler ile aranan nitelikleri tespit ederek aktif istihdam politikaları için veri sağlamaktır. Ayrıca işverenler tarafından planlanan her türlü yatırımın istihdama katkısını ve piyasada meydana gelen değişikliklerin işgücüne etkisini değerlendirmek amacıyla ilgili bilgiler toplanmaktadır. Bu şekilde İşgücü Piyasası Araştırmaları işgücü piyasasının talep tarafını anlamak ve ilgili politikalara temel oluşturacak verileri sağlamak için önemli bir veri kaynağı olarak hizmet vermektedir (İŞKUR, Türkiye İşgücü Piyasası Araştırma Raporu, 2022).

Araştırma önceki dönemlerde iş ve meslek danışmanları tarafından işverenlerle yüz yüze görüşmeler yaparak işyerlerinde iş yeri bilgi formu uygulamasıyla yürütülmekteyken Covid-19 pandemisinin ardından hibrit bir yöntem benimsenmiştir. Bu çerçevede İŞKUR il müdürlükleri, ilin özelliklerine en uygun olan yöntemleri (yüz yüze, telefon, elektronik posta vb.) belirlemektedir.

İşgücü Piyasası Araştırmaları, 2011 senesinden itibaren Türkiye İstatistik Kurumu ile (TÜİK) iş birliği içinde seçilen örneklem listesine dayanmaktadır. Bu çerçevede, 2-9 çalışana sahip iş yerleri ile 10-19 çalışana sahip iş yerlerinden Türkiye genelini yansıtacak biçimde örnekleme yöntemi, 20 ve daha fazla istihdamlı iş yerleri için ise hem Türkiye genelini hem de il düzeyini yansıtacak şekilde 77 ilde (Ankara, Bursa, İstanbul ve İzmir illeri hariç olmak üzere) tam sayım yöntemi kullanılmaktadır. 2022 yılında ilk defa işverenlere çalışanlarının beceri eksiklikleri ve istihdam artışı veya azalışıyla ilgili beklentilerinin sebepleri sorularak işgücü piyasası ile ilgili analizlerin kapsamı genişletilmiştir. Bu sayede elde edilen veriler, işgücü piyasasının talep yapısı ve beklentileri hakkında daha kapsamlı bilgi ihtiyacının karşılanmasını sağlanmıştır (İŞKUR, Türkiye İşgücü Piyasası Araştırma Raporu, 2022).

2022 yılı İşgücü Piyasası Araştırması sonuçlarına göre, açık iş olan mesleklerde aranan beceriler incelendiğinde "Yeterli Mesleki/Teknik Bilgi ve Tecrübe"nin öne çıktığı görülmektedir. İşgücünden talep edilen bu becerinin tüm iş yeri büyüklüklerinde ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Araştırma çerçevesinde 2 ve daha fazla çalışana sahip işyerlerinin açık işlerde hangi arama kanallarını kullandıkları incelendiğinde; en fazla tercih edilen (yüzde 60,1) arama kanalının İŞKUR olduğu görülmüştür. Bunun yanında işgücü arz verisi olan TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketi mikro veri seti incelendiğinde ise işsizlerin yüzde 35'inin son 4 hafta içerisinde iş bulmak amacıyla İŞKUR'a başvurduğu görülmektedir. Bu

veriler incelendiğinde hem arz hem de talep tarafında İŞKUR'un işgücü piyasasının en önemli aktörü olduğu görülmektedir (İŞKUR, Türkiye İşgücü Piyasası Araştırma Raporu, 2022).

İşgücü Piyasası Araştırmaları Raporlarına göre, işgücü piyasasında arz ve talep arasındaki uyumsuzluğun temel sebepleri arasında yeni işlerin oluşturulmasındaki zorluklar ile mesleksizlik ve beceri uyumsuzluğu önemli bir yer tutmaktadır. Buna göre işgücü piyasasındaki taleplerin hızla değiştiği bir dönemde uygun iş pozisyonlarının oluşturulması ve işletmelerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikli işgücünün sağlanması konusunda zorluklar ortaya çıkmaktadır.

Diğer bir önemli faktör ise mesleksizlik ve beceri uyumsuzluğudur. İşgücü piyasasında iş arayanların mevcut beceri ve yetkinliklerinin işverenlerin talep ettiği niteliklerle uyumlu olmaması sorunu yaşanmaktadır. Mesleki eğitim ve nitelik geliştirme konularında yetersizlikler işgücünün istihdam edilebilirliği açısından önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu engellerin aşılması ve işgücü piyasasının daha uyumlu hale getirilmesi için ilgili paydaşlar arasında iş birliği ve politika geliştirme çabalarının önemli olduğu vurgulanmaktadır.

2022 İşgücü Piyasası Araştırma Raporu incelendiğinde yeşil işlerin bulunduğu sektörlerin dikkate alınmadığı ve dikkate alınan sektörler itibariyle en az iş yerinin Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı sektöründe yer aldığı görülmektedir. Ayrıca 2+ istihdamlı işyerleri içinde en yüksek vardiyalı çalışma oranının yüzde 38,3 ile Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı sektöründe olduğu görülmektedir (İŞKUR, Türkiye İşgücü Piyasası Araştırma Raporu, 2022).

Bu araştırmalar; işgücü talebiyle ilgili verilerin toplanması, bu verilerle ilgili çeşitli bilgiler edinilmesi ve neticede kanıta dayalı politikalar geliştirilmesinde önemli bir araçtır. Böylece işgücü piyasasının talep tarafıyla ilgili bilgiler derlenerek işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun politikalar belirlenmesine katkı sağlanmaktadır.

1.2.3. Mesleki Eğitim Kursları (MEK)

Türkiye İş Kurumu (İŞKUR), işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda kişilerin bilgi, beceri ve mesleki niteliklerini artırarak işgücü piyasasına girmelerini sağlamak gayesiyle 1988 yılından bu yana mesleki eğitim kursları düzenlemektedir. "Mesleki eğitim kursları; herhangi bir mesleği olmayan, bir mesleği olmakla birlikte mesleğinde iş bulamayan veya

mesleğinde yeterli olamayan işsizlerin niteliklerini geliştirerek istihdam edilebilirliklerini arttırmak ve bu kişileri işgücü piyasasına kazandırmak amacıyla düzenlenmektedir" (https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/mesleki-egitim-kurslari/).

Bunun yanı sıra çalışan bireylerin mesleki bilgi ve becerilerini geliştirmelerine ve yeni teknolojilere uyum sağlamalarına destek olmak amacıyla Çalışanların Mesleki Eğitimi (ÇME) adı altında eğitim kursları da düzenlenmektedir (Erken, 2020). Bu kurslar, çalışanların mevcut meslekleridki bilgi ve becerilerini güncellemelerini, yeniliklere uyum sağlamalarını ve kariyerlerini geliştirmelerini desteklemek için tasarlanmıştır. Çalışanların mesleki eğitimi, sürekli öğrenmeyi teşvik etmekte ve işgücü piyasasında kalifikasyon düzeyini artırmakta önemli bir rol oynamaktadır.

Mesleki eğitim kurslarının uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar, 2013 yılından önce İşgücü Uyum Hizmetleri Yönetmeliği ve İşlemler El Kitabı tarafından belirlenirken, 12.03.2013 tarihinde köklü değişiklikler yapılmış ve 28585 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği ve sonrasında bu yönetmeliğin uygulama kurallarını belirleyen Aktif İşgücü Hizmetleri Genelgesi ve ekleri yürürlüğe konulmuştur.

Bu mevzuatların yürürlüğe konulmasıyla mesleki eğitim kurslarının uygulanmasında ortaya çıkan sorunların giderilmesi ve düzenlenen eğitimlerin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği 6 Kasım 2014 ve 12 Şubat 2016 tarihlerinde tekrar çeşitli değişikliklere tabi tutulmuştur.

Son olarak istihdam odaklı büyüme perspektifiyle aktif işgücü piyasası programları mevzuatında işgücü piyasası beklentileri ve işveren talepleriyle uyumlu olarak kapsamlı revizyon yapılmış 08.04.2022 tarih ve 31803 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve bu Yönetmeliğe ilişkin usul ve esasları düzenleyen Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Genelge çerçevesinde mesleki eğitim kursları işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda hem fayda-maliyet hem de beklenen çıktıları itibarıyla daha etkin bir niteliğe kavuşturulmuştur.

Yapılan bu mevzuat değişiklikleri ile özellikle mesleki eğitim kurslarının işgücü piyasasında yaşanan değişimlere uyum sağlaması, işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan nitelikteki işgücü ihtiyacının en hızlı ve en etkin şekilde karşılanması amaçlanmaktadır.

İŞKUR tarafından mesleki eğitim kurslarının düzenlenebilmesi için ilk olarak, il bazında işgücü piyasasının ihtiyaçlarına dayalı olarak yıllık işgücü eğitim planının hazırlanması gerekmektedir. Bu plan, işgücü piyasasından gelen talepler, ilde gerçekleştirilen veya gerçekleştirilecek yatırımlar, teşvik uygulamaları, sektörel gelişim fırsatları ve ilgili mesleklerdeki işgücü talepleri gibi durumlar dikkate alınarak oluşturulmaktadır. Plan, her ilde bulunan İl İstihdam ve Mesleki Eğitim Kurulu tarafından onaylandıktan sonra il bazında yayınlanarak yürürlüğe konulmaktadır (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

İşgücü piyasası veya işverenlerden gelen işgücü eğitme talepleri, talebin olduğu alanda eğitim almış İŞKUR'a kayıtlı işsizlere öncelik verilerek karşılanmaya çalışılmaktadır. Fakat eğitim verilmesi planlanan meslekte İŞKUR'a kayıtlı işsiz bulunmaması, davet edilen kişilerin davete icabet etmemesi, daveti kabul etmesine rağmen bu kişilerin önerilen işi kabul etmemesi veya işveren tarafından daveti kabul edenlerin işe kabul edilmemesi durumlarında gelen talebin karşılanamayan kısmı için mesleki eğitim kursu düzenlenebilmektedir (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

Özetle, mesleki eğitim kursunun düzenlenebilmesi için "ilgili mesleğin yıllık işgücü eğitim planında yer alması, işgücü piyasasından veya işverenlerden talep gelmesi ve bu talebin karşılanamamış" olması gerekmektedir. Bu şekilde, işgücü talepleriyle uyumlu bir şekilde mesleki eğitim kursları yürütülmeye çalışılmaktadır. Mesleki eğitim kursları, İŞKUR tarafından hazırlanan Türk Meslekler Sözlüğü'nde yer alan ve onaylı eğitim programı bulunan her meslekte, işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda düzenlenebilmektedir. Mesleki eğitim kursu düzenlenebilecek hizmet sağlayıcılar Tablo 6'da gösterilmektedir (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

Tablo 6: Kurs Düzenlenebilecek Hizmet Sağlayıcılar

• **Milli Eğitim Bakanlığına (MEB) bağlı resmi ve özel öğretim kurumları**
• **Üniversiteler**
• **Özel sektör işyerleri,**
• **Kuruluş amaçları doğrultusunda olmak şartıyla;** ✓ **Kamu kurum ve kuruluşları ile kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları,** ✓ **İşçi, işveren, esnaf sendikaları,** ✓ **Özel kanunla kurulan banka ve kuruluşları ve bunlara bağlı işyerleri** ✓ **İktisadi işletmeleri bulunan dernek ve vakıflar**

Kaynak: (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022)

Mesleki eğitim kurslarının istihdam odaklı bir şekilde düzenlenmesini temin etmek amacıyla hizmet sağlayıcı tarafından kursiyerlerin en az yüzde 70'inin, 120 günden az olmamak üzere en az fiili kurs gününün 3 katı kadar süre ile istihdam edilmesi şartı koşulmaktadır.

Ayrıca özel sektör işyerleri ile düzenlenecek kurslarda özel sektör işyerleri için kontenjan sınırlaması bulunmaktadır. Bu kontenjan sınırlaması kapsamında "aynı vergi numarası altında ve kursun düzenleneceği ilde yer alan işyerlerine ait kursun başlama tarihinden önceki 12 aylık dönem içerisinde yer almak koşuluyla son 3 aya/döneme ilişkin olarak Sosyal Güvenlik Kurumu'na verilen sigortalı sayısını gösterir belgede yer alan toplam prim gün sayısının doksana bölünmesi ile" sigortalı sayısı hesaplanmaktadır. Hesaplanan sigortalı sayısı; 5 ile 9 arasında olan işyerleri için kursiyer sayısı 12 kişi, 10 ile 49 arasında olan işyerleri için kursiyer sayısı 24 kişi, 50 ve daha fazla olan işyerleri için sigortalı sayısının %50'si kadar ilgili hizmet sağlayıcıya kursiyer kontenjan hakkı tanınmaktadır (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

Bununla birlikte mesleki eğitim kursu düzenlenen özel sektör işyerlerinin mesleki eğitim kurslarından "yeniden yararlanabilmeleri için en son tamamlanan kursa ilişkin olarak hesaplanan sigortalı sayısının, kursun başlayacağı aydan önceki son bir yıl içerisinde

düzenlenen kurslara ilişkin istihdam yükümlülüğü kapsamında yer alan kişi sayısı kadar artmış" olması gerekmektedir. Bu şartı sağlamayan yükleniciler ile yeniden mesleki eğitim kursu düzenlenmemektedir (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Genelge, 2022).

Mesleki eğitim kursları MEB, üniversite veya il müdürlüğü tarafından onaylanmış eğitim mekânlarında düzenlenmektedir. Kurs sınıfları; eğitici sayısı, eğitim yerinin kapasitesi ve donanımı ile kursa konu mesleğin özellikleri dikkate alınarak oluşturulmaktadır.

Düzenlenen mesleki eğitim kurslarının ardından kursa katılan kişiler sınava tabi tutulmaktadır. "Mesleki yeterlilik belgesi verilebilen mesleklerde açılan kurslarda sınav, ölçme ve değerlendirme ile belgelendirme işlemleri sınav ve belgelendirme konusunda yetkilendirilmiş kuruluşlar aracılığıyla yaptırılmaktadır." Sınavda başarılı olan kişilere Mesleki Yeterlilik Kurumu tarafından onaylı Mesleki Yeterlilik Belgesi verilmektedir. "Mesleki yeterlilik belgesi verilemeyen mesleklerde açılan kurslarda ise kursiyerlerin eğitim sonundaki başarı durumları, eğitimin özelliğine göre yüklenici tarafından yapılacak yazılı ve/veya uygulamalı sınavlarla belirlenmektedir" (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

Kursiyerlerin her birine kursa katıldıkları her tam fiili eğitim günü için beslenme ve ulaşım ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla kursiyer zaruri gideri ödenmektedir. Ödemeler, banka veya PTT aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Çalışanların mesleki eğitimleri için düzenlenen mesleki eğitim kurslarında ise zaruri gider ödemesi yapılmamaktadır. Bununla birlikte tüm kursiyerlerin sağlık hizmetlerinden faydalanabilmesi amacıyla genel sağlık sigortası primleri ile iş kazası ve meslek hastalığı sigortası primleri İşsizlik Sigortası Fonu'ndan karşılanmaktadır (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

Mesleki eğitim kurslarının süresi; günlük en az 5 saat, en fazla 8 saat, haftalık en az 30 saat ve en fazla 45 saat olmak üzere ve haftalık 6 günü geçmeyecek şekilde düzenlenebilmektedir. Toplam kurs süresi 160 fiili günü aşamamakta olup ayrıca düzenlenen mesleki eğitim kurslarına katılmak isteyen kişilerden birtakım şartları sağlaması beklenmektedir. Bu şartlar Tablo 7'de gösterilmektedir.

Tablo 7: Kursa Katılacak Kişilerde Aranan Şartlar

• **Kuruma kayıtlı işsiz olmak**
• **15 yaşını tamamlamış olmak**
• **Mesleğin gereklerine uygun olarak belirlenen özel şartlara sahip olmak**
• **Kurum tarafından aynı meslekte düzenlenen kurs veya programı tamamlamamış olmak**
• **İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinden faydalanmış olmak**
• **Emekli olmamak**
• **Yüklenicinin birinci veya ikinci derece kan hısımı veya eşi olmamak**
• **Özel sektör işyerleri ile düzenlenecek kurslarda kursa başlama tarihinden önceki son bir aylık dönemde işsiz olmak**
• **Mesleğe ilişkin olarak Türk Meslekler Sözlüğü ile belirlenen asgari eğitim düzeyine sahip olmak**
• **Yükseköğretim ve açık öğretim dışında öğrenci olmamak**
• **Kursa başladığı tarihten önceki bir yıl içerisinde yükleniciye ait vergi numarası altında yer alan işyerlerinde sigortalı olarak çalışmamış olmak**
• **Varsa mesleğe ilişkin olarak ilgili mevzuat ile belirlenen şartlara sahip olmak**
• **Kurslara katılmama yönünde yaptırım uygulanmıyor olmak**

Kaynak: (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022)

Geniş sayıda hizmet sağlayıcı ile kurs düzenlenebilmesi, kursiyerlere cep harçlığı ve kursiyerlerin kısa vadeli sigorta primlerinin ödenmesi, kursiyerlerin istihdam edilerek işgücü piyasasına girişlerinin sağlanması, kursiyerlerin herhangi bir masrafa katlanmadan mesleki yeterlilik belgesi alabilmesi, işverenlerin personel yetiştirme maliyetine katlanmaması ve işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün yetişmesiyle istihdam üzerindeki olumlu etki bir bütün olarak düşünüldüğünde mesleki eğitim kurslarının önemi ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede yeşil işgücünün yetiştirilmesinde de mesleki eğitim kursları faydalanılabilecek önemli bir enstrümandır.

1.2.4. İşbaşı Eğitim Programları (İEP)

Aktif işgücü programları arasında önemli fonksiyon ifa eden işbaşı eğitim programları, İŞKUR tarafından 2009 yılından bu yana uygulanmaktadır. Programlar, İŞKUR'a kayıtlı olan işsiz bireylerin önceden edindikleri teorik bilgileri pratik uygulama yoluyla pekiştirmelerini veya mesleki deneyim kazanmalarını sağlamak amacıyla düzenlenmektedir. Bu programlar, iş arayan ancak iş tecrübesi olmadığı için iş bulamayan bireylerin iş tecrübesi kazanmalarını ve işverenlerin ihtiyaç duydukları işgücünü kendi bünyelerinde yetiştirme imkânına sahip olmalarını sağlamaktadır. Bu sayede iş arayanlar doğru iş ve işverenler uygun işçi bulma konusunda daha başarılı sonuçlar elde etmektedirler. Özetle, işbaşı eğitim programları hem bireylerin istihdam olanaklarını artırarak işgücü piyasasına entegrasyonunu sağlamakta hem de işverenleri nitelikli işgücü temini konusunda desteklemektedir.

2009-2013 yılları arasında işbaşı eğitim programının uygulanmasına ilişkin usul ve esaslar İşgücü Uyum Hizmetleri Yönetmeliği ile İşlemler El Kitabı hükümlerine göre yürütülmüştür. 2013 yılında Aktif İşgücü Hizmetleri mevzuatı köklü bir şekilde değiştirilmiş ve İşgücü Uyum Hizmetleri Yönetmeliği ile İşlemler El Kitabı yürürlükten kaldırılarak yerlerine 12.03.2013 tarihli 28585 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Aktif İşgücü Hizmetleri Yönetmeliği ve bu yönetmeliğin uygulama usul ve esaslarını belirten Aktif İşgücü Hizmetleri Genelgesi ve ekleri yürürlüğe konulmuştur. Bu yeni düzenlemelerle birlikte programın yürütme ve uygulama süreçleri önemli değişikliklere uğramıştır.

2014 yılında yapılan bir mevzuat değişikliğiyle işbaşı eğitim programı daha esnek bir yapıya kavuşturulmuş ve daha fazla işveren ve iş arayanın programdan yararlanabilmesi sağlanmıştır. Aynı dönemde programın tanıtım faaliyetlerine de önem verilmiştir. Genel Müdürlük ve il müdürlükleri tarafından, özellikle işverenler ve işveren örgütleriyle yoğun iletişim kurularak program hakkında bilgilendirme yapılmıştır. 2015 yılında katılımcıların zaruri giderlerine ödenek miktarı net asgari ücret seviyesine yükseltilmiş ve programı tamamlayan kişilerin işe alındığı durumlarda işverenlere sigorta prim desteği sağlanmaya başlanmıştır. 2021 yılında ise programın istihdamı kalıcı olarak artırma hedefine destek olması amacıyla istihdam yükümlülüğü süresi iki katına çıkarılmıştır.

Son olarak, istihdam odaklı büyüme perspektifiyle işgücü piyasası beklentileri ve işveren talepleriyle uyumlu olarak kapsamlı revizyonlar yapılmış, 08.04.2022 tarih ve 31803 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ve bu Yönetmeliğe ilişkin usul ve esasları düzenleyen Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Genelge çerçevesinde işbaşı eğitim programları işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda hem fayda-maliyet hem de beklenen çıktıları itibarıyla daha etkin bir niteliğe kavuşturulmaya çalışılmıştır.

Yapılan mevzuat değişiklikleri ile işbaşı eğitim programlarının işgücü piyasasında yaşanan değişimlere uyum sağlaması, işgücü piyasasında ihtiyaç duyulan nitelikteki işgücü ihtiyacının en hızlı ve en etkin şekilde karşılanması amaçlanmaktadır.

İşbaşı eğitim programı, İŞKUR'a kayıtlı ve kamu kurumu teşkilatında yer almayan özel sektör işyerleri, ticaret ve sanayi odaları, sendikalar, vakıflar, organize sanayi bölgesi müdürlükleri gibi tüm işyerlerinde düzenlenebilmektedir. İşverenler, program katılımcılarını kendileri bulabildikleri gibi aynı zamanda İŞKUR'dan da talepte bulunabilmektedirler (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022). Bu sayede işverenlerin işgücü ihtiyaçları ve iş arayanların beceri geliştirme gereksinimleri daha etkin bir şekilde karşılanmaktadır. İşbaşı eğitim programı, esnek bir yapıya sahip olup işgücü piyasasının çeşitli sektörlerinde istihdamın artırılması ve nitelikli işgücünün yetiştirilmesine katkı sağlamaktadır.

İşbaşı eğitim programı, program katılımcılarının teorik bilgilerini pratik olarak uygulamalarını ve mesleki deneyim kazanmalarını sağlamak amacıyla düzenlenen bir programdır. Programın hangi meslekler için düzenleneceği Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından belirlenmekle birlikte Türk Meslekler Sözlüğünde nitelik gerektirmeyen meslekler grubunda yer alan mesleklerde uygulamanın amacı gereği program düzenlenmemektedir. "İşbaşı eğitim programı, programın başladığı ayda ve program süresince sigortalı sayısını gösterir belgede yer alan toplam prim gün sayısının otuza bölünmesi suretiyle belirlenmek üzere en az beş sigortalıya sahip olan ve katılımcıların en az yüzde 70'ini, 60 günden az olmamak üzere en az fiili kurs gününün 3 katı kadar süre ile istihdam edeceğini taahhüt eden" işverenlerle düzenlenebilmektedir (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

“İşbaşı eğitim programına katılabilecek katılımcı sayısı belirlenirken, işverene ait vergi numarası altında ve programın düzenleneceği ilde yer alan işyerleri için programın başlangıç ayından önceki 12 aylık dönem içerisinde yer almak koşuluyla son 6 aya veya 6 aylık döneme ilişkin olarak SGK’ya verilen sigortalı sayısını gösterir belgede yer alan toplam prim gün sayısının yüz seksene bölünmesi gerekmektedir.” Bu çerçevede ilgili işveren, hesaplanan sigortalı sayısının en fazla yüzde 30’una kadar katılımcı talep edebilmektedir (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

İşbaşı eğitim programının açılma süreci, program düzenlenecek iş yerinin ve katılımcının belirlenmesi ile işverenin program başvurusunun alınmasıyla başlamaktadır. Başvurular, işverenin önceki programlara uygun davranıp davranmadığı, yükümlülüklerini zamanında ve usulüne uygun bir şekilde yerine getirip getirmediği, önceki katılımcılarla ilgili değerlendirmeleri ve işverenin istihdamdaki artış durumu gibi hususlar göz önünde bulundurularak değerlendirilmektedir (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022). Bu değerlendirme, programın düzgün bir şekilde yürütülmesi ve katılımcılara sağlanan faydaların gözetilmesi amacıyla yapılmaktadır.

2020 yılından itibaren Covid-19 pandemisi nedeniyle temasın azaltılması ve tasarruf tedbirleri gibi sebeplerle kamuda bürokratik işlemlerin azaltılması hedeflenmiştir. Bu nedenle işverenlerin işbaşı eğitim programı için ön başvurularını çevrimiçi olarak yapabildiği bir sisteme geçilmiştir. Yeni sistemde, işverenlerin internet üzerinden ön başvurularını yapmaları gerekmektedir. Başvurular iş ve meslek danışmanları tarafından incelenerek onaylanmaktadır. Başvurusu ve evrakları onaylanan işverenler ile katılımcı arasında program sözleşmesi imzalanarak program açılmaktadır (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022). Bu sayede işverenlerin işbaşı eğitim programı için başvuru süreci daha hızlı ve etkili bir şekilde yürütülmektedir. Aynı zamanda temasın azaltılması ve dijital yöntemlerin kullanılmasıyla işverenlerin kolaylıkla başvuru yapabilmesi sağlanmaktadır.

İşbaşı eğitim programları; günlük en az 5 saat ve en fazla 8 saat, haftalık en az 30 saat ve en fazla 45 saat olmak üzere ve haftalık 6 günü geçmeyecek şekilde ve toplamda ise iki yüz kırk fiili günden fazla olmayacak şekilde düzenlenebilmektedir**.** Program, bilişim ve imalat sektörlerindeki iş yeri ve mesleklerde en fazla 8 takvim ayı ve en fazla 156 fiili gün,

diğer sektörlerde ise en fazla 5 takvim ayı ve en fazla 78 fiili gün uygulanmaktadır. "Siber güvenlik, bulut bilişim, oyun geliştirme uzmanı ve kodlama gibi çağımızın ve geleceğin meslekleri olarak görülen alanlarda düzenlenecek olan işbaşı eğitim programlarına katılan 18-29 yaş arası gençler için işbaşı eğitim programlarının süresi en fazla 11 takvim ayı ve en fazla 234 fiili gündür." İki işbaşı eğitim programı arasında minimum 9 ay bekleme süresi bulunmaktadır. Ancak katılımcı daha önce mesleki eğitim kursuna katıldıysa aynı meslekte olmak şartıyla işbaşı eğitim programına katılmak istiyorsa bekleme süresine tabi tutulmamaktadır (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Genelge, 2022).

Program sonunda katılımcılara, katıldıkları programa ilişkin bilgileri gösterir işveren ve İl Müdürlüğünce imzalı "İşbaşı Eğitim Programı Sertifikası" verilmektedir. İşbaşı eğitim programına katılmak isteyen kişilerin birtakım şartları sağlaması gerekmekte olup bu şartlar Tablo 8'de gösterilmiştir.

Tablo 8: İşbaşı Eğitim Programı Katılımcılarında Aranan Şartlar

• **İŞKUR'a kayıtlı işsiz olmak**
• **15 yaşını tamamlamış olmak**
• **İşverenin birinci veya ikinci derece kan hısımı veya eşi olmamak**
• **Emekli olmamak**
• **İş ve meslek danışmanlığı hizmetlerinden yararlanmış olmak**
• **Programa başladığı tarihten önceki bir yıl içerisinde program düzenlenecek işverene ait vergi numarası altında yer alan işyerlerinde sigortalı olmamak**
• **Kurumca aynı meslekte düzenlenen kurs veya programı tamamlamamış olmak**
• **Programlara katılmama yönünde yaptırım uygulanmıyor olmak**

Kaynak: (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022)

Katılımcılara, programa fiilen katıldıkları gün üzerinden cep harçlığı ödemesi yapılmakta olup ayrıca program süresince katılımcıların genel sağlık sigortası ile iş kazası ve meslek

hastalığı sigorta primleri İŞKUR tarafından karşılanmaktadır (Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik, 2022).

"Programa katılan kişilere İŞKUR'un yaptığı ödemeler dışında programın düzenlendiği işveren tarafından yapılan ve aylık brüt asgari ücretin yarısını geçmeyen fiili ödemelerin gelir vergisi kanunu gereğince vergi matrahından indirilmesi imkânı da bulunmaktadır" (https://www.iskur.gov.tr/isveren/isbasi-egitim-programlari/).

İşbaşı eğitim programı ile katılımcıların cep harçlıklarının ve kısa vadeli sigorta primlerinin ödenmesiyle birlikte işgücü piyasasına girişlerinin sağlanması, işverenlerin personel yetiştirme maliyetlerinden kaçınabilmesi ve işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu nitelikli işgücünün yetişmesine katkı sağlanması temin edilmektedir. Bu kapsamda yeşil işler alanında istihdam edilecek bireylerin teorik eğitimlerinin uygulamalı olarak pekiştirilmesi ve dönüşüm sürecine daha kalifiye elemanlarla destek olunmasının sağlanacağı düşünülmektedir. Bu sayede yeşil iş sektörlerinde yetkinlikleri artırılmış bireylerin istihdam edilmesiyle çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlanabileceği düşünülmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

DÜNYADA YEŞİL DÖNÜŞÜM SÜRECİ VE AKTİF İŞGÜCÜ POLİTİKALARININ ROLÜ

Çevresel sürdürülebilirlik ve iklim değişikliği gibi konuların küresel düzeyde önemli bir gündem haline gelmesiyle birlikte uluslararası örgütler, yeşil dönüşümün teşvik edilmesinde ve uygulanmasında önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Bu örgütlerin öncülüğünde uluslararası iş birliğini teşvik ederek yeşil dönüşümü desteklemek amacıyla Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) ve Paris Anlaşması gibi üst politika belgeleri yürürlüğe konulmuştur.

Çevresel risklerin minimize edilmesi adına hem küresel düzeyde hem de bölgesel düzeyde adımlar atılmaktadır. Örneğin Avrupa'nın yeşil bir ekonomiye dönüştürülmesi hedefleri çerçevesinde enerji, ulaşım, tarım ve diğer sektörlerde yeşil teknolojilere ve düşük karbonlu çözümlere odaklanan politikalar geliştirilmeye çalışılmaktadır. Uluslararası bir kuruluş olan Dünya Bankası da sürdürülebilir kalkınma projelerini desteklemek amacıyla yeşil finansman ve yeşil yatırımlar konusunda önemli bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda yenilenebilir enerji, enerji verimliliği, sürdürülebilir tarım ve çevresel altyapı gibi alanlarda projeler Dünya Bankası tarafından finanse edilmektedir.

Tüm bu gelişmelere bakıldığında uluslararası boyutta yeşil ekonominin gelişeceği ve yeşil işlerin artacağı anlaşılmaktadır. Bu durumun istihdama olumlu etkileri olması beklenmektedir. Bu kapsamda tezin bu bölümünde yeşil işlerin uluslararası sözleşmeler ve girişimler çerçevesinde tarihsel sürecine, uluslararası örgütlenmelerin yeşil dönüşüme yönelik yaklaşımlarına ve dünyadaki yeşil işlere yönelik aktif işgücü politikalarına yer verilmektedir.

2.1. ULUSLARARASI GİRİŞİMLER KAPSAMINDA YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN TARİHSEL GELİŞİMİ

Yeşil dönüşüm kavramı, çevresel sürdürülebilirlik ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi vurgulayan bir yaklaşımı temsil etmektedir. 1970'lerin ortalarında çevresel sorunlar ve doğal kaynakların sınırlılığı hakkında artan endişeler, çevre hareketlerinin yükselişi ve çeşitli çevresel aktivizm eylemleri sonucunda çevrenin korunması ve sürdürülebilirlik konuları gündeme gelmiştir.

1990'larda çevre politikalarının ve çevresel düzenlemelerin artması, ekonomik çevrelerin sürece daha fazla adapte olmasını sağlamıştır. Çevre dostu teknolojilerin gelişimi ve yeşil ürün talebinin artışı, yeşil iş alanında yeni fırsatlar doğurmuştur.

2000'lerin başında ise iklim değişikliği endişeleri ve sürdürülebilirlik hedeflerine yönelik uluslararası taahhütlerin artması, yeşil işlerin önemini daha da güçlendirmiştir. Bu kapsamda Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact) gibi uluslararası girişimler ile iş dünyası, sürdürülebilirlik ilkelerine uyum konusunda teşvik edilmeye çalışılmaktadır.

Yeşil iş kavramı uluslararası platformlarda ve politika düzeyinde giderek daha fazla kabul görmekte ve yeşil sektörlerin önemi artmaktadır. Bu süreçte tüm dünyada yaşanan ekolojik dengesizlikler sonucunda küresel olarak çevresel riskleri tetikleyen klasik ekonomik yaklaşımının terk edilmesi gerektiği anlaşılmıştır. Bu perspektifle uluslararası düzeyde düzenlenen çeşitli toplantı ve konferanslarda yeşil dönüşüm yaklaşımları tartışılmaya başlanmıştır. Bu çerçevede çalışmanın bu bölümünde, uluslararası düzeyde yapılan girişimler ve bu girişimlerle ortaya çıkan sözleşmeler kapsamında yeşil dönüşümün tarihsel sürecine yer verilmektedir.

2.1.1. Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı (1972)

Doğal kaynakların tükenmesi ve çevre kirliliği gibi çevresel sorunların dünya genelinde insanların dikkatini çekmeye başlamasıyla yeşil ekonomik dönüşüm yaklaşımı 1970'lerde tartışılmaya başlanmıştır.

5-16 Haziran 1972 tarihleri arasında İsveç'in Stockholm kentinde düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferansı, farklı gelişme düzeylerine ve sosyoekonomik yapıya sahip birçok ülkenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Çevreye zarar vermeden gerçekleştirilen kalkınmaya dünyanın dikkatini çekmeye çalışan Stockholm Konferansı, uluslararası platformda çevre ve sürdürülebilirlikle ilgili küresel düzeyde ilk çalışmanın yapıldığı etkinlik olarak kabul edilmektedir. Konferans sonucunda Türkiye dâhil olmak üzere 113 ülke tarafından Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Bildirgesi kabul edilmiştir. Bu bildirge, uluslararası düzeyde çevre ve sürdürülebilirlik konularını ele alan ilk belge niteliğini taşımaktadır (Bilgili, 2017).

Stockholm Konferansı'nda iki önemli karar alınmış olup birincisi, zengin ve yoksul ayrımı yapılmadan tüm katılımcı ülkeler tarafından küresel çevre sorunlarının boyutlarına ve

tehlikelerine dikkat çekilerek tehdidin tüm insanlığa yönelik olduğu kabul edilmiştir. Bu kapsamda sorumluluğun paylaşılmasında uzlaşılmıştır. İkinci olarak ise her insanın sağlıklı bir çevrede yaşama ve çevreyi korumaya ilişkin kararlara katılma hakkı olduğu vurgulanmıştır (Keleş, Hamamcı, & Aykut, 2016).

Birleşmiş Milletler İnsan ve Çevre Konferans, sürdürülebilirlik kavramının ilk kez ekonomik büyüme ve gelişmeyle ilişkilendirildiği bir platform olmuştur. Bu açıdan konferans ekonomik olarak yeşil dönüşüm yaklaşımının ortaya çıkmasına katkı sağlamıştır.

2.1.2. Ortak Geleceğimiz Raporu (Our Common Future, 1987)

1980'lerin sonlarına gelindiğinde ise küresel olarak "Yeşil İş" olgusu yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu dönemde çevresel kaygıların daha da artmasıyla insanların çevreye olan duyarlılığı ve şirketlerin toplumsal sorumluluk anlayışı gelişmeye başlamıştır.

Ekim 1987'de Birleşmiş Milletler Çevre ve Gelişme Komisyonu tarafından yayımlanan Ortak Geleceğimiz Raporu diğer adıyla Brundtland Raporu, ekolojik dünya görüşünün küresel düzeyde gelişmesinde ikinci önemli adımı olarak kabul edilmektedir. Ortak Geleceğimiz Raporu, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için doğal kaynakları kullanırken gelecek nesillerin de ihtiyaçlarını gözetmek gerektiğini vurgulayan bir yaklaşımı ortaya koymaktadır. Çevre ve kalkınma konularının ayrı ayrı ele almak yerine bunların birbirine bağlı olduğu ve sadece entegre bir yaklaşımla çözülebileceği öne sürülmüştür. Raporun ana amacı "Gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılama yeteneklerinden ödün vermeden günümüzün ihtiyaçlarını karşılayan gelişme" olarak tanımlanan sürdürülebilir kalkınmanın önemini vurgulamaktır (WCED, 1987).

Raporda, çevreye zarar vermeden kaynakların daha verimli bir şekilde kullanılması ve daha adil bir ekonomik sistemin kurulması için yoksulluğun önlenmesi, doğal kaynaklardan elde edilen faydanın eşit dağıtılması, çevre duyarlılığı ve yeşil teknolojilerin kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Bu çerçevede ekonomik büyümenin yerine ekonomik kalkınma kavramı benimsenmiştir.

2.1.3. Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (Rio Konferansı)

Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı, 3-14 Haziran 1992 tarihleri arasında Brezilya'nın Rio de Janeiro şehrinde gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda konferansa dünya liderleri, hükümet yetkilileri, sivil toplum örgütleri ve çevre uzmanları katılmıştır.

Rio Konferansı, sürdürülebilir gelişme yaklaşımının küresel düzeyde kabul edilmesine ve ekonomik, sosyal ve ekolojik faktörleri birleştiren hedeflerin belirlenmesine öncülük etmiştir. Konferansta, sosyal boyut da sürdürülebilir gelişme yaklaşımının bir parçası olarak ele alınmıştır. Rio Deklarasyonu (BM Gündem 21 Eylem Planı), sürdürülebilir gelişmenin 21. yüzyıl yol haritası olarak kabul edilen en önemli çıktı olarak değerlendirilmektedir. (Fırat, Yurtsever, İleri, & Kıvılcım, 2017).

Rio Konferansı'nda imzaya açılan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) uluslararası alanda atılan en önemli adım olarak değerlendirilmektedir. Sözleşme, 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girmiş olup Türkiye Sözleşmeyi 24 Mayıs 2004 tarihinde kabul etmiştir. "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) taraf ülkeleri sera gazı emisyonlarını azaltmaya, araştırma ve teknoloji üzerinde iş birliği yapmaya ve sera gazı yutaklarını (örneğin ormanlar, okyanuslar, göller) korumaya teşvik etmektedir." Bu sözleşme, ülkelerin kalkınma önceliklerini ve özel koşullarını göz önüne alarak "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ve göreceli kabiliyetler" ilkesine dayanmaktadır (https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa).

Türkiye, BMİDÇS müzakereleri bağlamında benzersiz bir konuma sahiptir. Geçiş ekonomisi olmayan ve "özel şartları" taraflar konferansı kararlarıyla kabul edilen tek ülke olarak Ek-I kapsamında yer almaktadır. Bu durum, Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelede kendine özgü bir konumda olduğunu göstermektedir. Türkiye, BMİDÇS çerçevesinde diğer ülkelerle iş birliği yaparken özel şartlarına uygun olarak iklim değişikliğiyle mücadele konusunda ilerleme kaydetmekte ve sürdürülebilir bir geleceğe doğru adım atmaktadır.

2.1.4. Kyoto Protokolü (1997)

1997 yılında Japonya'nın Kyoto kentinde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin 3. Taraflar Konferansı düzenlenmiş ve bu konferansta Kyoto Protokolü hazırlanmıştır. Kyoto Protokolü, 1997 senesinde imzaya açılmış olup 2005'te Rusya'nın

da onaylamasıyla yürürlüğe girmiştir. Protokol, iklim değişikliğini önleme ve sera gazı salınımını azaltma amacıyla oluşturulan bir anlaşmadır. Anlaşma, ülkelerin ulusal düzeyde karbondioksit salınımlarını azaltmalarına yönelik yükümlülüklerini içermektedir.

Kyoto Protokolü, sera gazı salınımını sınırlayan ilk uluslararası anlaşma niteliğindedir. Protokol, sanayileşmiş ülkelerin Sanayi Devrimi döneminden itibaren gerçekleşen sera gazı salınımlarının %80'inden sorumlu olduklarını kabul ederek sera gazı salınımlarının azaltılması konusunda ilk adımın bu ülkeler tarafından atılması gerektiğini vurgulamaktadır. Protokol kapsamında, sanayileşmiş ülkeler 2008-2012 döneminde (yıllık bazda) gaz salınımlarını 1990 yılı değerlerinin en az %5'i oranında azaltmayı taahhüt etmişlerdir. Ne yazık ki, sonuçlar beklenenin aksine gelişmiş ve küresel sera gazı salınımı %50'den fazla artış göstermiştir. Bu artışlar, sera gazı salınımını azaltma hedeflerine ulaşmada daha kapsayıcı ve etkili çözümlerin gerekliliğini göstermektedir. İklim değişikliğiyle mücadele konusunda küresel bir iş birliği ve daha kapsamlı çabaların önemi bu bağlamda daha da belirginleşmektedir (Harvard Busıness Revıew, 2008).

Kyoto Protokolü, fosil yakıtların kullanımını azaltmaya yönelik önlemler içeren enerji verimliliği projelerinin teşvik edilmesini sağlamaktadır. Bu tür projeler, enerji tasarrufu sağlayan teknolojilerin geliştirilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının artırılması, enerji tüketiminin azaltılması gibi alanlarda faaliyet gösteren yeşil işlerin de oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Güneş enerjisi, rüzgâr enerjisi, hidroelektrik enerji gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaşması, yeşil işlerin çoğalmasına dolayısıyla bu alanda çalışacak işgücü ihtiyacının artmasına neden olmaktadır.

2.1.5. Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact, 2000)

2000'li yıllarda yeşil işler ve sürdürülebilir ekonomi konularıyla ilgili uluslararası alanda bir dizi önemli gelişme yaşanmıştır. 2000 yılında Birleşmiş Milletler tarafından Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact) hayata geçirilmiştir. İlk olarak 1995 yılında Birleşmiş Milletler öncülüğünde "Toplumsal Kalkınma Dünya Zirvesi" ile gündeme gelen bu girişim şirketlerin çevresel sürdürülebilirlik, insan hakları, iş etiği ve toplumla ilişkiler gibi alanlarda belirlenen ilkelere uymalarını teşvik etmeyi amaçlamıştır. Aynı zamanda şirketlerin ekonomik başarılarını sürdürülebilirlikle birleştirmelerini ve uzun vadeli değer yaratmalarını hedeflemiştir. 2023 itibarıyla sözleşme 160'ın üzerinde ülkede 15.000'in üzerinde şirket ve 5.000'in üzerinde şirket dışı üyesi ile dünyanın en büyük kurumsal sürdürülebilirlik girişimidir (UN Global Compact, Çevrimiçi).

Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi (Global Compact), insan hakları, işgücü, çevre ve yolsuzlukla mücadele gibi alanlarda işletmelerin taşıması gereken ilkelere odaklanmaktadır. Küresel İlkeler Sözleşmesi, imzacı özel sektör kuruluşlarının uymayı taahhüt ettikleri dört başlık altında toplanan on temel evrensel ilkeyi içermekte olup bu ilkeler Tablo 9'da gösterilmektedir. Bu ilkelere uyum sağlanmasıyla sürdürülebilirlik ve toplumsal sorumluluk çabalarının güçlenmesi ve daha adil, etik ve çevresel olarak sorumlu bir iş dünyasının oluşması amaçlanmaktadır.

Tablo 9: Global Compact 10 Temel İlke

İnsan Hakları	Uluslararası geçerliliğe sahip insan haklarına destek olmalı ve saygı göstermeli
	İşletmeler, insan hakları ihlallerine ortak olmamak için gerekli tüm tedbirleri almalı
İşçi Hakları	Sendika ve toplu iş sözleşmesi özgürlüğüne önem vermeli
	Zorla çalıştırma ve angaryanın her türünün ortadan kaldırılması için çaba göstermeli
	Çocuk istihdamının tamamen ortadan kaldırılmasına öncelik vermeli
	İşe alma ve meslek konusundaki ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına azami önem vermeli.
Çevre	İşletmeler, çevresel zorluklarla ilgili olarak temkinli yaklaşımı desteklemeli.
	Çevresel sorumluluğu artıracak her türlü faaliyete ve oluşuma destek vermeli.
	Çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesini ve yaygınlaşmasını teşvik etmelidir.
Yolsuzlukla Mücadele	İşletmeler, rüşvet ve haraç dâhil her türlü yolsuzlukla mücadele etmelidir.

Kaynak: (UN Global Compact, Çevrimiçi)

Yeşil işler, çevresel sürdürülebilirlik ilkelerini ve çevre dostu uygulamaları benimseyen işletmeleri içermektedir. Bu kapsamda Küresel İlkeler Sözleşmesi yeşil işlerin teşvik edilmesiyle çevresel sürdürülebilirlik ve sosyal sorumluluk ilkelerinin iş dünyasında benimsenmesine katkıda bulunmaktadır. İşletmelerin yeşil işlere yönelik taahhütlerini ve başarılarını kamuoyuyla paylaşmaları diğer şirketlere ve sektörlere ilham vererek çevre dostu işlerin yaygınlaşmasına katkı sağlamaktadır.

2.1.6. Rio+20 Zirvesi (The Future We Want, 2012)

Birleşmiş Milletler tarafından 20-22 Haziran 2012 tarihleri arasında Rio de Janeiro'da gerçekleştirilen Rio+20 Zirvesi, sürdürülebilir gelişmenin ekonomik, ekolojik ve sosyal boyutlarının değerlendirildiği bir platform olmuştur. Küresel düzeyde sürdürülebilir

kalkınmanın teşvik edilmesi, çevresel korumanın güçlendirilmesi ve sosyal adaletin sağlanması amacıyla düzenlen Rio+20 Zirvesi, birçok ülke ve paydaşın katılımıyla gerçekleşmiş ve sürdürülebilir kalkınma konusunda küresel bir anlayışın oluşmasına katkı sağlamıştır.

Zirvedeki en mühim çalışma "İstediğimiz Gelecek (The Future We Want)" adlı rapordur. Raporda, sürdürülebilir gelişme yolunda ekonomik büyümenin çevresel ve sosyal faydalarla birlikte sağlanmasının gerekliliği belirtilmiştir. Yeşil ekonominin "sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun ortadan kaldırılmasında önemli bir araç olduğu" vurgulanmıştır. (UN, 2012).

Rio+20 Zirvesi'nde İstediğimiz Gelecek Raporu ile ekonomi ve çevrenin bir arada ele alındığı bir gelecek için adımlar atılmıştır. Raporda, daha önceki BM raporlarından farklı olarak ilk kez açık bir şekilde yeşil iş kavramına değinilmiş olup yeşil işin sosyal boyutu da dikkate alınmıştır. Bu bağlamda yeşil işlerin insan onuruna yakışır iş olma özelliğine atıfta bulunulmuştur (Yılmaz F. , 2022).

İstediğimiz Gelecek Raporu'nun yeşil dönüşüm ile uyumlu ve yeşil işlere yönelik maddeleri Tablo 10'da gösterilmektedir.

Tablo 50: İstediğimiz Gelecek Raporu Yeşil İşlere Yönelik Hedefler

Madde	Yeşil İşlere Yönelik Hedefler
30.	"Sürdürülebilir geçim kaynaklarının kullanımını teşvik etmek için insana yakışır işlerin, gelir sağlama ve yaşam standardındaki eşitsizlikleri azaltma potansiyeline sahip olması.
56.	Yoksulluğun ortadan kaldırılması, ekonomik kalkınmanın istikrarı, insan refahının iyileştirilmesi, herkes için istihdam ve insana yakışır iş fırsatlarının yaratılması.
62.	Sürdürülebilir gelişme ve yoksulluğun ortadan kaldırılması için yeşil ekonomi politikalarım uygulanması ve bu doğrultuda toplumun tüm kesimleri için iş yaratılması.
135.	Sürdürülebilir kentler için insana yakışır işler yaratılmasını destekleyen politikaları teşvik edilmesi.
148.	Merkezi yönetimler tarafından özellikle gençler için insana yakışır iş fırsatları sunan strateji ve politikalar geliştirilmesi.
149.	Yeni istihdam imkânlarının yaratılması için ekonomik ve sosyal altyapıya yatırım yapılması.
150.	Sürdürülebilir gelişmeyle birlikte tarım ve sanayi alanlarında gelişmeyi teşvik eden, istihdam fırsatlarını artıran uzun dönemli politikalar benimsenerek istihdam olanağı yaratılması.
151.	Kırsal ve kentsel alanlardaki yoksullar desteklenerek kadın ve erkek istihdamının artırılması ve gelir artırıcı yeni iş olanakları oluşturulması.

152.	İnsana yakışır iş koşulları ile sosyal koruma ve eğitim hizmetlerine erişiminin artırılması.
154.	Kamu ve özel sektör kuruluşları tarafından yeşil teknolojilere ve yeşil inovasyona yatırımlar yapılması, doğal kaynakların korunması için yapılacak girişimlerle insana yakışır iş fırsatları ve istihdam yaratılması.”

Kaynak: (Yılmaz F. , 2022)

2.1.7. Paris Anlaşması (İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi)

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMIDÇS) 21. Taraflar Konferansı, 2015 yılında Paris’te düzenlenmiştir. Bu konferans, tüm ülkelerin sera gazı salınımını azaltma taahhütleri çerçevesinde yeşil dönüşüm konusunda ilk kez ortak bir paydada birleştiği ve sonuç olarak Paris Anlaşması’nın imzalandığı önemli bir dönüm noktasıdır (Yılmaz F., 2022, s. 22).

Paris Anlaşması, iklim değişikliğiyle ilgili olarak hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeleri bir araya getiren bir anlaşma olma özelliği taşımaktadır. Bu anlaşma ile her ülkenin kendi ulusal katkılarını belirlemesi ve 2020 sonrası sera gazı salınımlarını azaltma taahhüdünde bulunması sağlanmıştır. Bu çerçevede küresel sıcaklık artışının önlenmesiyle ekosistemlerin ve insanların korunmasına yönelik önemli gelişmelerin olması beklenmektedir (Paris Anlaşması).

Paris Anlaşması, düşük karbonlu bir sistemi teşvik ederek yeşil ekonomik dönüşümü desteklemektedir. Finansal destek mekanizmalarının güçlendirilmesi ve teknoloji transferinin teşvik edilmesi gibi önlemler anlaşma kapsamında ele alınmıştır. Anlaşma, yeşil ekonomi ve yeşil işlerin geliştirilmesi için gerekli olan yatırımların hayata geçirilmesine ve gelişmekte olan ülkelerin bu alanda kapasitelerini artırmalarına katkı sağlanmaktadır.

2.1.8. Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri

Birleşmiş Milletler 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri, 25 Eylül 2015 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen ve 2030 yılına kadar sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan bir dizi hedeftir. Üye ülkeler tarafından oy birliği ile kabul edilen BM 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri; ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları içeren geniş kapsamlı bir çerçeve sunmaktadır.

Bu hedefler; yoksulluğun sona erdirilmesi, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim imkânlarının iyileştirilmesi, temiz enerji, ekonomik büyüme, sürdürülebilir şehirler ve topluluklar, barış ve adalet gibi bir dizi konuyu kapsamaktadır (UNDP Türkiye Sustainable Development).

Bununla birlikte Birleşmiş Milletler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin durumunu kapsamlı bir şekilde gözden geçirmek için 2023 yılında yüksek düzeyli bir Genel Kurul toplantısı düzenlemeyi planlamaktadır. Bu toplantının dünya çapında birbirine bağlı bir dizi krizin etkilerinin değerlendirilmesiyle 2030 hedeflerine yönelik dönüştürücü ve hızlandırılmış eylemler konusunda yol gösterici olması umulmaktadır (UN SDG).

Sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleşebilmesinde yeşil işlerin önemli bir rol oynayacağı aşikârdır. Örneğin, temiz enerji hedefleri kapsamında yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve enerji verimliliğinin artırılması gibi alanlarda yeşil işlerde çalışacak kişilere ihtiyaç olacaktır. Benzer bir şekilde sürdürülebilir şehirler hedefi için yeşil işler; çevresel olarak sürdürülebilir altyapı projeleri, yeşil binaların inşası ve sürdürülebilir ulaşım sistemlerinin geliştirilmesi konularında önemli bir rol oynamaktadır. Bu nedenle sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesinde yeşil işlerin teşvik edilmesi, politika ve uygulamaların desteklenmesi önemlidir.

2.1.9. Avrupa Yeşil Mutabakatı (2030 - 2050)

11 Aralık 2019 tarihinde Avrupa Komisyonu tarafından duyurulan Avrupa Yeşil Mutabakatı (AYM), küresel iklim değişikliğine karşı bir çözüm arayışı ve AB ekonomisini sürdürülebilir bir modele dönüştürmeyi hedefleyen yeni bir büyüme stratejisi olarak ortaya çıkmıştır. Bu stratejiyle, AB'nin 2050 yılına kadar net sera gazı emisyonlarını ortadan kaldırarak gelişmiş ve kaynakları verimli kullanan bir ekonomik dönüşümü gerçekleştirmesi amaçlamaktadır (ODS CG, Avrupa Yeşil Mutabakatı).

Bu mutabakat, 2050 yılında AB'nin net sera gazı emisyonlarını sıfırlayarak ekonomik büyümenin kaynak kullanımından bağımsız hale gelmesini ve adil ve müreffeh bir topluma dönüşmeyi amaçlamaktadır.

Avrupa Yeşil Mutabakatı'nda belirtilen temel hedefler şunlardır:

1. 2050 yılına kadar AB'nin net sera gazı emisyonlarının sıfırlanması.
2. Ekonomik büyümenin kaynak kullanımına bağlılığının sona ermesi.

3. Kimsenin ve hiçbir bölgenin geride bırakılmaması (Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği, 2022, s. 11).

AYM; sanayiden finansa, enerjiden ulaştırmaya ve binalardan tarıma kadar geniş bir yelpazede AB politikalarında kapsamlı değişiklikleri öngören önemli bir inisiyatiftir. Bu mutabakat, AB'nin kuruluşundan bu yana gerçekleştirdiği en büyük girişimlerden biri olarak görülmektedir.

"Avrupa'nın iklim-nötr düzene geçişine yönelik siyasi taahhüdünün hukuki açıdan bağlayıcı bir yükümlülüğe dönüştürülmesi amacıyla 30 Haziran 2021 tarihinde Avrupa İklim Yasası kabul edilmiştir." Bu yasa, Avrupa Birliği'nin iklim politikalarını güçlendirmeyi ve net sera gazı emisyonlarını azaltmayı taahhüt etmektedir. Ayrıca, AB'nin 2030 yılına yönelik öngördüğü sera gazı emisyonlarında 1990'a kıyasla %40 azaltım sağlanması hedefi, "1990'a kıyasla en az %55 azaltım" olarak güncellenerek bağlayıcı hale getirilmiştir (T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı, 2023).

Bu doğrultuda Avrupa Birliği'nin iklim, enerji, arazi kullanımı, ulaşım ve vergilendirme politikalarının 2030 yılına kadar 1990 seviyelerine göre %55 emisyon azaltımı sağlanacak şekilde gözden geçirilmesi amacıyla "Fit for 55 (55'e Uyum)" adlı mevzuat değişikliği paketi Avrupa Komisyonu tarafından 14 Temmuz 2021 tarihinde yayımlanmıştır. Bu paket, AB'nin karbon salınımını azaltmaya yönelik bir dizi politika, düzenleme ve eylem önerisini içermektedir. "Fit for 55" ile enerji dönüşümü, ulaşımın elektrifikasyonu, enerji verimliliği artırılması, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi gibi alanlarda önemli değişiklikleri hedeflemektedir (https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/avrupa-yesil-mutabakati).

Pakette ekonomik dönüşümü etkileyecek en önemli etken, 1 Ekim 2023 tarihi itibariyle yürürlüğe girmesi planlanan ve dünyada ilk kez uygulanacak olan Sınırda Karbon Düzenlemesi (SKDM) olup ilk aşamada demir-çelik, çimento, alüminyum, gübre, elektrik ve hidrojen gibi ürünleri kapsaması planlanmaktadır. Uygulama kapsamında 1 Ocak 2026'ya kadar sürecek bir geçiş dönemi belirlenmiştir. Bu dönemde, AB'ye ithal edilen ürünlerin üretim aşamasında ortaya çıkan karbon emisyonları ile üretim süreçlerinde kullanılan elektrik kaynaklı (dolaylı) emisyonlar raporlanacaktır. 1 Ocak 2026 tarihinden itibaren başlayacak olan asıl uygulama döneminde, Sınırda Karbon Düzenlemesi (SKDM) kapsamında AB'ye ithal edilen ürünlerin gömülü emisyonları için AB Emisyon Ticaret

Sistemi (ETS) haftalık karbon fiyatları dikkate alınarak karbon ücreti ödenecektir (https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/avrupa-yesil-mutabakati).

SKDM'nin küresel ticarette önemli etkilere sahip olması beklenmektedir. Birlik dışımda kalan ülkelerin de benzer sürdürülebilirlik politikalarını benimsemelerini ve karbon ayak izini azaltmaya yönelik önlemler almalarını gerektirmektedir. Yeşil ekonomik dönüşümünü gerçekleştirmede geç kalan ülkelerin AB ile uluslararası ticarette görünmez engellere benzer bir dezavantajla karşı karşıya kalması kaçınılmazdır. "2026 yılından itibaren öncelikli olarak çimento, demir-çelik, alüminyum, gübre, elektrik ve hidrojen sektörlerinde, gelecekte ise potansiyel olarak tekstil, ambalaj ve cam gibi sektörlerde AB'ye ihraç edilen ürünlerin üretim süreçlerinde ortaya çıkan karbon salımı üzerinden gümrük vergisi alınacaktır" (KPMG, 2023, s. 3).

2022 yılı Türkiye'nin uluslararası ticaretine bakıldığında AB, Türkiye'nin toplam ihracatında %40,6'lık bir paya sahip olup toplam ihracatında en üst sırada yer almaktadır. Bu çerçevede AYM uyum kapsamında Türk ihracatçıları, üretim süreçlerinde çevresel sürdürülebilirliği ve düşük karbon salımını göz önünde bulundurarak Yeşil Mutabakat politikasına uyum sağlamak zorunda kalacaklardır. Bu durum, Türkiye'nin AB ile ticari ilişkilerini şekillendirecek önemli bir gelişmedir. SKDM, yeşil dönüşümü Türkiye için sadece çevresel olarak değil aynı zamanda ekonomik olarak da zorunlu kılmaktadır.

AB Komisyonu, 2021-2030 döneminde AB bütçesi kapsamında iklim eylemlerine ayrılan kaynakları artırarak Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın hedeflerine ulaşmasını kolaylaştırmak için bir dizi finansman mekanizması uygulamayı planlamakta olup toplamı 1 trilyon Euro'nun üzerindedir. Bu finansman mekanizmaları, sürdürülebilir projelerin desteklenmesi ve uygulanması için önemli bir itici güç olacaktır (ODS CG, Avrupa Yeşil Mutabakatı).

Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın hedefleri doğrultusunda, AB ekonomisinin tüm sektörlerine katkı sağlayacak alanlar belirlenmekte ve bu hedeflere ulaşmak için gerekli politika aksiyonları ortaya konmaktadır. Bu hedefler arasında yer alan yeşil işlerin teşvik edilmesi önemli bir yere sahiptir. Yeşil işlerin teşvik edilmesiyle, ekonomide kalkınma desteklenirken aynı zamanda çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, AB ekonomisi hem çevresel açıdan sürdürülebilir bir dönüşüm geçirecek hem de istihdam potansiyeli yüksek bir yeşil ekonomiye doğru ilerleyecektir.

Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın ilk etapta alüminyum, çelik, gübre, elektrik ve çimento gibi sektörleri etkilemesi beklenirken, aynı zamanda tekstil ve hazır giyim eşyaları, kimyasal maddeler, cam ve cam ürünleri gibi sektörlerin de etkilenecek sektörler arasında olduğu öngörülmektedir (https://ticaret.gov.tr/data/643ffd6a13b8767b208ca8e4/Ek-11%20T%C4%B0SK.pdf).

Bu sektörlerin yeşil dönüşüm süreçlerini desteklemek için kapsamlı eğitim ve bilgilendirme politikaları ile işgücünün yeşil dönüşüm sürecinde gerekli becerileri edinmesi sağlanmalıdır. Nitelikli ve bilinçli bir işgücü, sektörlerin yeşil dönüşüm sürecinde başarılı olmasını sağlayacak ve sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada önemli bir faktör olacaktır.

Avrupa Birliği'nde yenilenebilir enerji ve verimlilik yatırımları daha hızlı bir şekilde artarken, bu on yıl içinde AB'nin doğal gaz ve petrol talebini %20 azaltması ve kömür talebini %50 azaltması hedeflenmektedir. Bu durumda, Rus gazı nedeniyle ekonomik ve endüstriyel yeni kaynaklar bulma ihtiyacının daha da acil hale gelmesinin de etkisi vardır (İEA, 2022).

AYM, Avrupa Birliği'nin bir projesi olmasına rağmen 2015 Paris Anlaşması ve Birleşmiş Milletler Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri gibi faktörlerle birlikte değerlendirildiğinde küresel bir dönüşümün en kapsamlı ve köklü projelerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, mutabakat ile uyumlu politikaların Türkiye tarafından da uygulanması, Türkiye'nin pazardaki konumunu korumasına ve yeşil dönüşümü gerçekleştirmesine yardımcı olacaktır. Aynı zamanda Türkiye'nin dünya üzerindeki rolünü güçlendirerek uluslararası alanda daha etkin bir şekilde yer almasına katkı sağlayacaktır (DEİK, 2022).

2.2. YEŞİL DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA KÜRESEL GELİŞMELER

1970'li yıllardan itibaren yürütülen çalışmalarla birlikte küresel düzeyde iş birliği yapılarak ekonomik sürdürülebilirlik ve çevresel hedeflere ulaşmak amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda atılan adımlar ve imzalanan sözleşmeler, sürdürülebilir kalkınma anlayışı kapsamında yeşil ekonominin büyümesine destek olmuş ve bu sayede yeni yeşil iş fırsatlarının doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu kapsamda, hem gelişmiş ülkeler hem de gelişmekte olan ülkeler yeşil dönüşüm sürecine uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Uluslararası örgütlerin yeşil dönüşüm sürecine yönelik tespitleri ekonomik büyüme ile çevresel sürdürülebilirlik arasındaki dengenin önemini ortaya koymaktadır. Bu tespitler,

kaynakların verimli kullanımı, temiz enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve iklim değişikliği ile mücadele gibi konularda politika önerileri sunmaktadır. Ayrıca uluslararası örgütlerin dünya genelindeki gelişmeleri takip etmesi ve ülkeler arasında bilgi ve tecrübe paylaşımını sağlaması, yeşil dönüşüm sürecinin hızlanmasına ve etkin bir şekilde uygulanmasına katkı sağlamaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde yeşil dönüşüm konusunda aktif kuruluşlar olan uluslararası örgütlerin sürece yönelik tespit ve çalışmaları ile seçilmiş ülke uygulamalarına yer verilmektedir.

2.2.1. Uluslararası Örgütlerin Yeşil Dönüşüme Yönelik Çalışmaları

Uluslararası örgütler, yeşil dönüşümü teşvik etmek ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu kapsamda çalışmanın bu bölümünde Dünya Bankası (WB), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Birleşmiş Milletler (BM) ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) gibi önemli kuruluşların yeşil dönüşüme yönelik çalışmalarına yer verilmektedir.

Bu kuruluşlar, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için çeşitli politikalar, programlar ve projeler geliştirmekte ve uygulamaktadır. Yeşil dönüşüm; çevresel sürdürülebilirlik, iklim değişikliğiyle mücadele, yenilenebilir enerji kullanımı, kaynakların verimli kullanımı ve yeşil işlerin oluşturulması gibi konuları kapsamaktadır. Bu çalışmalar, hem uluslararası düzeyde politika yapıcıları ve karar alıcıları bilgilendirmeyi hem de ülkelerin ve toplulukların yeşil dönüşüm sürecine uyum sağlamasına yardımcı olmayı hedeflemektedir.

2.2.1.1. Dünya Bankası (WB)

Dünya Bankası, çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil dönüşüm konularında önemli bir rol oynamaktadır. Yeşil yatırımları teşvik etmek, iklim değişikliğiyle mücadele etmek ve çevresel sürdürülebilirlik sağlamak için finansal kaynaklar sağlamakta ve projeleri desteklemektedir. Bu kapsamda; enerji verimliliği projeleri, sürdürülebilir ulaşım altyapısı projeleri ve diğer çevresel projeler finanse edilmektedir. Banka, iklim dostu enerji projelerini desteklemekte, karbon piyasalarını geliştirmekte ve iklim değişikliğiyle uyumlu tarım uygulamalarını teşvik etmektedir. Ayrıca Banka, enerji tasarruflu binaların inşası, enerji verimli endüstriyel süreçlerin teşvik edilmesi ve enerji verimliliği standartlarının oluşturulması gibi projeleri desteklemektedir.

Dünya Bankası tarafından çevre dostu ulaşım sistemlerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalara da öncelik verilmektedir. Toplu taşıma ağlarının iyileştirilmesi, bisiklet yollarının inşası, elektrikli araç altyapısının geliştirilmesi gibi projeler finanse edilmekte ve sürdürülebilir ulaşım teşvik edilmektedir.

Dünya Bankası'na göre yeşil ekonomik dönüşüm, doğal kaynakların etkin kullanımının sağlanması, çevresel etkilerin en aza indirgenmesi, çevresel yönetimin ve doğal sermayenin doğal afetleri hesaba katarak elastik bir yapıya bürünmesi ve kapsayıcı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi ile sağlanabilecektir (Görmüş, 2016).

2 Haziran 2023 tarihinde Dünya Bankası İcra Direktörleri Kurulu, Türkiye'de sanayi firmaları için etkili bir yeşil dönüşüm sürecini desteklemek amacıyla Türkiye Yeşil Sanayi Projesi için 450 milyon ABD doları tutarında finansmanı onaylamıştır. Bu finansmanın 250 milyon ABD dolarlık bölümü, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'na (KOSGEB) tahsis edilerek KOBİ'lerin kaynak performanslarını iyileştirmelerine ve karbon emisyonlarını azaltmalarına yardımcı olmayı hedeflemektedir. 175 milyon ABD dolarlık bölümü ise Türkiye'deki işletmelerin, araştırma kurumlarının ve üniversitelerin yeşil dönüşüme yönelik AR-GE faaliyetlerini desteklemek amacıyla Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu'na (TÜBİTAK) tahsis edilecektir. Finansmanın kalan 25 milyon ABD dolarlık kısmı ise proje faaliyetlerinin koordinasyonu ve ulusal yeşil sanayi dönüşümü gündeminin uygulanmasına yönelik kurumsal temellerin oluşturulması için aktarılacaktır (World Bank Press Release , Çevrimiçi).

Söz konusu proje ile Türkiye'deki binlerce sanayi şirketinin yeşil dönüşüme adapte olması hedeflenmektedir. Böylece Türkiye'de karbon emisyonlarının azaltılması ve kaynak verimliliğini artırılması amaçlanmaktadır. Proje kapsamında doğal kaynakların daha etkin bir şekilde kullanılmasıyla çevre üzerinde olumlu etkiler yaratacak yeni yeşil işlerin geliştirilmesi, benimsenmesi ve uyarlanması için sanayi şirketlerine destek sağlanmış olunacaktır. Bu kapsamda yeşil işlere yönelik çalışma alanları artacak ve bu alanlarda çalışacak işgücüne talep ortaya çıkacaktır. Artan talebi karşılamak için çeşitli aktif işgücü politikalarıyla işgücünün yetiştirilmesine yönelik kurs ve programlar oluşturmak, yeşil işlerde kalıcı istihdamın sağlanmasında oldukça önemlidir.

Dünya Bankası, üye ülkelerle yakın iş birliği içerisinde çalışarak yeşil dönüşümü teşvik etmekte, finansal kaynaklar sağlamakta ve teknik destek sunmaktadır. Banka,

sürdürülebilir kalkınma ve çevresel sürdürülebilirlik konularında küresel düzeyde yeşil dönüşümü desteklemek için politika ve programlarını sürekli güncellemektedir.

2.2.1.2. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Uluslararası Çalışma Örgütü, sürdürülebilir kalkınma anlayışı ve çevre dostu istihdam politikaları konularında önemli bir rol oynamaktadır. ILO'nun sürdürülebilir kalkınma ve istihdamla ilgili yaptığı çalışmalar, iklim değişikliğiyle mücadelede yeni bir perspektif sunmuş ve yeşil ekonomik dönüşüme uyum sürecinde çevre dostu işlerin öneminin ortaya çıkmasında yardımcı olmuştur.

Yeşil işler, sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada mihenk taşı olarak görülmekte olup ILO tarafından "insana yakışır işler" kavramıyla uluslararası düzeyde tanıtılmasıyla küresel bir boyut kazanmıştır. "ILO ve işçi hakları savunucularına göre yeşil işler; güvenli çalışma koşullarına, yeterli ücrete ve iş güvencesine sahip, çalışma haklarına saygılı ve işçi sendikalaşmasına izin verilen pozisyonlarda çalışmayı mümkün kılan işler olmalıdır." Bununla birlikte yeşil işler, ekonomik faaliyetlerin olumsuz çevresel etkilerini önemli ölçüde azaltan ve yeşil ekonomiye geçişi teşvik eden işler olmalıdır. Bu çerçevede ILO'ya göre bir işin yeşil iş olarak kabul edilebilmesi için hem çevre dostu hem de insana yakışır olması gerekmektedir (Yılmaz S. A., 2014, s. 16).

Yeşil dönüşümü teşvik eden çalışmalar yeni yeşil iş fırsatlarının oluşmasına sebep olurken çarpan etkisiyle oluşan yeni yeşil işlerin dönüşümü olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. ILO'ya göre, 2030 yılına kadar 2 °C'nin altında küresel ısınmayı sağlamak amacıyla yürütülecek faaliyetler neticesinde 18 milyon yeni yeşil iş fırsatı ortaya çıkacak ve geri dönüştürülen ürünlerin kullanımının artmasıyla 6 milyon ilave istihdam sağlanacaktır (ILO, 2020).

Bu sebeplerle ILO tarafından sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek ve çevre dostu iş fırsatlarını teşvik etmek amacıyla çeşitli çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalardan biri, yeşil işlerin tanımı ve sınıflandırılması konusunda ortak bir anlayışın geliştirilmesine yöneliktir. ILO yeşil işlerin çevresel açıdan sürdürülebilir üretim süreçleri ve hizmetler yoluyla çevrenin korunmasına ve iyileştirilmesine katkı sağlayan işler olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmektedir.

ILO tarafından yürütülen çalışmalardan bir diğeri ise yeşil işlerin teşvik edilmesinde işverenleri ve çalışanları bilinçlendirilmek amacıyla düzenlenen eğitim ve bilgilendirme

faaliyetleridir. ILO bu amaçla çeşitli eğitim programları, rehberlik materyalleri ve politika önerileri geliştirmekte ve üye ülkelerle iş birliği yapmaktadır.

Bu kapsamda Yeşil İşler Girişimi (Green Jobs Initiative); Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) ve Uluslararası İşverenler Teşkilatı (IOE) ortaklığı ile iklim krizinin yol açtığı sorunları çözmek amacıyla yeni çevre dostu işlerin oluşmasını teşvik etmek üzere kurulmuştur.

Yeşil İşler Girişimi, yeşil ekonomiye geçişi özendirerek yeşil işlerin oluşturulmasını hedeflemektedir. Bu girişim; iş dünyası, sendikalar, hükümetler ve diğer paydaşlar arasında iş birliği ve ortaklık sağlayarak yeşil ekonomiye geçiş sürecinde sürdürülebilir kalkınmayı hedeflemektedir.

2008 yılında ILO, UNEP, IOE ve ITUC ortaklığında yayınlanan Yeşil İşler Raporu, yeşil işlerin doğal çevrenin korunmasıyla olan ilişkisini vurgulayan bir analiz sunmaktadır. Raporda, yeşil işlerin doğal kaynakların korunmasıyla uyumlu olarak nasıl tanımlanabileceği ve farklı sektörlerde yeşil istihdam potansiyelinin ne olduğu ele alınmaktadır. Ayrıca, raporda politika önerileri ve iyi uygulama örneklerine yer verilmektedir (Yılmaz F. , 2022).

Bununla birlikte iklim değişikliğinin işgücü piyasası üzerindeki negatif etkilerini azaltmak gayesiyle ILO tarafından 2010 yılında Yeşil İşler Programı (Green Jobs Programme) hayata geçirilmiştir. Program, sürdürülebilir kalkınmayı desteklemek amacıyla etkili politikalar geliştirmeye odaklanan ve insana yakışır iş kavramını bir dönüm noktası olarak benimseyen bir girişim olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede, olumsuz çevresel etkileri azaltma çabalarının herkes için istihdam fırsatları ve sosyal açıdan adil sonuçlar doğurması gerektiği vurgulanmaktadır. Yeşil İşler Programı, ilgili ILO uzmanlığı ve araçlarını kullanarak, aşamalı olarak 30'dan fazla ülkeye destek sağlamak üzere özel çalışma alanları oluşturmuştur (The ILO's Green Jobs Programme).

Programın sağladığı hizmetler şunları içermektedir:

- ✓ Emek ve çevre sorunları arasındaki bağlantıları anlamak için küresel, bölgesel ve sektörel çalışmalar yürütmek ve kılavuzlar üretmek.

- ✓ Uluslararası politika tutarlılığını artırmak için ortaklıklar kurarak diyaloglar ve kilit müzakere süreçlerine katılmak. ILO, Aralık 2015'te düzenlenen Paris İklim Değişikliği Konferansı'nda aktif bir rol oynamıştır.
- ✓ Paydaşlara yeşil iş kavramları, mevcut araçlar ve en iyi uygulamalar hakkında bilgi edinme fırsatları sunarak kapasite geliştirmeye destek olmak. Bu amaçla, Yeşil İşler Öğrenim Kümesi iş birliğiyle eğitim programları sunulmaktadır ve paydaşların yeşil istihdam yaratma stratejilerine etkili bir şekilde katkıda bulunmaları için gerekli bilgiler sağlanmaktadır.
- ✓ Yeşil iş yaratma potansiyeli yüksek ekonomik sektörleri belirlemek ve önceliklendirme yapmak amacıyla ulusal yeşil işler değerlendirmeleri gerçekleştirmek.
- ✓ Sektörel ve tematik yaklaşımlara odaklanan pilot projeler aracılığıyla yeşil girişimciliği, işletmelerin yeşilleştirilmesini ve iklim değişikliğine uyum için yerel altyapının geliştirilmesini içeren araçları geliştirmek.
- ✓ Yeşil işlere ve sürdürülebilirliğe yönelik etkili ulusal veya sektörel politika tavsiyeleri sunmak.
- ✓ Ülkelerin iyi uygulama örnekleri hakkında diğer ülkeleri bilgilendirmek ve ülke deneyimlerinden öğrenmelerini sağlamak amacıyla bilgi paylaşımı yapmak.

ILO, sürdürülebilir kalkınma ve istihdamı desteklemek amacıyla yeşil dönüşüm ve yeşil işlere odaklanan önemli çalışmalar yürütmektedir. ILO; politika yapıcıları, işverenleri, çalışanları ve diğer paydaşları bilgilendirme, eğitim ve iş birliği yoluyla destekleyerek yeşil işlerin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bu çalışmaların sonucunda, yeni yeşil iş fırsatları ortaya çıkmakta ve sürdürülebilir kalkınma hedefleri ile istihdamın iyileştirilmesine katkıda bulunulmaktadır.

2.2.1.3. Birleşmiş Milletler (BM)

Birleşmiş Milletler (BM), sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak amacıyla çevresel sürdürülebilirliği ve yeşil ekonomiyi teşvik eden bir dizi program yürütmektedir. BM yeşil dönüşümü destekleyen projeleri hayata geçirmekte ve ülkeler arasında bilgi paylaşımı ve iş birliği sağlamaktadır. 1972 yılında Stockholm'de düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Çevresi Konferansı'nda dünya çapındaki çevre sorunlarını ele almak için önemli bir adım atılmıştır. Bu tarihi konferans sonucunda küresel düzeyde çevresel meselelere odaklanacak uluslararası bir kuruluşun BM bünyesinde kurulması kararı alınmıştır. Bu kararın alınması

üzerine Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP), BM'ye bağlı bir program olarak hayata geçirilmiştir (https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-cevre-programi.tr.mfa).

UNEP'nin kurulması, yeşil dönüşüm çalışmalarına uluslararası düzeyde daha güçlü bir destek sağlamış ve çevre politikalarının etkin bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunmuştur. UNEP, küresel ölçekte çevre sorunlarını tespit etmek, araştırmak ve çözümlemek amacıyla çalışmakta olup üye ülkelerin ve toplulukların çevre dostu politikalar geliştirmesine ve uygulamasına yardımcı olmaktadır.

1987 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Ortak Geleceğimiz Raporu, sürdürülebilir gelişmenin tanımını ilk kez yapmıştır. "Ardından 1992'de düzenlenen Rio Konferansı'nda, ekonomik kalkınmanın çevre ve sosyal unsurlardan bağımsız olamayacağı değerlendirilerek çevre ve gelişme konularında ülkelerin hak ve yükümlülüklerine ilişkin kuralları içeren Rio Deklarasyonu (Gündem 21 Eylem Planı) yayınlanmıştır" (Yılmaz F. , 2022, s. 92).

Gündem 21 Eylem Planı, sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleştirilmesinde küresel ortaklıkların önemini vurgulamış olup mevcut yeşil iş kavramını tanımlayan birçok unsura zemin hazırlamıştır. Eylem Planı'nda, yeşil işlerin sosyal boyutunu yansıtan, insana yakışır işler olma özelliğiyle uyumlu, istihdam ve yoksulluğa ilişkin hedefler belirlenmiştir (Yılmaz F. , 2022).

Bu hedefler, çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve ekonomik, sosyal ve çevresel boyutları içeren kapsayıcı bir yaklaşımı teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Eylem Planı, çevre ile ilgili önemli konuların ele alınması ve uluslararası iş birliğiyle bu konulardaki sorunlara çözüm üretilmesi yönünde önemli bir rehberlik sunmaktadır.

Eylem Planı, çevresel sorunların önemi ve bu sorunlara yönelik uluslararası çabalara katkı sağlayacak politika ve tedbirlerin belirlenmesi açısından ciddi bir kaynak teşkil etmektedir. Bu sayede, küresel düzeyde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması için bilinçli ve etkili adımlar atılması amaçlanmaktadır.

Gündem 21 Eylem Planı'nda çevresel açıdan önemli hedefler ve politikalar bulunmaktadır. Plan'da yer alan ve yeşil ekonomik dönüşümle ilişkili olduğu düşünülen bölümler Tablo 11'de gösterilmektedir.

Tablo 11: Gündem 21 Eylem Planı: Yeşil Dönüşüme Yönelik Politika ve Tedbirler

Bölüm	Yeşil Dönüşüm
3.3	"Yoksulluğu azaltmak için istihdamın güçlendirilmesi ve gelir elde edilmesini sağlayan programlarla hareket geçilmesi
3.10	Yoksulluğun giderilmesinin BM'nin önceliklerinden biri olması ve istihdam ve gelir oluşturmaya önem verilmesi.
7.16	Geri dönüşüm, onarım ve hizmet gibi sektörlerde yer alan işlerin desteklenerek yoksullar için istihdam oluşturulmasına yönelik çabaların artırılması.
7.69	Yapım ve bakım teknolojilerinin insan sermayesine ihtiyacı olan, emek yoğun sektörler olduğu ve bu teknolojilerin desteklenmesi ile yeni istihdam olanaklarının geliştirilmesi.
11.22.	Merkezi yönetimler tarafından istihdamın ve gelirin iyileştirilmesi için teşvik verilmesi, doğal kaynak yönetimini destekleyen kırsal istihdamın desteklenmesi.
25.9	Merkezi yönetimlerin kendi strateji ve politikalarına uygun alternatif istihdam fırsatları yaratmaları için önlem almaları ve buna uygun eğitim programları hazırlanması
32.6	Doğru fiyatlandırma politikaları ve çeşitli fon ve teşviklerle tarımda doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımının sağlanması, çevreye duyarlı üretimin desteklenmesi ve bu alanda istihdam yaratılması.
36.12	Sürdürülebilir gelişme sürecinde eğitimin insan kaynağının geliştirilmesin-deki en önemli araçlardan biri kabul edilmesi ve çevreye duyarlı uygulamalar için yeni eğitim yaklaşımları geliştirilerek yeni istihdam fırsatları yaratılması."

Kaynak: (Yılmaz F. , 2022)

2000 senesinde Birleşmiş Milletler'in düzenlediği Binyıl Kalkınma Zirvesi neticesinde ortaya konulan amaçlar doğrultusunda, "insana yakışır iş" kavramının yeşil iş tanımı içerisinde öne çıktığı görülmektedir. Bu durum, yeşil işlerin sadece çevresel sürdürülebilirlik açısından değil aynı zamanda sosyal boyutuyla da önemli bir rol oynadığının altını çizmektedir. Yeşil işlerin çevre dostu ve sürdürülebilir ekonomik faaliyetler yaratmanın yanı sıra, çalışanların güvenli ve adil çalışma koşullarında istihdam edilmelerine ve insan onuruna yakışır bir yaşam sürmelerine olanak tanıması gerektiği vurgulanmaktadır.

2002'de düzenlenen Dünya Sürdürülebilir Gelişme Zirvesi'nde yayınlanan Johannesburg Uygulama Planı da yeşil iş kavramına vurgu yapmaktadır (Yılmaz F. , 2022). Johannesburg Eylem Planı, Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin ve diğer uluslararası taahhütlerin uygulanması için sürdürülebilir kalkınma ve çevre konularını ele almaktadır. Bu belge, çevresel sürdürülebilirlik, ekonomik kalkınma ve sosyal adaletin birleştirilmesi amacıyla birçok önemli konuda politikalar ve önlemler içermektedir. Bu plan, sürdürülebilir kalkınmanın sosyal, çevresel ve ekonomik boyutlarını içeren kapsayıcı bir

yaklaşım benimsemekte ve yeşil işlerin sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada önemli bir araç olduğunu belirtmektedir.

Bu bağlamda yeşil işlerin sosyal boyutunun gözetilmesi, adil ve kapsayıcı bir ekonomik büyüme sağlanması ve yoksulluğun azaltılması için kritik bir adım olarak ön plana çıkmaktadır.

2012 senesinde düzenlenen Rio+20 Zirvesi neticesinde "İstediğimiz Gelecek Raporu" onaylanmış ve sürdürülebilir gelişme hedeflerine ulaşmada etkili olacağı düşünülen yeşil ekonomi kavramına dikkat çekilmiştir. İstediğimiz Gelecek Raporu'nda yeşil ekonomi ile atıkların azalacağı, enerjinin daha etkin kullanılacağı ve doğal kaynak kullanımında çevre dostu yöntemlerin gelişeceği belirtilmektedir (UN, 2012).

İstediğimiz Gelecek Raporu'nda, açık bir şekilde "Yeşil İş" kavramına ilk kez değinilmiştir. Rapor, bu özelliği ile daha önce Birleşmiş Milletler tarafından yayınlanan diğer üst politika belgelerinden farklı bir konuma sahiptir. Raporda, sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı çerçevesinde yeşil işlere önem verilmesi gerektiği ve yeşil işlerin sosyal yönünü içeren "insana yakışır iş" olma şartı vurgulanmaktadır.

14 Haziran 2023 tarihinde, İstanbul'da gerçekleştirilen "İklim Değişikliği Zirvesi 2023: Yeşil Dönüşüm" T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) iş birliğiyle, Capital ve Ekonomist dergileri tarafından düzenlenmiştir. Bu zirvede, Türkiye'de yeşil dönüşümün gerçekleştirilmesi hedefine yönelik, çeşitli sektörlerin temsilcilerinin de aralarında bulunduğu 200'ü aşkın üst düzey yönetici ve finans temsilcisi bir araya gelerek görüş alışverişinde bulunmuştur (https://www.undp.org/tr/turkiye/press-releases/turkiyedeki-dunyasi-liderleri-yesil-donusumu-sahipleniyor.).

Zirvede küresel iklim hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla yürütülen çalışmaların yeterli olmadığı ve daha kapsamlı teknolojik ve ekonomik dönüşümlere ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Yeşil dönüşümün sadece devletin değil özel sektörün de katılımıyla gerçekleştirilebileceği vurgulanarak özel sektörün yeşil dönüşümü ana gündemine almasının önemine dikkat çekilmiştir.

Zirvede öne çıkan konuşmacılar, Avrupa Birliği'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı ve Türk İklim Değişikliği Kanunu gibi çevre dostu politikaların kurumsal karar mekanizmalarını etkileyen faktörler olduğuna dikkat çekmişlerdir. Ayrıca rekabet avantajını sürdürebilmek

amacıyla çevre dostu kaynak kullanımının ve yeşil üretim yöntemlerinin gerekliliği hususunda bir konsensüse varmışlardır.

Özellikle yenilenebilir enerjiye ve enerji verimliliğine geçişin güçlü ekonomik getiriler sağlayacağı vurgulanmış ve yeşil ekonominin iş dünyası için kazan-kazan çözümü olduğu vurgulanmıştır (https://www.undp.org/tr/turkiye/press-releases/turkiyedeki-dunyasi-liderleri-yesil-donusumu-sahipleniyor.).

BM'nin çevresel sürdürülebilirlik ve yeşil ekonomi konusundaki çalışmaları, uluslararası düzeyde çevresel sorunların ele alınması ve çözümüne yönelik önemli katkılar sağlamaktadır. Gündem 21 ve Johannesburg Eylem Planları gibi belgeler, yeşil iş kavramının sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmada kritik bir adım olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmalar, küresel düzeyde çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması ve sosyal boyutu gözetilen yeşil işlerin yaygınlaştırılması yolunda önemli adımlardır.

2.2.1.4. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

OECD, çevresel sürdürülebilirliği ve yeşil ekonomiyi teşvik etme amacıyla uzun yıllardır kapsamlı çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar, çevre koruma ve ekonomik büyüme arasındaki dengeyi sağlamayı ve üye ülkeleri sürdürülebilir kalkınma konusunda teşvik etmeyi hedeflemektedir.

OECD Çevresel Performans İncelemeleri (EPR) programı, ülkelerin çevresel politika ve performanslarına yönelik kapsamlı değerlendirmeler yaparak çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmeyi ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmalarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu program, 30 yılı aşkın süredir devam etmektedir ve üye ülkelerin çevresel performanslarını ve politikalarını objektif bir şekilde analiz ederek iyileştirilmelerine katkı sağlamaktadır (https://www.oecd.org/env/country-reviews/).

EPR programı kapsamında düzenli olarak OECD üye ülkelerinin çevresel performansları ve politikaları hakkında raporlar hazırlanmaktadır. Bu raporlarda ülkelerin çevresel başarıları, zorlukları ve politika alanındaki ilerlemeleri değerlendirilmektedir. Her ülke özelleştirilmiş bir inceleme sürecinden geçirilmekte, çevresel performansı açısından diğer ülkelerle mukayese edilmekte ve neticede karşılaştırmalı bir perspektif sunulmaktadır.

OECD Çevresel Performans İncelemeleri programı, küresel çevresel sorunlarla başa çıkmak ve çevresel sürdürülebilirliği artırmak için ülkeler arasında iş birliğini teşvik

ederken, ülkelerin çevre politikalarında daha etkili ve verimli bir yaklaşım benimsemelerine katkı sağlamaktadır. Bu süreç, ülkelerin çevre performanslarını ve politikalarını sürekli gözden geçirmelerine ve iyileştirmelerine yardımcı olmak suretiyle yeşil dönüşüm hedeflerine ulaşma yolunda önemli bir rol oynamaktadır.

Mayıs 2011'de başlatılan OECD Yeşil Büyüme Stratejisi, doğal kaynakların sürdürülebilir bir şekilde kullanılmasını ve çevresel hizmetlerin korunmasını sağlarken aynı zamanda ekonomik büyümeyi ve kalkınmayı desteklemeyi hedefleyen kapsamlı bir yaklaşımdır. Strateji, ülkelerin çevresel ve ekonomik hedeflerini bir araya getirerek çevresel sürdürülebilirlikle ekonomik performans arasında sağlam bir denge kurmayı amaçlamaktadır.

Bu strateji, ülkelerin doğal varlıkların refahı ve çevresel hizmetlerin devamlılığını korumasına odaklanarak ekonomik büyümeyi sürdürmelerini sağlamak amacıyla somut tavsiyeler ve ölçüm araçları sunmaktadır. Bu öneriler, politika yapıcıların çevresel göstergeleri izlemelerine ve performanslarını değerlendirmelerine yardımcı olurken aynı zamanda çevre dostu politikaların geliştirilmesi ve uygulanmasına yönelik rehberlik görevi görmektedir.

OECD Yeşil Büyüme Stratejisi, sadece ülkelerin içindeki politika yapıcılar için değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de önemli bir rehberlik kaynağıdır. Ülkeler arasında en iyi uygulamaların paylaşılmasına ve iş birliğinin artırılmasına yardımcı olarak küresel çevresel sürdürülebilirliğe katkı sağlanması hedeflenmektedir.

OECD tarafından geliştirilen Yeniden Değerlendirilen İstihdam Stratejisi, yeşil büyümeyi gerçekleştirmek için gerekli olan "yaratıcı yıkım" sürecini iş birliği içinde yüksek istihdam düzeyi ve paylaşılan refahla uyumlu hale getirecek politikaları belirlemek için önemli bir çerçeve sunmaktadır. Sorunsuz ve adil bir geçişi teşvik etmek amacıyla üç politika alanına öncelik verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (OECD, 2011). Söz konusu politika alanları güçlü bir yetenek geliştirme sisteminin geliştirilmesi, aktif işgücü piyasası programlarının uygulanması ve adil bir geçişin sağlanması şeklinde sıralanabilir.

Yeşil ekonominin gereksinimlerine uyum sağlamak için etkin bir yetenek geliştirme sistemi önemlidir. Eğitim ve mesleki eğitim programlarına yapılan yatırımlar, bireylerin yeşil sektörlerde iş bulma şansını artırmaktadır. İnovatif beceriler kazandırmak ve mevcut çalışanların becerilerini güncellemek için fırsatlar sunulmalıdır. Bu çerçevede yeşil işlerde

uygulanacak olan aktif işgücü piyasası programları, yeşil dönüşüm kapsamında işlerini kaybetmiş iş arayanların hızlı bir şekilde işgücüne yeniden katılmalarına yardımcı olacaktır.

Yeşil işlere geçiş sürecinde, sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin ele alınması önemlidir. Adil bir geçiş için olumsuz etkilenebilecek sektörlerdeki çalışanlara destek ve yardım sağlanmalıdır. İşsizlik dönemlerinde gelir desteği, yeniden eğitim fırsatları ve yeni yeşil girişimlerin oluşturulması gibi önlemler uygulanabileceği vurgulanmaktadır. Tablo 12'de yer alan politika alanları, yeşil ekonomiye geçiş sürecinde sosyal ve ekonomik eşitsizlikleri ele almak için alınacak önlemleri göstermektedir. Bu önlemler, yeşil ekonominin başarıyla uygulanması için kritik rol oynamaktadır.

Tablo 6: OECD'nin İşgücü Piyasasına Yönelik Politika Önerileri

1. **Güçlü Bir Yetenek Geliştirme Sistemi:** Etkin bir yetenek geliştirme sistemi, çalışanların yeşil ekonominin değişen gereksinimlerine uyum sağlamaları için önemlidir. Mesleki eğitim programlarına yapılan yatırımlar, bireyleri yeni yeşil sektörlerde iş bulmaya hazırlayarak istihdam edilebilirliklerini artırmaktadır. Yenilikçi becerileri kazandırma ve mevcut çalışanların becerilerini güncelleme fırsatları, işçilerin sorunsuz bir şekilde yeşil işlere geçmelerine yardımcı olmak için sağlanmalıdır.
2. **Aktif İşgücü Piyasası Programlarının Uygulanması:** Aktif işgücü piyasası programları, iş arayanların hızlı bir şekilde işgücüne yeniden katılımlarını kolaylaştırmak için kritik bir rol oynamaktadır. Bu programlar, işe yerleştirme hizmetlerini, kariyer danışmanlığını ve eğitim programlarını içermektedir. Ayrıca işverenlerin yeşil sektörlerde çalışanları istihdam etmelerine yönelik teşvik edecek ücret desteği gibi destekleyici önlemler de uygulanabilir.
3. **Adil Bir Geçişin Sağlanması:** Ekonomi, yeşil uygulamalara doğru kaydırıldıkça ortaya çıkabilecek sosyal ve ekonomik eşitsizliklerin ele alınması büyük önem taşımaktadır. Adil bir geçiş, yeşil ekonomiye geçişten olumsuz etkilenebilecek sektörlerdeki çalışanlara destek sağlayarak gerçekleştirilmelidir. Bu çerçevede işsizlik dönemlerinde gelir desteği, yeniden eğitim fırsatları veya yeni yeşil girişimlerin oluşturulmasına yönelik destekler gibi önlemler hayata geçirilmelidir.

Kaynak: (OECD, 2011)

Bu öncelikli alanlara odaklanarak, politika yapıcıların ekonomik büyüme ve sosyal refah arasında sürdürülebilir bir denge kurabilecekleri ve kapsayıcı bir yeşil ekonomi bağlamında başarılı ve sürdürülebilir bir geçiş sağlayabilecekleri vurgulanmaktadır.

OECD Yeniden Değerlendirilen İstihdam Stratejisi, ülkelere bu hedefe ulaşmak için önemli bir rehberlik ve öneri kaynağı sunmaktadır.

OECD yeşil finansman, iklim dostu yatırımlar, sürdürülebilir kalkınma ve çevresel politikaların iyileştirilmesi konularında üye ülkeleri desteklemeye ve politika önerileri sunmaya devam etmektedir. Örgüt, çevresel sürdürülebilirliği teşvik etme konusundaki çabalarını kararlılıkla sürdürmekte ve dünya için daha iyi bir gelecek hedefine ulaşmak için çalışmalarını sürdürmektedir.

2.2.2. Yeşil Dönüşüm Kapsamında Ülke Uygulamaları

Çalışmanın bu bölümünde, yeşil dönüşüm sürecinde seçilmiş ülkelerde uygulanan politikalar ele alınmaktadır. Bu politikalar, ekonomik büyüme ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak için çevresel sürdürülebilirliği teşvik etmeyi amaçlayan önemli adımları içermektedir. Bu ülkelerde yapılan çeşitli uygulamalar ve politikalar, yeşil ekonomiye geçiş sürecindeki deneyimleri ve başarıları yansıtmaktadır.

Bu ülkelerde uygulanan politikaların incelenmesinin, yeşil dönüşüm sürecinde başarılı politika seçeneklerini belirlemede yardımcı olması beklenmektedir. Bu politikaların başarıları ve zorlukları, çevresel sürdürülebilirliğe yönelik küresel çabalara katkı sağlayacak önemli bilgiler sunmaktadır.

2.2.2.1. Güney Kore

Güney Kore 2020 yılında Yeni Yeşil Anlaşmasını (Green New Deal) ilan etmiştir. Yeni Yeşil Anlaşma, Güney Kore'nin karşılaştığı iklim ve çevresel zorlukları ele almayı ve aynı zamanda ekonomik krizle mücadele etmeyi hedefleyen geniş kapsamlı bir ulusal strateji belgesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu stratejinin öngördüğü politikalar ve yatırımlar çerçevesinde 659.000 yeni işin ortaya çıkması beklenmektedir (MOEF, 2020).

Strateji, yenilenebilir enerji kapasitesini önemli ölçüde artırmayı hedeflemektedir. 2019 yılında 12,7 GW olan yenilenebilir enerji kapasitesi, 2025 yılına kadar 42,7 GW'a çıkarılması hedeflenmektedir. Aynı zamanda, ülkenin yeşil mobilite filosunun da büyük ölçüde genişletilmesi planlanmaktadır. Bu kapsamda beş yıl içerisinde (2020-2025) 61 milyar ABD Doları tutarında yatırım yapılacak ve 1,33 milyon elektrikli ve hidrojenle çalışan araç ekosistemi oluşturulacaktır (MOEF, 2020).

Bu strateji, enerji verimliliğini artırmak ve karbon salınımını azaltmak için atılacak adımları içermektedir. Halka açık kiralık konutların ve okulların sıfır enerjiye dönüştürülmesi, enerji tüketiminin azaltılmasına ve çevresel etkinin iyileştirilmesine yönelik önemli bir adımdır. Aynı şekilde, kentsel alanların akıllı yeşil şehirlere dönüştürülmesi, çevre dostu teknolojilerin kullanımını artırarak şehirlerin daha sürdürülebilir ve yaşanabilir hale gelmesini sağlayacaktır.

Güney Kore, dijital ve yeşil sektörlerde 2025 yılına kadar 1,9 milyon yeni istihdam yaratmayı ve bu alanda 133 milyar dolarlık yatırım yapmayı hedeflemektedir. Bu strateji, ülkenin sürdürülebilir ve yeşil ekonomiye geçişini hızlandırmayı ve aynı zamanda dijital dönüşümü teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Green New Deal, güçlü bir ekonomik büyümeyle birlikte çevresel sürdürülebilirliği de destekleyerek hem istihdam hem de ekonomik refah açısından önemli bir adım olarak değerlendirilmektedir. Bu girişimle Güney Kore, yeşil ve dijital alanlarda dünya ekonomisindeki rekabet gücünü artırmayı ve sürdürülebilir bir geleceğe yönelik liderlik rolünü üstlenmeyi hedeflemektedir (https://temizenerji.org/2020/07/14/guney-kore-kendi-yesil-duzenini-acikladi-dijital-ve-yesil-yatirimlara-133-milyar-dolar-ayrilacak/).

Yeşil Yeni Anlaşma, yeşil büyüme ve istihdam yaratma amacıyla tasarlanmış bir stratejidir. Kısa vadede, ekonomik durgunluğa karşı etkili bir yanıt olması ve orta ve uzun vadede Kore'yi yeşil büyümenin daha ileri seviyelerine taşıyarak büyüme ivmesini artırması hedeflenmektedir.

AB üyesi olmayan Güney Kore, yeşil dönüşümde Türkiye ile benzer bir süreç yaşamaktadır. Güney Kore'de dönüşüm kapsamında yürütülen çalışmalar birlik dışında kalan diğer ülkeler için örnek oluşturmaktadır.

2.2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Her ne kadar uluslararası sözleşmelerde taraf olarak yer almasa da ABD'nin yeşil dönüşümü ekonomik kalkınma için bir fırsat olarak değerlendirdiği görülmektedir. ABD'nin 2007-2013 yıllarını kapsayan politikaları incelendiğinde bu politikaların belirlenmesinde çevresel koşulların ve yeşil ekonomiye dönüşümün dikkate alındığı anlaşılmaktadır. Bu dönemde, yeşil işler ve yeşil ekonomik kalkınma önemli bir odak noktası haline gelmiş olup ülke içinde yeşil ekonomiye geçiş için yapılan yatırımlarla yeşil istihdamın arttığı gözlemlenmiştir.

ABD, diğer birçok ülke gibi yeşil iş politikalarını özellikle enerji politikaları üzerinden belirlemiştir. ABD tarafından rüzgâr enerjisi, güneş enerjisi, biyokütle ve jeotermal enerji gibi yenilenebilir enerji kaynaklarının üretimi için önemli yatırımlar yapılmaktadır. Aynı şekilde yeşil bina yapımı gibi enerji verimliliğine odaklanan sanayi sektörlerine de önem verilmekte ve kaynak aktarılmaktadır.

ABD federal hükümet sistemi altında, bireysel eyaletler federal politikalara uyumlu olması şartıyla enerji ve iklim değişikliği politikalarını belirleme konusunda önemli bir yetkiye sahiptir. 22 ABD eyaleti ve Columbia Bölgesi, sera gazı azaltım hedeflerini her ne kadar bazıları yasalaşmamış olsa da kabul etmiştir. Bu politika araçları karbon fiyatlandırmasından verimlilik düzenlemelerine ve temiz enerjiye destek sağlamaya kadar uzanmaktadır. Dokuz Kuzeydoğu eyaleti, Bölgesel Sera Gazı İnisiyatifi adı verilen bir kota ve ticaret programına katılmaktadır (İEA, 2019).

Birçok ABD eyaletinde yenilenebilir enerji portföy standartları (RPS) uygulanmaktadır. Bu standartlar, perakende elektrik sağlayıcılarının kaynaklarının belirli bir bölümünü nitelikli yenilenebilir kaynaklardan temin etmelerini gerektirmektedir. Hâlihazırda 29 eyalet ve Columbia Bölgesi zorunlu RPS politikalarını yürürlüğe koymuştur.

Enerji Bağımsızlığı ve Güvenliği Yasası kapsamında ABD'de "Yeşil İşler Yasası" hazırlanmış ve çeşitli alanlarda çalışanların eğitimi, araştırma programları, işgücü piyasasını inceleme programı, enerji alanında eğitim ortaklığı programı ve yoksulluktan çıkış yollarının tanıtımı programı oluşturulmuştur. ABD resmi istatistik kurumu, 2026 yılında güneş panelleri takma işinde %105'lik bir artış öngörmektedir. Bu artış ile ülkede 11,800 yeni istihdamın sağlanacağı beklenmektedir (Yılmaz F. , 2022).

Güneş enerjisi sektöründeki büyümenin bu şekilde devam etmesi, sürdürülebilir enerji alanında istihdam fırsatlarının artmasına ve çevre dostu enerji kaynaklarının daha fazla kullanılmasına katkı sağlamaktadır.

2030 yılına gelindiğinde, ABD'deki Enflasyon Azaltma Kanunu'nun önemli katkıları sayesinde, ABD'de güneş ve rüzgâr kapasitelerinin bugünkü seviyelerinin iki buçuk katına, elektrikli araç satışlarının ise yedi katına yükselmesi beklenmektedir (İEA, 2022). Temiz enerji alanında yaşanacak bu büyüme, yeşil işlerin ve becerilere olan talebin artmasına yol açması beklenmektedir. Güneş ve rüzgâr enerjisi kapasitelerinin büyümesiyle bu alanlarda uzmanlaşmış çalışanlara ve teknik becerilere sahip kişilere

duyulan ihtiyaç artacaktır. Ayrıca, elektrikli araç satışlarındaki artış bu tür araçların üretimi, şarj altyapısı ve bakımı için nitelikli işgücü talebini artıracaktır.

2.2.2.3. Almanya

Almanya, sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak yeşil ekonomik dönüşüme uyum sağlamış bir ülkedir. Bunun temelinde, çevresel kirlilik maliyetini içselleştirmesi ve yenilenebilir enerji politikalarını güçlendirmesi yatmaktadır. Ayrıca Almanya, çevre dostu istihdam olanaklarını desteklemekte ve yerli üretimi teşvik ederek yeşil işlerin gelişimini sağlamaktadır.

Almanya'da diğer AB ülkelerine göre yeşil enerji politikaları daha hızlı gelişmiştir. Yenilenebilir enerji sektörü, 2000 senesinde yürürlüğe giren "Yenilenebilir Enerji Yasası" ile Almanya'da en dinamik yeşil iş sektörlerinden biri olarak öne çıkmaktadır. Söz konusu yasa, yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen enerjinin elektrik şebekesine bağlantısını iyileştirmeyi ve yeni binalarda yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu yasa aynı zamanda yenilenebilir enerji alanında gerçekleştirilen AR-GE çalışmalarını destekleyerek ülkenin teknolojik ve ürün bazında uluslararası pazardaki rekabet gücünü artırmış ve yeşil işlerin sayısının artmasına katkı sağlamıştır (Lehr & Lutz, 2011).

Almanya'da yenilenebilir enerji (YE) endüstrisinin işgücü piyasasına olan etkilerinin ele alındığı bir araştırmaya göre, 2030 yılında yenilenebilir enerji endüstrisinin yaklaşık 500.000-600.000 arasında istihdam sağlayacağı tahmin edilmektedir. Bu sayının firmaların uluslararası pazarlarda başarılı olması durumunda daha da artış göstermesi beklenmektedir. Almanya'daki YE endüstrisi, 2004 ile 2009 yılları arasında istihdamını ikiye katlamıştır. 2009 yılında, YE sistemlerinin üretimi, işletilmesi ve bakım işlerinde toplam 339.500 kişi istihdam edilmiştir. Yapılan analizler çerçevesinde bu sayının ilerleyen dönemlerde yaklaşık iki katına çıkacağı tahmin edilmektedir (Yılmaz F. , 2022).

KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau), ekonomi alanında yapılan çalışmaları ve analizleri içeren "Volkswirtschaft Kompakt" adlı bir yayın sunmaktadır. Bu yayın, Almanya ve dünya ekonomisi hakkındaki önemli gelişmeleri özetleyerek ekonomik konulara yönelik geniş bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. KWF'nin yayınladığı bir rapora göre Almanya'daki büyük şirketlerinin çoğu, iklim nötr bir ekonomiye dönüşümün uluslararası rekabet gücü üzerinde olumlu etkiler yaratacağına ve Almanya'nın bir iş yeri olarak daha

çekici hale geleceğine inanmaktadır. Yeşil dönüşümden kaynaklanan ekonomik ve düzenleyici ortamdaki değişiklikler, uluslararası rekabete maruz kalan şirketler için bir zorluk oluştururken yeşil teknolojiler için artan küresel talep aynı zamanda ülkedeki işletmeler için büyüme fırsatları yaratmaktadır. Almanya ve Avrupa'nın gelecekteki rekabet gücü için yenilenebilir enerji ve temiz teknolojiler alanında daha stratejik önlemler alması gerektiği vurgulanmaktadır (KfW Research Volkswirtschaft Kompakt, 2023).

2022 yılında Almanya Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan "Paskalya Yasası" ile ülkenin elektrik tüketimindeki yenilenebilir enerji payının 2030'a kadar yüzde 80'e çıkarılması hedeflenmektedir. Yasanın odak noktası, açık rüzgâr deniz gücünün genişletilmesi ve yenilenebilir enerji kullanımının teşvik edilmesidir. Kasım 2021'de yapılan protokolde, iklim krizine karşı mücadele insanlık görevi olarak nitelendirilmiş ve yenilenebilir enerji yatırımlarının önemine vurgu yapılmıştır (https://www.bloomberght.com/almanya-yesil-enerjiye-gecisi-hizlandiriyor-2303505).

Almanya, özellikle yenilenebilir enerji sektöründe büyük bir ilerleme kaydetmiş olup ülkede yenilenebilir enerji kaynaklarına dayalı enerji üretimi için önemli yatırımlar yapılmıştır. Bu yatırımlar, yeşil işlerin artmasına ve çeşitli uzmanlık alanlarında iş imkânlarının doğmasına katkı sağlamıştır.

2.3. DÜNYADA YEŞİL DÖNÜŞÜME YÖNELİK UYGULANAN AKTİF İŞGÜCÜ POLİTİKALARI

Dönüşüm süreci ile ortaya çıkan yeşil işlerde istihdam edilebilme, özellikle işgücüne katılmayan veya mesleki eğitim almayan gençler için ciddi bir zorluk oluşturmaktadır. Yeşil dönüşüm sürecinde düşük ve yüksek nitelikli çalışanlar arasındaki kazanç farkının artmasından dolayı sınırlı beceri ve iş deneyimine sahip kişilerin işgücüne katılma yönünde cesaretlerinin kırılması muhtemeldir. Bu bağlamda, bu gruplar için beceri ve tecrübe eksikliklerini giderecek mesleki eğitim programları sunmak oldukça önemlidir. Ancak kişilerin, bu programlara katılabilmeleri için öncelikle farkındalıklarının artırması gerekmektedir.

Bu çerçevede güncel kariyer rehberliği ve danışmanlık hizmetleri, beceri eksikliği dışındaki istihdam engelleriyle başa çıkmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu engellerin üstesinden gelinmesi adına yürütülen danışmanlık faaliyetleriyle bireylerin daha iyi kariyer kararları almalarına ve istihdamda kalıcı olmalarına yardımcı olunabilir. Gençlerin

cesaretlerinin kırılmasını ve yanlış kariyer seçimlerini önlemek için ortaokul ve lise öğrencilerine farklı iş deneyimleri ve olası meslek seçeneklerini keşfetme fırsatları sunmak son derece önemlidir. Ancak Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) verileri, Almanya dışında Avrupa ülkelerindeki öğrencilerin çoğunluğunun bu tür fırsatlardan yoksun olduğunu ortaya koymaktadır (OECD, 2021).

Yeşil dönüşüm, tüm dünya gündeminde önemli bir yer tutmasına rağmen danışmanlık faaliyetlerinin yetersiz olduğu gözlemlenmektedir. Bu çerçevede yeşil işlerde farkındalığın artırılması ve yanlış kariyer seçimlerini önlemek için kariyer rehberliği ve danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi elzemdir. Ne yazık ki mevcut durum ülkelerinin çoğunda böyle fırsatların yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır (OECD, 2021).

Yeşil dönüşümün gerçekleştirilmesi sürecinde farkındalığın artırılması, karbon salınımının azaltılmasında hayati bir role sahiptir. Yeşil dönüşüm farkındalığına sahip bireyler, çevresel etkileri azaltmak için aktif katılımcılar olarak kabul edilmektedirler. Bu bireyler, karbon ayak izini azaltmaya yönelik olarak tüketim alışkanlıklarını azaltma, geri dönüşümü ve yeniden kullanımı benimseme, ev ve işyerlerinde enerjiyi verimli kullanma, toplu taşımayı kullanma ve çevre dostu etikete sahip ürünleri satın alma gibi davranışları benimseyen çalışanlar olarak tanımlanmaktadır (SKD Türkiye, 2016).

Bu bağlamda, bireylerin ve kurumların yeşil dönüşüme yönelik farkındalıklarının artırılması, sürdürülebilirlik hedeflerine ulaşmada önemli bir adımdır. Farkındalığın artırılması karbon ayak izinin azaltılması ve çevre dostu uygulamaların yaygınlaştırılması yoluyla çevresel etkilerin minimize edilmesine katkı sağlayacaktır.

Yeşil dönüşüme yönelik uygulanan aktif istihdam politikaları, yeşil işlerin niteliklerinin tanımlanması ve sınıflandırılmasından, eğitim ve meslek edindirme programları yoluyla desteklenmesine ve mevcut işlerin yeşil işlere dönüştürülmesine kadar farklı alanlarda kendini gösterebilmektedir. Yeşil dönüşüm sürecinin istihdam açısından kayda değer fırsatlar sunduğu düşünüldüğünde bu politikaların hayata geçirilmesi son derece önemlidir.

2.3.1. Yeşil Dönüşüme Yönelik İşgücü Piyasası Araştırmaları ve Yeşil Beceri Kavramı

Politika yapıcılar tarafından 2015 Paris Anlaşması'nda kabul edilen hedef, küresel sıcaklık artışını sanayi öncesi seviyelere göre 2 °C altında tutmaktır. Bu çerçevede net sera gazı emisyonlarında önemli bir azalma sağlanmalıdır. Söz konusu hedefin gerçekleşebilmesi

ancak ciddi bir dönüşüm süreci ile mümkün görünmektedir. Sera gazı emisyonlarını azaltmayı ana odağına alan yeşil dönüşüm süreci, işgücü piyasasının dönüşümünü de zorunlu kılmaktadır.

Yapılan bir araştırmaya göre gelecek on yıl içinde dünyadaki istihdamın yaklaşık yüzde 1'inin, daha yüksek emisyonlu işlerden daha düşük emisyonlu işlere kaydırılması beklenmektedir. Bu etkinin, otomotiv sektörü gibi gelişmekte olan piyasalarda yüzde 2,5'ten daha büyük olacağı tahmin edilmektedir. Bu kapsamda, her on yılda bir işlerin neredeyse yüzde 4'ünün dönüşüme uğraması beklenmektedir (IMF BLOG, 2022).

Bununla birlikte, çevre dostu olmayan işlerde çalışanların geçiş sürecinde önemli zorluklarla karşılaşabileceği öngörülmektedir. Veriler, daha çevreci bir işe geçişin kolay olmadığını ve bir bireyin yoğun kirlilik içeren bir işten yeşil yoğunluğu daha fazla olan bir işe geçme olasılığının yüzde 4 ila yüzde 7 arasında olduğunu göstermektedir. Daha öncesinde işgücü piyasasında aktif bir şekilde bulunmayan ve yeşil işlere geçiş yapan bir kişi için bu oranlar daha iyimser olup yüzde 9'dan yüzde 11'e kadar çıkmaktadır. Diğer taraftan, kişinin son işi de yeşil bir iş ise yeşil yoğunluğa sahip bir iş bulma olasılığı yüzde 41 ile yüzde 54 arasında olup oldukça yüksektir (IMF BLOG, 2022).

Yeşil işlere yönelik aranan becerilere bakıldığında ise her ne kadar mesleki teknik beceriler öne çıksa da mevcut temel becerilerin de son derece önemli olduğu görülmektedir. Temel beceri (sayısal beceriler, okuryazarlık ve sosyal-duygusal beceriler) eksikliği, bireylerin mesleki yetkinliklerini kazanma veya güncelleme kapasitelerini baskılayarak değişen işgücü piyasa koşullarına uyum sağlamalarını engellemektedir. PISA 2018 sonuçları, AB'deki gençlerin yaklaşık olarak beşte birinin temel becerilerde düşük başarı gösterdiğini ortaya koymaktadır (okumada yüzde 21,7, matematikte yüzde 22,4 ve fen bilimlerinde yüzde 21,6) (World Bank, 2018).

Bu nedenle, yeşil becerilerin elde edilmesi için öğrencilere temel becerilerin kazandırılması oldukça önemlidir. Beceri kazanımına yönelik düzenlenen eğitim programlarının yeşil işgücüne katılımda kişilerin istihdam edilebilirliklerini kolaylaştırması beklenmektedir (European Commission, 2019).

İşgücü piyasasında hangi becerilerin talep edildiği hususunda yapılan bir araştırma kapsamında hazırlanan rapor, işgücündeki yeşil becerilerin öneminin arttığını ortaya çıkarmıştır. Raporda, 2015 yılında yüzde 9,6 olan yeşil beceri oranının, 2021 yılında yüzde

13,3'e yükseldiği görülmektedir. Yeşil işlerdeki artış, bu işlerde çalışacak bireylerin beceri talebini de doğrudan etkilemektedir. Örneğin raporda, son beş yıl içinde ABD'deki yenilenebilir enerji ve çevre alanındaki işlerin yüzde 237 arttığı ve buna bağlı olarak en hızlı büyüyen becerilerin ise Ekosistem Yönetimi, Çevre Politikası ve Kirlilik Önleme üzerine olduğu ifade edilmiştir (Linked in Economic Graph, 2023).

Yeşil dönüşüm sürecinde, mevcut meslek ve endüstride çalışanların yeni becerileri edinmeleri gerekecektir. Örneğin otomotiv sektöründe, mühendislik tasarımından montaj hattına kadar çeşitli mesleklerde çalışanlar, yakıt verimliliğine sahip yeni teknolojilerle çalışmak zorunda kalacaklardır. Benzer şekilde çiftçiler, daha sert kuraklık koşullarına uyum sağlamak ve yeni ürün yetiştirme yöntemlerini öğrenmek zorunda kalacaklardır. Bu tür beceri gereklilikleri ile ilgili değişimlerin oldukça yaygın olması beklenmektedir. Bu kapsamda mevcut müfredat, kalifikasyon standartları ve eğitim programlarının gözden geçirilmesi gerekmektedir (Linked in Economic Graph, 2023).

Yeşil dönüşümün kapsamında sektörel istihdam beklentilerine bakıldığında ise UNEP raporuna göre, 2030 yılına kadar rüzgâr enerjisi sektöründe 2,1 milyon, güneş enerjisi sektöründe 6,3 milyon ve biyoyakıt üretimi ile ilgili endüstri ve tarımsal sektörlerde 12 milyon yeni istihdamın oluşacağı öngörülmektedir (Günaydın, 2015).

Yeşil dönüşüm daha temiz ve güvenli bir enerji sistemi için tarihi bir dönüm noktası olarak görülmekte olup işgücü piyasası yenilenebilir enerjiye yapılan yatırımlardan doğrudan etkilenmektedir. Bu kapsamda bazı ülkelerin politikalarına örnek olarak Avrupa Birliği'ndeki "Fit for 55" paketi, Japonya'nın Yeşil Dönüşüm programı, Kore'nin yenilenebilir enerjinin payını artırmaya yönelik hedefleri ve Çin'deki temiz enerji hedefleri gösterilebilir. Enerji sektöründeki önemli gelişmeler, bu alanlarda çalışacak işgücüne olan ihtiyacın artacağını göstermektedir. Yeşil işlerde çalışacak işgücüne talebin artması, işgücünün gerekli becerileri edinmelerini ayrıca önemli hale getirmektedir (İEA, 2022).

2018 ile 2023 yılları arasında elektrikli araç becerilerine sahip otomotiv işçilerinin payı, yeşil becerilerin bir alt kümesi olarak ortalama yüzde 61 artmıştır. 2023 itibarıyla, elektrikli araç becerisine sahip otomotiv işçilerinin en yüksek paya sahip olduğu ülkeler İsveç, Birleşik Krallık ve Almanya olarak öne çıkmaktadır. Bu veriler, ülkelerin otomotiv sektöründeki yeşil becerilere yönelik taleplerinin arttığını göstermektedir (Linked in Economic Graph, 2023).

Küresel ve ülke düzeyinde yapılan araştırmalar, dönüşüm sürecinin istihdamı olumlu yönde etkileyeceğini göstermektedir. ILO'nun raporuna göre, doğru politikalarla yeşil ekonomiyi desteklemek suretiyle 2030 yılına kadar dünya genelinde 24 milyon yeni işin ortaya çıkacağı tahmin edilmektedir. Raporda, elektrikli araç kullanımını yaygınlaştırmak ve binalarda enerji verimliliğini artırmak gibi enerji sektöründe sürdürülebilir uygulamaları benimsemek suretiyle yeni işlerin yaygınlaşacağı vurgulanmaktadır (ILO, 2018).

Bu raporlar, yeşil ekonominin teşvik edilmesinin istihdam üzerinde olumlu etkileri olduğunu ve bu yönde atılacak adımların küresel iş piyasasına olumlu katkılar sağlayacağını göstermektedir.

OECD tarafından yeşil işler ve becerilere ilişkin yapılan bir araştırmaya göre, bazı işlerin yeni becerilerle birlikte yeniden şekilleneceği ve yeni iş olanaklarının doğabileceği ancak bazı işlerin de tamamen ortadan kalkabileceği belirtilmektedir. Raporda, çevre dostu ve sürdürülebilir iş alanlarına yönelik talep artarken çevreye zararlı sektörlerde işlerin azalması veya yok olması ihtimali vurgulanmaktadır (OECD, 2010).

Bu nedenle, işgücü piyasasında yaşanacak değişimlere uyum sağlamak için bireylerin yeni beceriler kazanmaya, eğitim ve dönüşüm programlarına katılmaya ve çevre dostu sektörlere yönelik istihdam fırsatlarını değerlendirmeye hazırlıklı olmaları gerekmektedir.

Düşük karbonlu ekonomik modellere geçişi sağlamaya çalışırken beceri eğitimi, adil ve kapsayıcı bir geçişin temelini oluşturmaktadır. Herkesi kapsayan yeşil bir geçişin sağlanabilmesi için sürdürülebilirlik ve yeşil ekonomi becerilerinin okul müfredatlarına entegre edilmesi gerektiği savunulmaktadır. Böylece yeşil dönüşüme toplumsal katılımın teşvik edilmesi ve bu kapsamda ortaya çıkacak ve dönüşecek işlerde kişilerin istihdam edilebilmesi sağlanacaktır (G20, 2023).

İşgücü ve sürdürülebilirlik alanlarının kesişimindeki küresel eğilimleri göstermek için 48 ülkede yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre, işgücündeki yeşil beceri yoğunluğu (yeşil bir işte çalışan veya en az bir yeşil beceri profili bulunan işçilerin payı) incelendiğinde araştırmaya dâhil edilen ülkelerin her birinde yeşil becerilere olan talebin artmakta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yeşil becerilere olan talep artışı, arz artışını geride bırakarak yakın bir gelecekte yeşil beceri eksikliği riskinin ortaya çıkacağını göstermektedir. Araştırma kapsamında 2022 yılı ile 2023 yılı arasını kapsayan döneme

bakıldığında, işgücündeki yeşil becerilerin payı ortalama yüzde 12,3 artarken en az bir yeşil beceri gerektiren iş ilanlarının payının neredeyse iki kat artışla yüzde 22,4'e çıktığı görülmektedir. Aynı dönemler arasında genel olarak küresel işe alımlar yavaşlarken en az bir yeşil beceri gerektiren iş ilanları ortalama yüzde 15,2 oranında artmıştır. Verilere bakıldığında Mart 2020'den bu yana yeşil becerilere sahip çalışanlar, incelenen her ülkede yeşil becerilere sahip olmayan çalışanlardan daha yüksek bir oranda istihdam edilmiştir. Ne yazık ki işgücünün dönüşüm süreci ile ortaya çıkan ve talep edilen yeşil becerilere hala uzak olduğu görülmektedir. Çalışma, her sekiz işçiden sadece birinin yeşil becerilere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Başka bir deyişle her sekiz işçiden yedisinin hiçbir yeşil becerisi bulunmadığı görülmektedir. (Linked in Economic Graph, 2023).

Yeşil dönüşüm sürecinde, yeşil işlerde çalışanların yüzde 81'inin yeşil becerilere veya öncesinde yeşil iş deneyimine sahip olmaları dikkat çekmektedir. Daha öncesinde yeşil iş deneyimi olmayan çalışanlar için ise bazı yeşil işlerde istihdam edilebilmeleri daha mümkün gözükmektedir. Bu durum, sürdürülebilirlik yöneticisi ve enerji denetçisi gibi nispeten yeni ve hızla büyüyen rollerin öne çıkmasına neden olmaktadır (Linked in Economic Graph, 2023).

Bu durum, Türkiye açısından hem iyi hem de kötü bir haberdir. Türkiye hâlihazırda yeşil dönüşümü gerçekleştirmek için işgücünü yeşil becerilerle donatmakta dünyadan geride kalmış durumda değildir. Ancak dünya genelinde yeşil işlerde çalışacak kişilerin gerekli becerilere sahip olmaması hem dünya için hem de bizim için bir tehdit unsurudur. İklim değişikliğinin ciddi sonuçlarının yaşandığı günümüzde ve yaşanacağı gelecekte yeşil işler ve dolayısıyla yeşil beceri edinimi son derece önemlidir. Bu kapsamda bu becerilere sahip işgücünün yetiştirilmesi kamu istihdam kurumlarının öncelikleri arasında yer almalıdır.

İklim değişikliği ve çevresel bozulma, üretkenliği azaltmakta ve iş kayıplarına neden olmaktadır. Etkileri ise en çok dönüşüm süreci kapsamında gerekli deneyime ve beceriye sahip olmayan savunmasız kesimleri etkilemektedir. Bu süreçlerle mücadele etmek için atılacak adımlar, milyonlarca iş imkânı yaratma potansiyeline sahip olabilir. Ancak bu yönde politikaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. İnsanların yeteneklerine yatırım yapmak ve tam potansiyellerini gerçekleştirmelerine katkıda bulunmak yeşil dönüşümle birlikte istihdamın korunması ve kalıcı olarak artırılması için kritik bir aşamadır (ILO, 2019).

Kirlilik yoğunluğu yüksek işlerde çalışan işçilerin ve işgücü piyasasında daha önce bulunmayan kişilerin çevre dostu işlerde istihdam edilebilirlik seviyelerini artırmak için rehberlik faaliyetleri ve aktif işgücü piyasası programları gibi destek mekanizmaları önemli bir rol oynamaktadır. Ancak bu programların uygulanması işgücü piyasasının etkili bir şekilde analiz edilmesine bağlıdır. İşgücü piyasası araştırmaları ile yeşil sektörlerdeki işgücü talebi ve beceri profili (mevcut ve/veya yeni beceriler) belirlenmesi bu yönde aktif işgücü programları düzenlenebilmesini mümkün kılmaktadır. Bu sayede, yeşil ekonomiye geçiş sürecinde daha geniş bir kesimin bu dönüşüm sürecinden faydalanması ve sürdürülebilir bir ekonomik geleceğe doğru emin adımlar atılması sağlanabilecektir.

Sürdürülebilirlik ve yeşil uygulamaların daha önemli bir hale gelmesiyle birlikte işgücünün ihtiyaç duyduğu beceriler de buna göre evrim geçirmektedir. Sürdürülebilir kalkınma ve iklim değişikliğiyle ilgili ulusal düzeyde belirlenen stratejiler, farklı sektörlerdeki beceri geliştirme faaliyetleri için yol gösterici ilke ve hedefler sunabilmektedir.

Yeşil ekonominin büyümesi, beceri talebini artırarak yüksek nitelikli işçilerin gelirlerinin düşük nitelikli işçilere göre daha da artmasına ve işgücü piyasasındaki eşitsizliklerin derinleşmesine neden olacaktır. Düşük karbonlu bir ekonomiye geçiş sürecinde, düşük eğitim düzeyine sahip dezavantajlı kişiler için işsizlik riski yüksek olarak görülmektedir. Yeşil ekonomik sisteme geçişten doğrudan ve dolaylı olarak artan işlerin olacağı tahmin edilse de fosil yakıtla ilişkili sektörlerde istihdamın azalması beklenmektedir.

Geçiş maliyetlerini hafifletmek için yeşil işlerin gereksinimlerine uygun beceri setine sahip olmayan çalışanlara ve uygun becerilere sahip yeni ve potansiyel çalışanlara yönelik yeşil işlerde istihdam edilebilmelerini sağlayacak aktif işgücü piyasası programları (AİPP'ler) ile destek sağlanması, istihdamda yaşanacak olumsuz gelişmelerin azaltılmasına ve olumlu gelişmelerin ivme kazanmasına yardımcı olacaktır.

Yeşil beceriler; dijital beceriler, atık yönetimi becerileri ve marangozluk becerileri gibi geniş bir yelpazede yer alan çeşitli yetenekleri içermektedir. Bu kapsamda işgücünün dönüşüm sürecine adapte olabilmesinde yeşil becerilere yönelik AİPP'lerin uygulanması gerekmektedir. Bu bağlamda ilk olarak yeşil beceri gerektiren mesleklerin sınıflandırılması ve bu sınıflandırmaya yönelik işgücü piyasası araştırmalarının yapılması gerekmektedir. Tablo 13'te yeşil becerilerin yer aldığı beceri grupları, bu beceri gruplarına göre tasnif edilmiş genel beceri alanları ve özel beceri gerektiren alanlar yer almaktadır. Tabloda yer alan sınıflandırmanın ileride yapılacak çalışmalara örnek olacağı düşünülmektedir.

Tablo 13: Yeşil Beceri Gerektiren İş Alanları

Beceri Grubu	Genel Beceri Alanı	Özel Beceri Gerektiren Alanlar
Tasarım Becerileri	Çevre Tasarımı	✓ Demontaj için tasarım ✓ Geri dönüşüm için tasarım ✓ Çevre için tasarım ✓ Etkin enerji kullanımına yönelik tasarım ✓ Yasal düzenlemelere uygunluk takibi
	Yeşil Üretim	✓ Yasal düzenlemelere uygunluk takibi ✓ Süreç içerisinde ortaya çıkan atıkların entegrasyonu
	Malzeme Belirleme	
	Yaşam Döngüsü Değerlendirmesi/ Maliyetleme	
Atık Kullanım Becerileri	Atık Ölçümü ve İzleme	✓ Atık üretim hesaplamaları ✓ Kütlesel denge işlemleri ✓ Atık denetimi
	Atık İşleme Çalışmaları	✓ Malzeme/madde akış analizi ✓ Kaynak kullanım haritalaması ✓ Yaşam döngüsü değerlendirmesi
	Atık Yönetim Sistemleri	✓ Hedef belirleme ✓ Yasal düzenlemelere uygunluk takibi ✓ Toplama sistemleri ✓ Ayırma ✓ Atık döngüsü yönetimi ✓ 3R uygulaması (azaltma, yeniden kullanma, geri dönüşüm) ✓ Tehlikeli atık yönetimi ✓ Depolama gereksinimleri (tasarımı, inşası ve işletilmesi) ✓ İletişim/uygulama kampanyaları
	Atık Minimizasyonu	✓ Endüstriyel simbiyoz ✓ İşlenmiş atıkların entegrasyonu
	Atık Teknolojileri	✓ Geri dönüşüm ✓ Atıkların enerjiye dönüşümü
Enerji Kullanımı Becerileri	Enerji Minimizasyonu	✓ Enerji azaltma programları ✓ Isı geri kazanımı ve yeniden kullanımı ✓ Enerji tasarruflu teknolojiler ✓ Enerji verimli uygulamalar ✓ İletişim/uygulama kampanyaları ✓ Gelişmiş sermaye tahsis teknolojileri ve planları
	Enerji Ölçümü ve İzleme	✓ İzleme, hedef belirleme ve raporlama ✓ Yarım saatlik veri kullanımı ✓ Alt sayaçların kullanımı ✓ Bilgisayar tabanlı veri kaydı ve enerji yönetimi sistemleri ✓ Enerji verileri işleme yazılım sistemleri
	Enerji Maliyetleri ve Ticareti	✓ Enerji piyasaları ve fiyatlandırma ✓ Karbon ticaret planları ✓ İklim değişikliği vergisi anlaşmaları ✓ Enerji fiyat trendleri ✓ Gelişmiş sermaye ödenekleri

		✓ (Peak Oil) Petrolün tepe noktasının enerji arzı ve fiyatları üzerindeki etkisi
	Yenilenebilir Enerji (YE) Teknolojileri	✓ Güneş enerjisi panelleri ✓ Rüzgâr türbinleri ✓ Kombinasyonlu ısı ve güç (CHP) ✓ Fotovoltaik sistemler ✓ Yer kaynaklı ısı pompaları ✓ Hava kaynaklı ısı pompaları ✓ Hidroelektrik enerji ✓ Hidrojen yakıt hücreleri ✓ Enerji kaynağına entegrasyon
	Yenilenemeyen Teknolojiler	✓ Nükleer enerji ✓ Enerjinin geri kazanılmasına yönelik yakma işlemi ✓ Temiz fosil yakıt teknolojileri ✓ Karbon tutma ✓ Atıktan enerjiye dönüşüm
Su Kullanım Becerileri	Su Kullanımının Minimize Edilmesi ve Suyun Yeniden Kullanımı	✓ Gri su ✓ Su toplama ✓ Atık su geri kazanımı (Atık su arıtma) ✓ Geri dönüşüm ✓ Kademelenme ✓ Çamur/sıvı atık ayrıştırma ✓ Sızıntı tespiti
	Su Yönetim Sistemleri	✓ Hedef belirleme ✓ Yasal düzenlemelere uygunluk takibi ✓ Su denetimi ✓ Su tüketimini gözden geçirme ✓ İletişim/uygulama kampanyaları
	Su Miktarının Belirlenmesi ve İzlenmesi	✓ Alt ölçüm ✓ Veri toplama ✓ Su kullanım hesaplamaları
	Bina Enerji Yönetimi	✓ İzleme, hedef belirleme ve raporlama ✓ Yarım saatlik veri kullanımı ✓ Alt sayaçların kullanımı ✓ Bilgisayar tabanlı veri kaydı ✓ Enerji yönetim ve veri işleme yazılım sistemleri
	Yenilenebilir Enerjinin Entegrasyonu	✓ Fotovoltaik sistemler ✓ Güneş enerjisi panelleri ✓ Rüzgâr türbinleri ✓ Kombinasyonlu ısı ve güç
Yapı Yönetim Becerileri	Enerji Tasarruflu Yapı	✓ Yalıtım (duvar boşluğu, çatı ve döşeme izolasyonu) ✓ Yasal düzenlemelere uygunluk ✓ Pasif ısıtma ✓ Yapı yönetmelikleri
	Tesis Yönetimi	✓ Bina enerji yönetim sistemleri ✓ Su yönetimi ve bakımı ✓ Atık yönetimi
	Bina Enerji Verimliliği ve Karbon Derecelendirmelerinin Hesaplanması	✓ U değer hesaplamaları ✓ Bina enerji değerlendirmesi ✓ Karbon derecesi

Ulaşım Yönetimi Becerileri	Ulaşım Etkisini Minimize Etmek İçin Kullanılan Teknolojiler	✓ Hibrit, biyodizel ve elektrikli araçlar ✓ Yakıt tasarruflu araçlar
	Ulaşım Etkisini En Aza İndirgeme Süreçleri	✓ Alternatif ulaşım stratejileri ✓ İletişim/uygulama kampanyaları ✓ Araba paylaşım programları ✓ Toplu taşıma planlaması ✓ Toplu taşıma uygulaması ✓ Döngü ağ planlaması ✓ Çevrim ağı uygulaması ✓ Ulaşım modelleme
	İşletmelerde Taşımacılık Yönetimi	✓ Ulaşım modellemesi ✓ Rota planlama ve yönetimi ✓ Dağıtım ve toplama sistemi
Malzeme Kullanım Becerileri	Sourcing (Kaynak Kullanımı)	✓ Düşük enerji tüketimli malzeme kaynakları ✓ Düşük kilometreli malzeme kaynakları ✓ Geri dönüştürülmüş (ikincil) malzemeler ✓ Enerji verimli hammadde çıkarma ✓ Endüstriyel simbiyoz
	Satın Alma(Tedarik) ve Seçim	✓ Düşük enerjili malzemelerin ve geri dönüştürücülerin kullanımı ✓ Endüstriyel simbiyoz ✓ Düşük karbonlu ve kaynak verimli tedarik
	Malzeme Kullanımı ve Etki Ölçümü	✓ Malzeme kullanım hesaplamaları ✓ Yaşam döngüsü değerlendirmesi ve maliyetlendirme
	Yönetim sistemleri	✓ Malzeme kullanım planlaması ✓ Malzeme akışı süreç tasarımı ve uygulaması ✓ Enerji tasarruflu süreç tasarımı ve uygulaması
	Etki ve Kullanım Minimizasyonu	✓ Yaşam döngüsü değerlendirmesi ve maliyetlendirme ✓ Enerji verimli süreç uygulaması ✓ Malzeme akış analizi
Finansal Beceriler	Yatırım Modelleri	✓ Enerji teknolojileri yatırım modelleri ✓ Karbon türevleri yatırım modelleri ✓ Yatırımın geri dönüşü/payback hesaplamaları
	Yeni/Alternatif Finansal Modeller	✓ Karbon ticareti ✓ AB Emisyon ticareti şeması ✓ İngiltere Emisyon ticareti şeması ✓ Gelişmiş sermaye indirimleri
	İklim Değişikliği Etkilerinin Ölçümü	✓ İklim değişikliğinin işletme finansları üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi ✓ Malzemelerin bulunabilirliği ve maliyeti üzerindeki iklim değişikliği etkilerinin belirlenmesi ✓ Karbonsuzlaşma ve ilişkili maliyet/fırsatlar (hiçbir şey yapmanın maliyeti) ✓ Uyum ve hafifletme için risk/fırsat ✓ Değerlendirme modelleri

		✓ Düşük karbon ekonomisinin sigorta riskleri/fırsatları.
	Düşük Karbonlu ve Kaynakları Verimli Kullanan Ekonomilerin Prensipleri	✓ Kirleten öder ilkesi ✓ Dışsallıklar
	Düşük Karbonlu ve Kaynakları Verimli Kullanan Ekonomilerin Araçları	✓ İklim Değişikliği Vergisi anlaşmaları ✓ Gelişmiş sermaye ödenekleri ✓ Fayda-maliyet analizi ✓ Düşük karbonlu ve verimli kaynak satın alma
	Etki Değerlendirmesi	✓ Enerji kullanım hesaplamaları ✓ Su kullanım hesaplamaları ✓ Atık üretim hesaplamaları ✓ Karbon ayak izi hesaplamaları ✓ Emisyon ölçümü
Yönetim Becerileri	İş Planlaması	✓ Yenilenebilir enerji planlaması ✓ Düşük karbonlu planlama ✓ Yenilenebilir enerji ve düşük karbonun iş planlama döngülerine entegrasyonu ✓ İş risk yönetiminin bir parçası olarak iklim değişikliği adaptasyonu ve hafifletme önlemleri ✓ Düşük karbon ve kaynak verimliliği beceri gereksinimlerinin anlaşılması ve uzun vadeli planlama
	Farkındalık Artırma	✓ İletişim/uygulama kampanyaları
	Fırsat ve Risk Yönetimi	✓ Düşük karbonlu ve kaynak verimliliği fırsatlarının belirlenmesi ✓ Fayda-maliyet analizi
	Günlük Yönetim	✓ Düşük karbonlu ve verimli tedarik ✓ Düşük karbonlu ve kaynak verimliliği becerilerinin entegrasyonu ✓ Uygunluk araştırması ✓ Yönetim sistemleri ✓ Düşük karbonlu ve kaynak verimliliği beceri gereksinimleri için işe alım
	Yapılı Çevre Master Planlaması ve Uygulaması	✓ Düşük karbonlu mekânsal planlama ✓ Sıfır atık planlaması, ✓ Kaynak verimliliği planlama ✓ Düşük karbonlu ve kaynakları verimli kullanan kentsel tasarım ✓ Bina yönetmelikleri ✓ Toplu taşıma planlaması ve uygulaması ✓ Bisiklet ağı planlaması ve uygulaması
Politika ve Planlama Becerileri	Strateji Geliştirme	✓ Etki değerlendirmesi ve modelleme ✓ Düşük karbon ve kaynak verimliliği prensipleri
	Strateji Uygulama	✓ İK yöneticileri için beceri ihtiyaçlarının anlaşılması ✓ Düşük karbonlu ve kaynakları verimli kullanan malzeme temini ve tedariki ✓ Bilinçlendirme/iletişim becerileri

Kaynak: (ILO & CEDEFOP, 2011)

Yeşil beceriler; enerji verimliliği, atık yönetimi, su yönetimi, yenilenebilir enerji teknolojileri ve çevresel duyarlılık gibi birçok alanda uzmanlaşmayı kapsamaktadır. Bu beceriler, çevre dostu uygulamaların benimsenmesi ve çevresel etkilerin minimize edilmesi için hayati öneme sahiptir. Tablo 13'te yer alan beceri gruplarından herhangi bir ekonomik faaliyetin çevreye yönelik olumsuz etkilerini azaltmak ve olumlu etkilerini artırmak için geniş bir bilgi, teknik, yönetim ve kavramsal beceri yelpazesine ihtiyaç olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Bu kapsamda yeşil beceri temelli iş tanımlamaları, yeşil becerilere yönelik işgücü piyasası araştırmaları ve bu araştırmalar neticesinde ortaya çıkacak mesleki eğitim programları, yeşil dönüşüme yönelik aktif istihdam politikalarının temellerini oluşturmaktadır.

2.3.2. Yeşil Becerilere Yönelik Mesleki ve Teknik Eğitim

İşgücü piyasası taleplerine dayanarak yürütülen teorik ve uygulamalı mesleki eğitimler, mevcut ve yeni yeşil işler için önemli bir araç olarak görülmektedir. Birçok çalışan, şu anda var olan kahverengi işlerin yerini alacak yeşil işlere geçiş şansına sahip değildir. Bu nedenle daha öncesinde kahverengi işlerde çalışan kişilerin aynı seviyelerde ücret düzeyini koruyarak yeşil işlere geçebilmesi için yeşil becerilere yönelik teorik ve uygulamalı eğitim programlarının düzenlenmesi gerekmektedir. Bu tür eğitimler, hem çalışanların istihdam edilebilirliklerini artıracak hem de yeşil işgücü talebine uygun nitelikli çalışanların yetişmesine katkı sağlayacaktır. Bu sayede, işgücü piyasasının yeşil dönüşümü daha etkin bir şekilde gerçekleşebilecektir.

Yeşil dönüşümün sunacağı fırsatlardan tam anlamıyla yararlanmak için yeşil işlere yönelik mesleki eğitimler, çalışanlar için hayati bir önem taşımaktadır. Avrupa'da birçok ülkede yetişkinlere yönelik eğitim imkânları sınırlı olmaktadır. Bu nedenle yeşil dönüşüm kapsamında çalışanlara yönelik mesleki eğitim programlarına ek kaynak tahsis edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yeşil işler, genellikle kahverengi işlerden farklı türden görevleri içermesi nedeniyle çalışanların da, iş geçişlerine yardımcı olan teorik ve uygulamalı eğitimlere katılmaları önem arz etmektedir. Bu kapsamda devletlerin, işe özel eğitim sağlama ve finanse etme rolünün artabileceği düşünülmektedir. Nitelikli çalışanlar için mesleki eğitim, mevcut beceri setlerine uyum sağlayabilecek yeşil mesleklerde ustalaşma temelinde sunulmalıdır. Bu çerçevede, farklı meslekler için olası geçiş modellerinin eğitim öncesinde iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu süreçte, işgücünün

niteliklerini güçlendirecek etkili politika ve stratejilerin belirlenmesi önem arz etmektedir (World Bank, 2023).

ILO, "Yeşil İşler İçin Beceriler" başlıklı bir raporla, yeşil işlerde teknik ve mesleki eğitim programları ile beceri geliştirmenin önemini vurgulamıştır. Bu rapora göre, Teknik ve Mesleki Eğitim (TVET) ve beceri geliştirme programları, sosyal uyumun sağlandığı ve çevresel açıdan sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edildiği bir iş dünyasının temel giriş noktasını oluşturmaktadır. TVET ve beceri geliştirme çalışmaları, yalnızca beşeri sermayenin geliştirilmesinde değil, aynı zamanda daha sürdürülebilir toplumlar ve yeşil ekonomiler için gerekli beceri, bilgi ve uzmanlığın yaygınlaştırılmasında da önemli bir rol oynamaktadır. Çevresel prensipleri ve uygulamaları TVET programlarına entegre ederek, bireyler çevreyi korumaya katkıda bulunacak ve daha sürdürülebilir bir gelecek için önemli bir rol üstleneceklerdir (ILO, 2015b). Ayrıca bu programlar, hızla değişen dünyanın gereksinimlerine uyum sağlayabilen bir işgücünün oluşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Bu çerçevede ülkelerin yeşil becerilere yönelik mesleki eğitim programları hayata geçirmesi elzemdir. Örneğin Yeşil İşler için Beceri Konseyi, Hindistan hükümeti tarafından 2015 yılında ulusal beceri geliştirme misyonu kapsamında Yenilenebilir Enerji ve Hindistan Endüstrisi Konfederasyonu'nun desteğiyle kurulmuştur. Konsey, ülkenin yeşil beceri geliştirme programlarını uygulamaktan, yeşil iş sektöründeki beceri ihtiyaçlarını belirlemekten ve ülke çapında iş birlikçi beceri geliştirme ve girişimci geliştirme girişimlerini uygulamaktan sorumludur. Konseyin yönetim kurulunda hükümet bakanlıklarından, işveren kuruluşlarından ve bireysel işverenlerden temsilciler bulunmaktadır (ILO, 2019).

Yeşil becerilerin geliştirilmesine yönelik mesleki ve teknik eğitim programlarının uygulanmasında bir başka ülke örneği Çin'dir. Çin'de, sosyal paydaşlar politika yapımında önemli bir rol oynamamakta ve sosyal diyalog yeşil beceri sağlanmasıyla ilgili nadiren kullanılmaktadır. Ancak son yıllarda Çin'in kömür tüketimini sınırlama politikaları, binlerce işçinin işten çıkarılmasına ve yenilenebilir enerji, temiz enerji ve enerji verimliliği endüstrilerinde yeni istihdam fırsatlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Ortaya çıkan işlerin önemli bir kısmı, daha yüksek teknik becerilere ve daha iyi çalışma ortamlarına sahip düzgün işlerdir. İşten çıkarılan işçilerin yerleştirilmesi amacıyla yerel yönetim, işletmeler ve işveren temsilcileri iş yerleştirme düzenlemelerini müzakere etmektedir. Bazı

işten çıkarılan işçilere yönelik yeşil beceri eğitimi sağlama, bu müzakerelerin seçeneklerinden biridir. Bu tür müzakereler işçilerin, işverenlerden yeşil beceri eğitimi için talepte bulunmalarına yardımcı olmaktadır (ILO, 2019). Avustralya'da, birçok eğitim programı hem ulusal hem de eyalet hükümetleri tarafından desteklenmektedir. Bu desteklenen programlar arasında Yeşil Beceri Anlaşması, Yeşil Yapı Becerileri Fonu, Karbon Mücadelesi için Beceriler ve İş Fonu gibi inisiyatifler bulunmaktadır. Bu fonlar ve girişimler genellikle ya mevcut bir mesleğe yeni girenlerin yeşil yöntemleri ve teknolojileri içeren başlangıç eğitimi/çıraklık programlarına teşvik edilmesini ya da inşaat işçilerinin yeşil becerilere sahip olmalarını sağlayacak şekilde becerilerini geliştirmelerini sağlamaktadır. Benzer bir şekilde Fransa'da hükümet, yeşil yapı sektöründeki eğitim ihtiyaçlarının gözden geçirilmesi için Plan Bâtiment du Grenelle de l'Environnement (Grenelle Çevre Planı Yapı Komitesi) adlı bir çalışma grubu oluşturmuştur. Komisyonun "Métiers du bâtiment" (Yapı Sektörü Meslekleri) adlı raporu, ADEME (Çevre ve Enerji Yönetim Ajansı) ile iş birliği içinde yeşil yapı alanında yenilikçi öğrenme girişimlerini teşvik etmektedir (ILO, 2011).

Avustralya Hükümeti ile eyalet ve bölge hükümetleri arasında imzalanan Yeşil Beceri Anlaşması kapsamında düzenlenen mesleki eğitim ve öğretim programları; bireylerin, işletmelerin ve toplulukların sürdürülebilir ve düşük karbonlu bir ekonomide uyum sağlamalarına olanak tanımak için tasarlanmıştır. Bu kapsamda, genç veya dezavantajlı Avustralyalıların, gelişmekte olan yeşil işler için ihtiyaç duyacakları becerileri edinebilmeleri için çıraklık ve eğitim fırsatları sunulmaktadır. Bu program, genç ve işsiz olanlara yönelik hedeflenmiş önlemlerin nasıl birleştirilebileceğine dair bir örnektir (ILO & CEDEFOP, 2011).

Fransa'da, mesleki eğitim ve eğitim mükemmeliyet merkezleri (Campus des métiers et des qualifications d'excellence), öncelikli sektörlerde tüm paydaşları bir araya getiren oluşumlardır. Amaçları, ortaya çıkan endüstriler ve geleceğin endüstrileri tarafından gereken becerileri öngörmek ve geliştirmektir. Bu merkezler, bölgesel düzeyde okullar (genel, teknolojik ve mesleki üst düzey okullar), yükseköğretim kurumları, araştırma laboratuvarları, şirketler ve dernekler gibi paydaşları içermektedir. Kampüsler, son teknolojilerle donatılmış sektörlerde başlangıç ve sürekli eğitim sunarak mesleki eğitim fırsatlarını iyileştirmeye yardımcı olmaktadırlar. Ayrıca Fransa, dijital ve yeşil beceriler de dâhil olmak üzere ortaya çıkan yeni sektörlere yönelik beceri eğitimleri için çalışanlara yönelik eğitim izin hakkı da tanımıştır (G20, 2023).

Ülkelerdeki yeşil becerilerin geliştirilmesine yönelik bölgesel gelişmelere örnek vermek gerekirse Yeni Güney Galler'de 2008 yılında benimsenen NSW Yeşil Beceriler Stratejisi, bölgesel düzeyde önemli bir adımdır. Bu strateji, eğitim kurumlarına yeşil eğitim kurslarının sunumunu artırmak için finansman sağlamaktadır. Bu kurslar, yeşil küçük işletmelerin teşvik edilmesi, zanaatkârlar ile profesyonellere yönelik enerji verimliliği eğitimleri ve yeşil becerilere yönelik eğitimler gibi çeşitli eğitim programlarını içermektedir. Ayrıca, küçük ve orta ölçekli işletmeler için Yeşil İşletme Rehberi ve işletmelerin personelleri için uygun eğitim kurslarını bulmalarına yardımcı olacak Yeşil Kurs Bulucu gibi çevrimiçi kaynaklar da sunulmaktadır (ILO & CEDEFOP, 2011).

Strateji aynı zamanda, yeni kursların geliştirilmesi ve pilot olarak uygulanması, öğrenci ve eğitmen kaynakları, ulusal bir nitelik ve endüstri akreditasyon şeması oluşturulması gibi kapsamlı bir eğitim desteği sunmaktadır. Bu çabalardan dolayı NSW Yeşil Beceriler Stratejisi, çevre dostu ekonomiye geçişte önemli bir rol oynamaktadır ve sürdürülebilir bir geleceğe katkı sağlamaktadır.

Geleceğin işleri olarak görülen yeşil işlerde istihdam edilecek bireylerin, gerekli becerileri edinebilmesi için okul müfredatlarına uygulamalı spesifik eğitimlerin eklenmesi de bir başka eğitim yöntemi olarak dikkate alınması gereken bir husustur.

Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan yerel kolejler, ülkenin yeşil işlere yönelik adil işgücü geliştirme çalışmalarını yönlendirebilecek potansiyele sahip olmasına rağmen bu hedeflere ulaşmak için önemli bir yatırım yapılması gerektiği ifade edilmektedir. Ancak bazı kolejler, yeşil işgücü gelişimini desteklemek için hâlihazırda dayanak kurumlar olarak hizmet vermektedir. Örneğin, Boston'daki Bristol Community Koleji, Ulusal Açık Deniz Rüzgâr Enstitüsü'ne ev sahipliği yaparak açık deniz rüzgâr endüstrisindeki inşaat, dağıtım, operasyon ve bakım işleri için eğitim sunmaktadır. Aynı şekilde Portland Topluluk Koleji, iklim değişikliğiyle ilgili teklifler oluşturmanın yanı sıra eğitim müfredatına sürdürülebilirlik unsurlarını entegre etmiştir. Truckee Meadows Topluluk Koleji ise yerel bir pil olan "Gigafactory"de iş birliği yaparak denetim işleri için giriş seviyesi eğitim sunmaktadır (Next100, 2021).

Bu kapsamda Türkiye'de de meslek liselerinin müfredatlarına yeşil işlere yönelik beceri eğitimlerini eklenmesi, mesleki ve teknik beceri talebi yüksek olan yeşil işlerde çalışacak işgücünün oluşmasına yardımcı olacaktır. Bununla birlikte "Gigafactory" örneğinde

olduğu gibi yeşil sektörlerde çalışan fabrikalar ile meslek okullarının iş birliği içerisinde bir eğitim sistemi kurulmasına yönelik adımların daha efektif olacağı düşünülmektedir.

İşverenler tarafından finanse edilen eğitimler genellikle mevcut işlerde gereken becerilere odaklandığından, birçok işçi yeşil ekonomideki yeni işler için uygun becerilere yönelik mesleki eğitimlere ihtiyaç duyacaktır. Bu nedenle, devletlerin işçilere yönelik yeni yeşil işlerde uygulanabilir beceriler kazandırmak için eğitim ve geliştirme programlarına daha fazla kaynak sağlaması gerekmektedir. Özellikle düşük becerilere ve yetersiz deneyime sahip genç işçilerin kimi zorluklarla karşılaşacağı beklenmektedir. Bu çerçevede staj programlarının bazı mesleki eğitim kursları ile birleştirilmesi, pratik deneyim kazanmalarına ve temel becerilerini güçlendirmelerine yardımcı olabilir (World Bank, 2023).

Yeşil dönüşümün olumsuz etkilerini azaltmak için eğitimin tüm düzeylerinin desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Temel eğitimle temel becerilerin iyileştirilmesi, yeni görevleri öğrenmeyi kolaylaştıracağı ve yeşil dönüşüm için kritik olacağı düşünülmektedir. Yetişkinlerin temel becerilerini geliştirme sürecinde genel eğitim dersleri sunmak yerine belirli beceri açıklarını düzeltmeye odaklanılmalıdır. Yeşil geçiş sürecindeki artan talebi karşılamak için kamu desteğinin genişletilmesi kaçınılmazdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
TÜRKİYE'DE YEŞİL DÖNÜŞÜM SÜRECİ VE İŞKUR'UN FAALİYETLERİ

Dünya çapında ciddi bir sorun olarak ortaya çıkan ve etkileri her geçen gün artan iklim değişikliği, Türkiye'yi de yoğun bir şekilde etkilemektedir. Türkiye, iklim değişikliğinin etkileri bakımından diğer tüm ülkeler gibi risk altındadır. İklim değişikliği nedeniyle ortaya çıkan orman yangınları, sel felaketleri, dolu yağışı, sıcak hava dalgaları gibi doğal afetlerin Türkiye'de artabileceği öngörülmektedir. 2000'li yıllardan bu yana meydana gelen meteorolojik olayların 1960'lı yıllara göre üç kat, ekonomik kayıplar açısından ise on beş kat arttığı görülmektedir. Marmara Denizi'ndeki müsilaj sorununun yanı sıra Rize, Artvin, Kastamonu, Sinop ve Bartın gibi illerde yaşanan sel felaketleri ve birçok şehirdeki yangın felaketleri Türkiye'de iklim değişikliği ile ilişkilendirilen önemli olaylardır (T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021).

İklim değişikliğinin olumsuz etkileri, Türkiye'de çevre dostu ekonomik yaklaşımın benimsenmesini zorunlu kılmaktadır. Bu çerçevede işgücü piyasasının çevre dostu işlere odaklı olarak dönüştürülmesi gerekmektedir. Bu tür girişimlerin başarılı olabilmesi için politika yapıcıların, iş dünyasının ve toplumun diğer kesimlerinin iş birliği yapması son derece önemlidir.

1980'li yıllar, Türkiye'de çevre kirliliğinin kendini gösterdiği ve çevre politikalarında önemli dönüşümlerin yaşandığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. 1990-1994 arası dönemi içeren 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ilk kez sürdürülebilir gelişme kavramına değinilmiştir. Yeşil ekonomiye geçiş çabaları, AB ile uyum sürecinin etkisi altında gerçekleşmiştir.

Türkiye'de özellikle AB Yeşil Mutabakatı ve Paris İklim Anlaşması'nın onaylamasıyla çeşitli iklim politikaları geliştirme noktasında bir artış gözlemlenmiştir. Türkiye'nin 21-25 Şubat 2022 tarihleri arasında Konya'da düzenlenen ilk İklim Şûrası altında toplanan 7 komisyondan biri "İklim Göçü, Adil Dönüşüm ve Diğer Sosyal Politikalar Komisyonu" olmuştur. Komisyonda yeşil dönüşüm; akademisyenler, sivil toplum örgütleri ve ilgili diğer kurum ve kuruluşların katkılarıyla ele alınmıştır (SHURA, 2022). Komisyonun yeşil dönüşüm kapsamındaki tavsiye kararları Tablo 14'te özetlenmiştir.

Tablo 74: Adil Dönüşüm – Tavsiye Kararları

Adil Dönüşüm Tavsiye Kararları
• İklim değişikliğinden kaynaklanabilecek adaletsizliklere yönelik sorunların önlenmesi ve çözümü için küresel gelişmeler ile ulusal koşullar göz önünde bulundurularak adalet odaklı ve onarıcı yaklaşımlar benimsenmelidir.
• İklim değişikliğiyle mücadele eylemlerinde kırılgan durumdaki bireylerin çıkarları gözetilmeli ve adalet ilkesi göz önünde bulundurulmalıdır. Ulusal politikalarda iklim değişikliğinden etkilenen kişilerin sosyal belirleyicileri dikkate alınmalıdır.
• İklim adaletine erişimi sağlamak için etkili başvuru yollarının oluşturulması adına yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
• İklim değişikliği konusunda kamu kurumlarının farkındalığını artırmak, ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonu sağlamak ve çalışmaların daha etkin bir şekilde yürütülmesi amacıyla yeni birimler oluşturulmalı veya mevcut birimlerin görev tanımları gözden geçirilerek kurumsal düzenlemeler yapılmalıdır.
• Adil geçiş süreci sosyal diyalog mekanizmasının etkili bir şekilde işlediği kimsenin geride bırakılmadığı bir süreçtir. Bu süreçte, iklim-nötr bir ekonomiye geçişin riskleri ve fırsatları birlikte değerlendirilirken öncelikli olarak kırılgan gruplar dikkate alınmalı ve insana yakışır iş olanakları yaratma hedefi stratejik bir çerçeve olarak benimsenmelidir.
• İklim değişikliği sürecinden etkilenen işgücünün istihdamını korumak amacıyla yeşil ve dijital dönüşüm odaklı becerilerin kazandırılmasına yönelik programlar geliştirilmelidir. Bu programlar, sosyal tarafların iş birliğiyle ortaya konulmalıdır.
• Türkiye'nin 2053 net sıfır emisyon hedefi, geçiş sürecine dâhil olacak sektörlerin tedarik zincirlerinin dikkate alınarak belirlenmelidir. Kömür madenciliği ve kömüre dayalı elektrik üretimi sektörleri, tarım ve karbon düzenlemesi açısından önceliklendirilmiş olan çimento, elektrik, gübre, demir-çelik ve alüminyum gibi sektörlerle birlikte sürdürülebilir, adil ve eşitlikçi bir geçiş için etki değerlendirmesi çalışmaları yapılmalıdır. Destek mekanizmaları bu hedefler doğrultusunda yeniden yapılandırılmalı ve geliştirilmelidir.
• Paris İklim Anlaşması gereğince oluşturulacak Ulusal Katkı Beyanı ile 2053 net sıfır emisyon hedefinin istihdam üzerindeki etkileri sektörel olarak incelenmeli ve insana yakışır iş olanakları potansiyeli orta ve uzun vadede analiz edilmelidir. Bu çalışmalar, adil geçişin bir parçası olarak istihdamın korunması ve geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.
• Adil geçiş çalışmalarında kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonun güçlendirilmesi ve yerel yönetimlerle iş birliği yapılmasıyla katılımcı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekmektedir. Adil geçiş sürecinde istihdam, sanayi, teknoloji, yerel/bölgesel kalkınma, iklim ve eğitim gibi politikaların koordineli bir şekilde yürütülmesi önemlidir. Bu doğrultuda, kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları ve süreçten etkilenen tüm paydaşlar için katılımcılığı teşvik edecek mekanizmalar oluşturulmalıdır.
• Adil geçiş politikalarının belirlenmesi sürecinde sosyal diyaloğun (işçi ve işveren sendikalarıyla kamu temsilcileri arasındaki iletişim ve iş birliği) temel bir unsur olarak önceliklendirilmesi ve tüm paydaşların bu konuda farkındalığının artırılması sağlanmalıdır.

Kaynak: (T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, 2022)

Bu bağlamda, Türkiye'de çevre dostu işlerin tarihî seyri incelenirken, sürdürülebilir kalkınma ve yeşil dönüşüme dair oluşturulan politikalar üzerinde durulması gerekmektedir. Çalışmanın bu bölümünde yeşil dönüşüm kapsamında Türkiye'de atılan adımlara ve girişimlere yer verilmiştir.

3.1. TÜRKİYE'DE YEŞİL DÖNÜŞÜMÜN TARİHÎ SEYRİ

Türkiye'de yeşil dönüşüm süreci kapsamında yürütülen politikalar dünyadaki gelişmelere paralel bir seyir izlemektedir. İlk kez 1970'li yıllarda çevresel sorunlarla ilgili politikalara rastlanmaktadır. Türkiye'de AB uyum süreci, yeşil dönüşüme geçişte tetikleyici bir etkiye sahip olmuştur. Uyum süreci kapsamında yeşil dönüşüme geçiş çalışmaları üst politika belgelerinde yer bulmaya başlamıştır. Tablo 15'te Türkiye'de yeşil dönüşüm kapsamında atılan önemli adımlara yer verilmektedir.

Tablo 15: Türkiye'de Yeşil Dönüşüm Süreci

1971 yılında, su ürünlerinin korunması ve üretiminin kontrolü amacıyla 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu yayınlanmıştır.
1978 yılında, çevre politikalarının belirlenmesi amacıyla Başbakanlık Çevre Örgütü kurulmuştur.
1982 yılında, çevrenin korunması kavramı ilk kez Anayasaya girmiştir. 56. madde, "herkesin sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahip olduğunu" ifade ederek çevre hakkının bir insan hakkı olarak kabul edilmiştir.
1983 yılında, 1982 Anayasası'nın 56. maddesine dayanak olarak 2872 sayılı Çevre Kanunu kabul edilmiştir. Bu kanunla çevrenin sürdürülebilir gelişme ilkeleri doğrultusunda korunması hedeflemektedir.
1985 yılında, 3194 sayılı İmar Kanunu yürürlüğe girmiş olup çevre ve imar hukukunun temelleri çizilmiştir.
1986 yılında, günümüz koşullarına uygun bir şekilde düzenlenmiş olan 3288 sayılı Su Ürünleri Kanunu yürürlüğe girmiştir.
1989 yılında, 383 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Özel Çevre Koruma Kurumu Başkanlığı kurulmuştur.
1993 yılında, 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 10. maddesi kapsamında Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.
1994 yılında, Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele ve Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi imzalanmıştır.

1998-2018 yıllarını kapsayan dönem için Ulusal Çevre Stratejisi ve Eylem Planı ile çevre ile gelişmeyi uyumlu hale getirmek için somut eylemler belirlenmiştir. Yeşil ve yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.
2004 yılında, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi imzalanmış ve Ulusal Sürdürülebilir Gelişme Komisyonu oluşturulmuştur.
2005 yılında, 5346 sayılı "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun" ile ilk kez yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımına yönelik hükümler getirilmiştir.
2009 yılında Türkiye, Kyoto Protokolü'ne taraf olmuştur.
2010-2023 yıllarını kapsayan dönem için Türkiye Ulusal İklim Değişikliği Stratejisi çerçevesinde aşağıdaki amaçlar ve hedefler belirlenmiştir; • Ulusal iklim politikasının temelinin oluşturulması. • Yerli yenilenebilir enerji kaynaklarından, özellikle rüzgâr ve hidroelektrikten en iyi şekilde faydalanılması. • Bu kaynaklar üzerinde AR-GE çalışmalarının yapılması. • Yerli üretimin teşvik edilmesi • Çevre dostu üretim teknolojilerine ve yenilikçi teknolojilere öncelik vermek için teşvik mekanizmalarının oluşturulması.
2011-2023 yıllarını kapsayan dönem için Türkiye İklim Değişikliği Eylem Planı'nda aşağıdaki hedefler üzerinde odaklanılmıştır; • Enerji, sanayi, ulaştırma, atık yönetimi, binalar ve tarım gibi temel sektörlerde sera gazı salınım kontrolleri için hedeflerin belirlenmesi. • Enerji üretiminde ve kullanımında yeşil enerjinin payının artırılması. • 2023 yılına kadar yenilenebilir enerji kaynakları ile üretim yapılması için gerekli teknolojilerin yaygınlaştırılması. • Yeşil istihdamın artırılması.
2017-2023 yıllarını kapsayan dönem için Ulusal Enerji Verimliliği Eylem Planı ile enerji verimliliği konusunda çeşitli alanlarda hedefler belirlemiştir. Eylem planı binalar, enerji üretimi, ulaşım, sanayi, teknoloji ve tarım gibi başlıklar üzerinde odaklanılmıştır. Hem kamu hem de özel sektörde enerji verimliliği bilincinin artırılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda çeşitli tedbirler ve politikalar planlanmıştır.
2019 yılında başlatılan "Sıfır Atık" projesi çerçevesinde, sıfır atık yönetim sisteminin oluşturulması amacıyla yerel ilkeler ve uygulama esaslarını belirleyen "Sıfır Atık Yönetmeliği" yayımlanmış ve ilgili mevzuat oluşturulmuştur.

Kaynak: (Yılmaz F. , 2022)

Tabloda da görüldüğü gibi Türkiye'de yeşil politikalar her geçen dönem artmıştır. Ancak hem kamu hem de özel sektör sürece tam olarak adapte olamamıştır. Bu kapsamda iklim değişikliği ve yeşil dönüşüm sürecinin önemi hususunda farkındalığın yükseltilmesi çalışmalarının artırılması gerekmektedir.

3.1.1. Beş Yıllık Kalkınma Planları Ekseninde Yeşil Dönüşüm

Türkiye'de üst politika belgelerinden en önemlilerinden biri olan beş yıllık kalkınma planları, ilgili dönemlerde ekonomik olarak benimsenen stratejileri göstermektedir. Yeşil dönüşüm kapsamında bu strateji belgeleri incelendiğinde Türkiye'nin yıllar itibariyle çevre dostu politikalara yönelimi görülebilmektedir.

Çevre politikalarına yönelik hedefler ilk kez 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977) yer bulmuştur. Planda çevre kirliliğinin arttığı ve çevre sağlığının ciddi bir sorun haline geldiği ifade edilmiştir. Ayrıca erozyonun engellenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda, bağımsız bir çevre örgütünün kurulması ihtiyacı dile getirilmiştir (Bozkurt, 2018).

4. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1979-1983) su, hava ve gürültü kirliliği ile toprak erozyonu gibi çevresel sorunlara vurgu yapılmıştır. Özellikle toprak aşınmasının önemine dikkat çekilmiş ve bunun en öncelikli çevresel sorun olduğuna işaret edilmiştir. Ancak planda çevrenin korunmasına yönelik spesifik politik hedeflerin belirlenmediği görülmektedir (Özen, Şaşmaz, & Bahtiyar, 2015).

1985-1989 yılları dönemini kapsayan 5. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda ise kamu kurum ve kuruluşlarının çevre alanında gerçekleştireceği AR-GE faaliyetlerine öncelik vermesi gerektiği vurgulanmıştır. Planın "Sosyal Tedbirler ve Politikalar" başlıklı IV. bölümünde ise temiz bir çevreye ulaşmak amacıyla takip edilmesi gereken politikalar ilk kez açık bir şekilde ifade edilmiştir (Bozkurt, 2018).

6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1990-1994) "Sürdürülebilir Kalkınma" kavramına ve 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1996-2000) "Yeşil İş" kavramına ilk kez yer verilmiştir. 7. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, 6. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yer alan sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı kapsamında gerekli adımların atılamamasından dolayı ekonomik, sosyal ve hukuki alanlarda eksikliklerin olduğuna vurgu yapılmıştır. Çevre yönetimine ilişkin sorumluluk taşıyan kurum ve kuruluşlar arasındaki uyumsuzluk sebebiyle uygulamada çeşitli aksaklıkların olduğu ifade edilmektedir. 7. Beş Yıllık Kalkınma

Planı'nda, sürdürülebilir kalkınmanın temel hedefinin ekolojik dengeyi muhafaza ederek doğal kaynak kullanımının etkin bir biçimde yürütülmesini temin etmek ve gelecek kuşaklara insana yakışır bir çevre bırakmak olduğu vurgulanmıştır. Çevrenin muhafazası amacıyla uluslararası kuruluşların yakından takip edilerek çevre alanında öncelikli olarak eğitime ağırlık verilmesi ve çevreye duyarlı işletmelerin teşvik edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Azazi & Uzma, 2022).

8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2001-2005), iklim değişikliğinin etkilerinin hafifletilmesi, karbon emisyonlarının düşürülmesi, doğal kaynak kullanımının sürdürülebilirliğinin temin edilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesi ve yeşil teknolojilerin teşvik edilmesiyle birlikte yeşil iş fırsatlarının desteklenmesi hedefleri bulunmaktadır. 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yeşil iş kavramı, günümüzdeki anlamına daha yakın bir şekilde ele alınmıştır (Yılmaz F. , 2022, s. 153).

2007 ile 2013 yılları arasındaki dönemi kapsayan 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda, çevrenin korunmasında, üretim sürekliliğinin sağlanmasında ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımında kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliğine vurgu yapıldığı görülmektedir. Bu planda, istihdam odaklı sürdürülebilir ekonomik büyümenin gerçekleştirilmesi, işgücü piyasasının etkinleştirilmesi, işgücünün nitelik ve beceri düzeyinin artırılması ve aktif işgücü politikalarının geliştirilmesiyle yeni iş fırsatlarının yaratılmasının hedeflendiği ifade edilmiştir. Bunun yanı sıra çevreye duyarlı yatırımların ve istihdamın artırılacağı, iş birliğinin güçlendirileceği, denetimlerin yoğunlaşacağı ve sanayide çevre dostu tekniklerin kullanılmasıyla hammadde kullanımında verimliliğin artırılacağı da belirtilmiştir (Azazi & Uzma, 2022).

10. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2014-2018), sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmak amacıyla "yeşil büyüme" terimi ilk defa kullanılmıştır. Kalkınma raporuna ek olarak Özel İhtisas Komisyonu tarafından hazırlanan raporda enerji sektöründe yerli ve nitelikli işgücü eksikliğine dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda eksikliğin giderilmesi için nitelikli personel yetiştirme amacıyla eğitim ve sanayi kurumları arasında koordinasyonun sağlanması ve gereken yasal düzenlemelerin yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca sektörel insan kaynakları envanteri oluşturulması ve gelecekteki işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik eğitim programlarının uygulanması gerektiği belirtilmiştir. Yeşil ekonomiye geçiş ve sürdürülebilir kalkınmanın önemine vurgu yapılmıştır. Geçiş sürecinde yeşil işlerin, istihdam politikalarının bir parçası olarak ele alınması ile mevcut

işgücüne gerekli beceri ve nitelikleri kazandırılmasının gerekliliği üzerinde durulmuştur (Azazi & Uzma, 2022).

11. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2019-2023), Türkiye'nin coğrafi konumu nedeniyle iklim değişikliğinden en fazla etkilenecek ülkeler arasında bulunduğu ve bu sebeple iklim değişikliğiyle mücadeleye ülkenin gerçeklerini dikkate alan bir yaklaşımla katkı sağladığı vurgulanmıştır. Türkiye'nin gelişmekte olan ülke konumuna uygun olarak, emisyon artış trendini kontrol altında tutma politikasını benimsendiği ve aynı zamanda iklim değişikliğine uyum çabalarına yönelik bir politika izlenmekte belirtilmiştir. Planda; yenilenebilir enerji, çevre, sanayi, altyapı ve birçok sektörde sürdürülebilirlik ilkesine geniş bir şekilde yer verilmiştir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Kalkınma planları incelendiğinde çevre politikalarının Türkiye için her geçen dönem daha önemli hale geldiği görülmektedir. 2024-2028 yılları dönemini kapsayacak 12. Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda da yeşil dönüşüm ve dijital dönüşüm olarak adlandırılan ikiz dönüşüme yönelik hedeflerin geniş bir yer tutacağı beklenmektedir. Bu çerçevede Temmuz 2022'de yayımlanan 12. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Grupları El Kitabı incelendiğinde komisyon listesinde "Büyüme Dinamikleri ve Yeşil Büyüme" başlığının ve çalışma grubu listesinde "İşgücü Piyasalarında Yeşil Dönüşüm" başlığının yer aldığı görülmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığ, 2022).

Yeşil dönüşüme, yeşil ekonomiye ve yeşil işlere yönelik hedeflerin üst politika belgelerinde bu denli yer alması, Türkiye'de işgücü piyasasında yeni beceri ve yeteneklere sahip çalışan ihtiyacına talebin daha hızlı artmasına yol açmaktadır. Bu kapsamda işgücünün yeşil işlerde istihdam edilebilirliklerini artıracak AİPP'ler çok önemli enstrümanlar olarak öne çıkmaktadır.

3.1.2. Türkiye'de Yeşil Dönüşüm Kapsamında Hazırlanmış Diğer Önemli Belgeler

Türkiye'de yeşil dönüşüm kapsamında önemli görülen diğer belgeler; "Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı", "Avrupa Birliği'nin Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması Etki Analizi Çerçevesinde Ülke Görüşü", "Ekonomik Göstergeler Merceğinden Yeni İklim Rejimi Raporu", "Uludağ İhracatçı Birlikleri AB Yeşil Mutabakatı Raporu", "İstanbul Politikalar Merkezi Politika Notu", "Türkiye "Yeşil Dönüşüm"e Uyumda Geç Kalmamalı - Çağrı

Metni", "Anadolu Bozkır Ekosistemleri İçin İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum Strateji Belgesi (2022-2036)", "İklim Değişikliği Kanun Taslağı", "Emisyon Ticareti Sistemi Yönetmeliği Taslağı" ve "Orta Vadeli Program (2023-2025)" başlıkları altında ele alınmıştır.

3.1.2.1. Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı (Intended Nationally Determined Contribution-INDC, 2015)

Türkiye, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (BMİDÇS) 2. maddesinde belirtilen *"atmosferdeki sera gazı birikimlerini, iklim sistemi üzerindeki tehlikeli insan kaynaklı etkiyi önleyecek bir düzeyde tutmayı başarmak"* ana hedefini gerçekleştirmek amacıyla Ulusal katkısını ve ilgili bilgilerini bu doküman aracılığıyla sunmaktadır. Bu beyan doğrultusunda, Türkiye 2030'a kadar sera gazı emisyonlarını yüzde 21 oranında azaltmayı taahhüt etmiştir (Republic Of Turkey Intended Nationally Determined Contribution).

Eylem Planı, Türkiye'nin özel koşullarına uygun olarak belirlenmiş öncelikli sektörlerde sera gazı emisyon kontrolü ve uyum tedbirlerini içermektedir. Türkiye, 2030 hedefine ulaşabilmek adına maliyet etkinliğini gözeterek ilgili kurallar ve standartlar çerçevesinde uluslararası piyasa mekanizmalarından da yararlanmayı hedeflemektedir. Planın amacına yönelik öngörülen politikalar enerji, sanayi, ulaşım, inşaat, tarım, atık ve ormancılık alanlarını içermektedir.

3.1.2.2. Avrupa Birliği'nin Sınırda Karbon Düzenleme Mekanizması Etki Analizi Çerçevesinde Ülke Görüşü (T.C. Ticaret Bakanlığı)

Türkiye ile Avrupa Birliği arasındaki Gümrük Birliği ve diğer ikili düzenlemelere ek olarak Dünya Ticaret Örgütü prensiplerine ve BMİDÇS ilkelerine uyum hususunda endişeler ifade edilmiştir. Karbon salınımının etkilerini hafifletmek amacıyla tek taraflı eylemlerden kaçınmanın ve alternatif yaklaşımlara yönelmenin daha tercih edilebilir olacağı kaleme alınmıştır. AB'nin stratejik hedeflerine uyumlu olarak iklim değişikliğiyle mücadele gayretlerini teşvik etmek ve aynı zamanda Türkiye'deki şirketlerin bu alandaki çabalarına destek sağlamak üzere iş birlikleri kurulması gerektiği belirtilmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2022).

Gelişmekte olan ülkelerden yapılan ithalat maliyetini artırmanın bu ülkelerin ihracatını olumsuz etkileyebileceği belirtilmiştir. Özellikle KOBİ (Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler) ihracatçıları üzerinde yeşil dönüşüm çabalarına da zarar verecek adaletsiz bir yük oluşabileceğinin altı çizilmiştir. Rekabet şartlarının olumsuz etkilenmesini engellemek amacıyla yeşil yatırımların finansman yönünün dikkate alınması gerektiğine vurgu yapılmıştır (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2022).

3.1.2.3. Ekonomik Göstergeler Merceğinden Yeni İklim Rejimi Raporu (TÜSİAD, 2020)

Raporda genel makroekonomik bulgulara dayalı olarak elde edilen değerlendirmeler sonucunda Avrupa Yeşil Mutabakatı'nın, bir yandan Türkiye açısından risk oluştururken, diğer yandan sürdürülebilir gelişmeye katkı sağlayacak bir dönüşüm aracı olarak yeni fırsatlar ortaya çıkaracağı belirtilmektedir.

Rapora göre, unsurları kararlılıkla saptanmış bir stratejik dönüşüm çerçevesinde emisyon azaltımı, elde edilen kaynakların şirketlerin yeşil dönüşüm amaçlarına yönlendirilmesi ve enerji verimliliği konularına odaklanan alternatif bir yeşil ekonomik dönüşüm senaryosu ile milli gelirde ve sera gazı emisyonlarında anlamlı düzeyde gelişmelerin sağlanabileceği ifade edilmektedir. Yeşil ekonomik dönüşüm stratejisi, üretim ve istihdamın artırılmasıyla emisyon azaltım hedeflerinin gerçekleşebileceğini göstermektedir. Yeşil ekonomik dönüşüm stratejisi, emisyon azaltım hedeflerinin üretim ve istihdamın artırılarak sağlanabileceğini göstermektedir. Türkiye'de sürdürülebilir gelişmeye yönelik strateji arayışlarına önemli bir alternatif sunmaktadır (TÜSİAD, 2020).

3.1.2.4. Uludağ İhracatçı Birlikleri AB Yeşil Mutabakatı Raporu

Rapor, AYM temel hedeflerinin yanı sıra Adil Geçiş Mekanizması, İklim Yasası, Sınırda Karbon Düzenlemesi, Biyoçeşitlilik Stratejisi ve Yeni Sanayi Stratejisi gibi konularda ayrıntılı bilgi içermektedir. Raporda AYM kapsamında özellikle otomotiv ve tekstil sektörlerine özgü başlıklar da ele alınmaktadır. Sonuç olarak, sektörel etki analizlerinin hazırlanması, devlet teşvik mekanizmalarından faydalanma ve mevzuat süreçlerinin yönetilmesi gerekliliği öne çıkmaktadır. Bu çerçevede, aşağıdaki adımlar önerilmektedir;

- Dünya Ticaret Örgütü ve AB Hukuku kurallarının kullanılmasıyla AB karbon düzenlemelerinden geçici bir süreliğine muafiyet sağlanması için çalışmalar yapılmalıdır.

- AB finansmanının yeşil dönüşüm için maksimum düzeyde kullanılması; AB sektörleri ile iş birliğinin geliştirilmelidir.
- Sektörlerin bilinçlendirilmesi, uyum süreçlerine entegre edilmesi ve yasalaşan süreçlerin yakından takip edilmesi gerekmektedir.
- Elektrikli/hibrit motorlu araçların teşvik edilmesi gerekmektedir.
- Yeşil dönüşüm odaklı üretim doğrultusunda iyi uygulama örneklerinin desteklenmesi ve bilinirliğinin artırılması gerekmektedir (UİB, 2021).

3.1.2.5. Avrupa Birliği'nin Sınırda Karbon Uyarlaması Mekanizması ve Türkiye Ekonomisi - İstanbul Politikalar Merkezi Politika Notu

Raporda, Mutabakat kapsamındaki Sınırda Karbon Uyarlaması mekanizmasının ve bu mekanizmanın Türkiye'ye olası etkilerinin analizi gerçekleştirilmiştir. Mevcut Emisyon Ticaret Sistemi ile uyumlu yapılan tahminler çerçevesinde sınırda karbon düzenlemesinin AB pazarında Türkiye ihracatçısına yılda yaklaşık 1,1 – 1,8 milyar avro aralığında bir yük getireceği hesaplanmıştır. Bu bağlamda raporda, Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı'nın (INDC) güncel gelişmelere göre revize edilmesi ve karbon fiyatlama sisteminin kurulmasına yönelik çalışmaların hızlandırılması önerilmektedir (Aşıcı, 2021). Bu adımların atılması, Türkiye'nin Sınırda Karbon Uyarlaması mekanizmasının etkilerine daha iyi hazırlıklı olmasını sağlayacaktır.

3.1.2.6. Türkiye "Yeşil Dönüşüm"e Uyumda Geç Kalmamalı - Çağrı Metni

Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV), İstanbul Politikalar Merkezi (İPM) ve İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) tarafından hazırlanan çağrı metni, düşük karbonlu ekonomiye geçiş için acil önlemler alınması gerekliliğini vurgulamaktadır.

Çağrı metninde Türkiye'nin rekabet gücünü yitirmemek, muhtemel kayıpları azaltmak ve orta-uzun vadede rekabet gücünü artırabilmek amacıyla çevre dostu politikaları benimsemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda, Türkiye'nin geleceğini şekillendirmek adına öncelikle aşağıdaki adımları atması gerektiği vurgulanarak çağrıda bulunulmaktadır;

- *"2015 yılında Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) sekretaryasına sunulan emisyon azaltımına yönelik Niyet Edilen Ulusal Katkı Beyanı (INDC) güncel koşullar altında ve gerçekçi bir şekilde güncellenmelidir.*
- *AB'nin Türkiye'nin en önemli ihracat pazarı olduğunu ve Gümrük Birliğinin güncellenme sürecini de dikkate alarak, yeşil mutabakatın getirdiği meydan okumalara cevap verebilmek için sanayi, enerji, tarım ve ticaret politikaları yeşil dönüşüm perspektifinden gözden geçirilmelidir. Söz konusu*

dönüşümde AB ile senkronize bir yol haritası çıkarılmalı ve izlenmelidir" (TEPAV & İPM & İKV, 2021).

3.1.2.7. Anadolu Bozkır Ekosistemleri İçin İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum Strateji Belgesi (2022-2036)

Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü Orta ve Doğu Asya Bölge Ofisi tarafından T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı ile iş birliği içinde gerçekleştirilen "Bozkır Ekosistemlerinde İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum için Tarımsal Uygulamalar" projesi, bozkır ekosistemindeki iklim değişikliğinin etkilerini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu proje, Avrupa Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmiştir. Proje, Ekosisteme Dayalı Uyum (EBA) yaklaşımını ilgili politika, program ve faaliyetlere entegre etmeyi hedeflemiş ve tarım sektörünü iklim değişikliğinin etkilerine uyum sağlamada temel bir sektör olarak desteklemiştir. Uygulama sonuçları, EBA stratejisinin oluşturulmasında kullanılan analitik ve pratik materyallerin toplandığı kapsamlı bir temeli sunmuştur (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022).

EBA Stratejisi, dört temel amaç etrafında şekillenmektedir;

Stratejik Amaç 1: İklim değişikliğinden etkilenen ve etkilenecek ekosistemlerde dayanıklılığı artırmak.

Stratejik Amaç 2: Güçlü bir tarım ekonomisi aracılığıyla kırsal nüfusu iklim değişikliğine karşı dirençli hale getirmek.

Stratejik Amaç 3: İklim değişikliği uyum stratejilerini desteklemek amacıyla ekosistem tabanlı uyum çalışmalarını politika, planlama ve karar mekanizmaları ile bütünleştirmek.

Stratejik Amaç 4: Yönetim kapasitesine sahip paydaşlarla iş birliği yaparak etkili bir yönetişim modeli geliştirmek (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, 2022).

3.1.2.8. İklim Değişikliği Kanun Taslağı

Bu kanunun temel amacı, küresel ortalama sıcaklık artışının sanayi öncesi döneme göre 2°C'nin altında tutulması ve ayrıca bu artışın 1,5°C'nin altında sınırlandırılmasına katkı sağlanması ile sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda mevcut ve gelecek nesillerin iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden korunmasını sağlamaktır. Bu amaç doğrultusunda, sera gazı emisyonlarının kademeli olarak azaltılması ve iklim değişikliğine

uyum için gerekli yasal ve kurumsal çerçevenin oluşturulması hedeflenmektedir. Ayrıca ilgili teknik ve finansal gereksinimlerin belirlenmesi, çevresel, sosyal ve ekonomik faydaların gözetilmesi, yenilenebilir enerji kaynaklarının kullanımının teşvik edilmesi, enerji verimliliğinin artırılması ve yenilenebilir enerji yatırımlarının teşvik edilmesi amaçlanmaktadır. Tüm bunların yanı sıra, bilimsel bilgiye dayalı olarak düşük karbonlu ekonomiye geçişin desteklenmesi ve ülke genelinde sera gazı azaltım hedeflerinin gerçekleştirilmesi, iklim değişikliğine direnç ve uyumun sağlanması için gereken usul ve esasların belirlenmesi amaçlanmaktadır (Taslak İklim Kanunu, 2020). İlgili kanunun yasallaşması ile Türkiye'de yeşil ekonomiye geçiş sürecinin hızlanması ve yeşil işlerin artmasıyla istihdamın olumlu yönde etkilenmesi beklenmektedir.

İklim Değişikliği Kanun taslağında dikkat çeken maddeleri aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür;

- *"Azaltım politikalarının kapsamı ve bu kapsamdaki hedefler tanımlanacaktır.*
- *İlgi Bakanlıklar izleme, raporlama ve doğrulama uygulamalarından elde edilen verileri dikkate alarak planlar, programlar, eylemler ve yasal düzenleme araçları hazırlamakla görevlidir.*
- *Bakanlık (T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı) tarafından her beş yılda bir ilgili Bakanlıkların mevcut plan ve programları da dikkate alınarak iklim değişikliği etkilerinin azaltılmasına yönelik uzun dönemli stratejileri içeren İklim Değişikliği Uzun Dönemli Stratejisi (İDES) hazırlanacaktır.*
- *En son tarihli İDES'de belirtilen stratejiler esas alınarak Bakanlık tarafından İklim Değişikliği Uzun Dönemli Eylem Planı hazırlanacaktır.*
- *Uyum politikalarının kapsamı ve bu kapsamdaki hedefler tanımlanacaktır.*
- *Bakanlık her beş yılda bir İklim Değişikliği Risk Değerlendirme Raporu (İRDR) yayınlayacaktır.*
- *Emisyon Ticaret Sistemi kapsamındaki denetim piyasa işletmecisi Borsa İstanbul A.Ş./EPİAŞ ve piyasa denetleyicisi Sermaye Piyasası Kurulu/EPDK'dır"* (Taslak İklim Kanunu, 2020).

3.1.2.9. Emisyon Ticareti Sistemi Yönetmelik Taslağı

Bu yönetmeliğin temel amacı, ülke çapındaki sera gazı emisyonlarının maliyet etkin bir şekilde azaltılması için bir çerçeve oluşturmak ve bu amaçla sera gazı emisyonlarına bir üst sınır (limit) belirlenmesi prensibine dayalı olarak çalışan bir sera gazı emisyon ticaret sisteminin kurulmasına yönelik usul ve esasları belirlemektir. Bu sistem, sera gazı emisyonlarını ve sera gazına sebep olan faaliyetleri sınırlandırmayı amaçlamakta ve sera gazı emisyon tahsisatlarının alınıp satılması yoluyla bu sınırlandırmayı sağlamayı hedeflemektedir. Bu yönetmelik, maliyet etkin ve ölçülebilir bir şekilde sera gazı emisyonlarının azaltılmasını sağlamak amacıyla belirli kurallar ve prosedürler oluşturmayı amaçlamaktadır (Taslak ETS Yönetmeliği, 2020).

3.1.2.10. Orta Vadeli Program (2023-2025)

2023-2025 yıllarını kapsayan Orta Vadeli Program'da (OVP), iklim değişikliğinin çevresel, sosyal ve ekonomik alandaki çok yönlü etkileri dikkate alınarak ve kalkınma öncelikleri çerçevesinde ekonominin her alanında ve tüm sektörlerde yeşil dönüşüme önem verileceği belirtilmiştir. OVP'nin "Makroekonomik Hedefler ve Politikalar" başlığı altında, "Büyüme, Yeşil Dönüşüm, İstihdam, Fiyat İstikrarı, Ödemeler Dengesi, Finansal İstikrar" alt başlıklarında yeşil dönüşüme yönelik politikalar ve tedbirler detaylandırılmıştır. Bu çerçevede büyüme, yeşil dönüşüm ve istihdam alt başlıkları altında çevre dostu dönüşüm süreci kapsamında yer alan ilgili politika ve tedbirler aşağıda sıralanmaktadır;

- *"Türkiye'nin sahip olduğu çeşitli yerli ve yenilenebilir kaynaklar kullanılarak enerji arz güvenliğine destek olacak AR-GE çalışmaları ve yatırım projeleri hayata geçirilecektir.*
- *AR-GE ekosistemi, salgın hastalıklar, iklim değişikliği ve doğal afetlerle mücadelenin yanı sıra yeşil ve dijital dönüşüm gibi küresel değişim ve dönüşüm alanları ile yeni gelişen teknolojilerden kaynaklanan zorluklarla mücadeleye yönelik her türlü teknoloji tabanlı ihtiyaca hızlı şekilde cevap verebilecek, çok disiplinli çalışmayı kolaylaştıran esnek bir yapıya kavuşturulacaktır.*
- *Sürdürülebilir kalkınmayı destekleyecek şekilde sosyal ve beşeri bilimlerde araştırma ve geliştirme faaliyetleri desteklenecektir.*
- *Güvenli kentleşmenin sağlanmasını teminen afetlere hazır, çevre ve iklim dostu, enerji verimliliği yüksek, kültürel değerlerini koruyan, yatay mimariyi esas alan kentsel dönüşüm çalışmaları hızlandırılacaktır.*
- *Net sıfır emisyon hedefine giden yolda orta vadeli düşük karbonlu büyüme stratejisi ortaya konulacak, sektörlerin yeşil dönüşüm için ihtiyaç duyacağı ilave yatırım miktarı tespit edilecek ve rekabet güçlerinin korunması amacıyla çeşitli destek mekanizmaları planlanacaktır.*
- *Sektörlerin mevcut en iyi teknikler ve en iyi çevresel uygulamalar çerçevesinde düşük karbonlu üretime geçişi için yol haritaları hazırlanacak ve uygulamalar teşvik edilecektir.*
- *2053 net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda sürdürülen Ulusal Katkı Beyanı ve Uzun Dönemli İklim Değişikliği Stratejisi ve Ulusal İklim Değişikliği Eylem Planı hazırlık çalışmaları, kalkınma planı başta olmak üzere üst politika belgeleriyle uyumlu olacak şekilde tamamlanacaktır.*
- *Yeşil dönüşüm altyapısının oluşturulması için başta tarım, sanayi, ulaştırma ve enerji sektörlerinde olmak üzere yeşil teknoloji AR-GE projeleri desteklenmeye devam edilecek, yeşil hidrojen ve enerji depolama gibi emisyon azaltılmasına katkı sağlayan teknolojilerin yatırım ekosistemi geliştirilecektir.*
- *Yeşil dönüşüme işgücü piyasasının adil geçişinin sağlanması için gerekli önlemler alınacaktır.*
- *İklim finansmanına erişim imkânları özel sektörün ihtiyaçları dikkate alınarak genişletilecek, verimlilik artıran, dönüştürücü nitelikli, katma değeri yüksek, sera gazı emisyon artışını sınırlayan ve yeşil becerileri artıran yatırımlara öncelik verilecektir.*
- *Başta ihracat yapan KOBİ'ler olmak üzere firmaların yeşil dönüşüme uyumlarını kolaylaştırmak üzere destek mekanizmaları geliştirilecek ve üretilen ürün ve hizmetlerin değer zincirindeki çevresel ve sosyal risklerin ölçülmesi, analizi ve yönetimi konusundaki kapasite geliştirilecektir.*
- *AB'nin Sınırda Karbon Düzenlemesi Mekanizmasına (SKDM) geçiş dönemi iyi değerlendirilerek SKDM'den hızlı etkilenecek sektörler için en düşük maliyetle emisyon azaltımına yönelik politikalar hayata geçirilecektir.*
- *SKDM'ye uyum kapsamında etkin işleyen Ulusal Emisyon Ticaret Sistemi geliştirilecek, mevcut vergilerin karbon vergisine dönüştürülmesi konusunda Türk Vergi Sistemi gözden*

geçirilecek ve karbon fiyatlandırma araçlarının kalkınma ve yatırım ortamı üzerinde yol açacağı ekonomik ve sosyal etkiler analiz edilecektir.

- *İklim değişikliğinin oluşturacağı olumsuz etkilerden, ülkemiz tarımını ve çiftçilerimizi korumak için tarım sigortasının koruma altına aldığı ürünler ve riskler bazında kapsamı genişletilecektir.*
- *Çevresel olarak sürdürülebilir bir iktisadi faaliyetin taşıması gereken nitelikleri belirleyen ve yeşil boyamaya karşı koruma sağlayacak, uluslararası ortak bir sınıflama sistemi ile uyumlu ve ülkemizin özgün ihtiyaçlarını gözeten bilimsel temelli Ulusal Yeşil Taksonomi mevzuatı hazırlanacaktır.*
- *Verimliliği artıran ve atık yönetimine katkıda bulunan döngüsel ekonomiye geçiş için bütüncül bir Ulusal Döngüsel Ekonomi Eylem Planı hazırlanacaktır.*
- *Yeşil Organize Sanayi Bölgesi ile Yeşil Endüstri Bölgesi sertifikasyon sistemi tamamlanarak; çevreye duyarlı, sürdürülebilir sanayi ve döngüsel ekonomi alanları oluşturulmasına hız verilecektir.*
- *Doğadaki kaynak kullanımının azaltılması ve geri dönüştürülmüş hammaddelerin ekonomiye kazandırılması amacıyla üretim ve tüketim faaliyetlerinden sonra ortaya çıkan atıklar döngüsel ekonomi ilkelerine uygun süreçler yoluyla tekrar üretim sürecine dâhil edilecek, geri kazanılmış ikincil ürüne ait standartlar belirlenecek, teşvik ve yönlendirme sistemi geliştirilecektir.*
- *Sıfır atık uygulamaları hanehalkını da kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacaktır.*
- *Net sıfır emisyon hedefi doğrultusunda korunan alan büyüklüğü artırılarak doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımı ve biyolojik çeşitliliğin korunması sağlanacaktır.*
- *Karbon emisyonunun azaltılmasına yönelik orman varlığının artırılmasına, yeni yutak alanların oluşturulmasına devam edilecek, fidan ve tohum üretim ve ihracat kapasitesinin artırılmasına yönelik yatırımlar sürdürülecektir.*
- *Ormanların korunması ve yangınlarla mücadele amacıyla kara ve hava taşıt filosunun artırılmasına devam edilecektir.*
- *Demiryolu ulaştırması ve kentiçi ulaşım başta olmak üzere düşük karbonlu ve sürdürülebilir ulaşım sistemine geçişi kolaylaştıracak teknolojik dönüşümlere yönelik projeler geliştirilecektir.*
- *Taşımacılıkta geleneksel yakıt kullanımının azaltılmasını teminen çok modlu taşımacılık terminalleri oluşturularak çevreye duyarlı yol projeleri uygulaması hayata geçirilecektir.*
- *Türkiye deniz ticaret filosunun gençleştirilmesi ve geliştirilmesi ile yeşil liman uygulamasına yönelik teşvikler sağlanacak, denizlerimizde düşük emisyon bölgesi çalışmalarına yönelik önlemler alınacaktır.*
- *Nitelikli işgücünün geliştirilmesi amacıyla bölgesel ve sektör odaklı eğitim ihtiyaç analizleri yapılacak, mesleki eğitim programları dijital ve yeşil dönüşümün gereklerine cevap verecek şekilde güncellenecektir"* (Orta Vadeli Program (2023-2025), 2022).

3.2. YEŞİL DÖNÜŞÜM KAPSAMINDA İŞKUR'UN FAALİYETLERİ

Günümüzde, işgücü piyasasında sürdürülebilir bir ekonomiye doğru geçişi teşvik edecek politikaların benimsenmesi giderek daha önemli hale gelmektedir. Bu politikalarla çevre dostu endüstrilerin ve yeşil teknolojilerin yaygınlaşması, istihdamın artırılması ve ekonomik kalkınmanın sürdürülebilir bir zemine oturtulması hedeflenmektedir.

Aktif işgücü piyasası politikaları, yeşil becerilerin işgücüne entegrasyonu destekleyen en önemli politikalardır. Bu politikalar çerçevesinde düzenlenen aktif işgücü piyasası programları (AİPP) ile işgücünde çevre ve sürdürülebilirlik konularında farkındalığının artırılması ve yeşil işlerde istihdam edilecek kişilerin yetkinlik kazanmaları hedeflenmektedir.

Bununla birlikte yeşil iş alanlarının yaratılmasına yönelik teşvikler de bu politikaların temel bileşenlerindendir. Enerji verimliliği, geri dönüşüm ve yenilenebilir enerji gibi alanlarda istihdamın artırılabilmesi için finansal destekler ve vergi avantajları sunularak işverenlerin yeşil yatırımlara yönlendirilmesi sağlanabilmektedir.

Yeşil dönüşüm kapsamında aktif işgücü politikalarının uygulanmasında, işgücü piyasasının talep ve arz dengesinin göz önünde bulundurulması dikkat edilmesi gereken bir husustur. Bu bağlamda, işgücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun nitelikli işgücünün yetiştirilebilmesi için destekleyici AİPP'lerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Yeşil dönüşüm sürecinde, geleneksel sektörlerde çevre dostu uygulamaların yaygınlaşması ile düşük vasıflı işçilerin işsiz kalmaları beklenmektedir. Bu kapsamda, düşük vasıflı işçilerin, yeşil sektörlerde talep edilen becerileri edinebilmeleri için işgücü eğitim ve geliştirme programlarının teşvik edilmesi hayati bir önem taşımaktadır. İşgücü eğitim ve geliştirme programları, bu kesimin daha sürdürülebilir ve yüksek kazançlı işlere geçişini kolaylaştırarak işsizlik riskini azaltacak ve istihdamın korunmasına yardımcı olacaktır (World Bank, 2021).

Dünyadaki gelişmelere paralel olarak Türkiye'de de işgücü piyasasının yeşil dönüşüm kapsamında şekillenmesiyle beceri taleplerinin değişmesi ve düşük vasıflı kabul edilen işgücünün iş kaybı yaşaması beklenmektedir. İklim krizinin küresel olarak giderek daha önemli hale gelmesi, Türkiye'nin üst politika belgelerinde yeşil dönüşüm kapsamındaki politika ve tedbirlerin daha geniş yer tutmasına neden olmuştur.

Türkiye'de Orta Vadeli Program (2022-2024) çerçevesinde, işgücü piyasasında etkinliğin sağlanması, beceri uyumunu geliştirmek amacıyla yapısal reformlar gerçekleştirilmesi ve nitelikli bir büyüme modeliyle istihdam oranın artırılması planlanmaktadır. Bu sayede insan kaynağının güçlendirilmesi ve istihdam edilebilirlik düzeyinin yükseltilmesi hedeflenmektedir (T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2021).

Orta Vadeli Program (OVP) kapsamında, İŞKUR'un sorumlu olduğu politika ve tedbirler arasında yeşil dönüşüm sürecine özellikle vurgu yapılmıştır. Orta Vadeli Program'da İŞKUR'un sorumlu olduğu politika ve tedbirler arasında *"Dijitalleşme ve yeşil dönüşüm alanları başta olmak üzere geleceğin işlerine yönelik farkındalık geliştirilecek, bu alanların bölgesel ve sektörel dönüşümünde mevcut istihdam durumu, yeni istihdam olanakları ve becerilere yönelik çalışmalar yapılacaktır."* tedbiri yer almaktadır. Bu

amaçla İŞKUR'un 2022 Mali Yılı Performans Programı'na ve 2022 Yılı Faaliyet Raporu'na ilgili tedbir eklenmiştir (2022 Yılı Faaliyet Raporu, 2023).

Bu bağlamda, yeşil işlere yönelik danışmanlık faaliyetleri, işgücü piyasası araştırmaları ve işgücünün yeşil işlerde istihdam edilebilirliklerini artıracak teorik ve uygulamalı AİPP'lerin ivedi bir şekilde bir bütün olarak İŞKUR tarafından hayata geçirilmesi son derece önemlidir.

İstihdamın korunması ve artırılması, işsizlerin mesleki niteliklerinin geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması amacıyla İŞKUR tarafından aktif işgücü piyasası politikaları kapsamında mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları düzenlenmektedir. Bu çerçevede daha yeşil bir ekonomiye geçişi adil ve sürdürülebilir kılmak amacıyla İŞKUR, yeşil işlere yönelik mesleki eğitim kursu ve işbaşı eğitim programları düzenlemelidir.

Yeşil işler kapsamında İŞKUR'un faaliyetleri incelendiğinde kısmen de olsa aktif işgücü piyasası programları aracılığıyla destek sağlandığı görülmektedir. Ancak ilgili mesleklerde katılımcı sayısının düşük olduğu ve hâlihazırda "Yeşil Meslekler" veya "Yeşil İşler" adı altında bir sınıflandırma bulunmadığı görülmektedir.

Hâlihazırda yeşil işlere yönelik bir meslek sınıflandırması bulunmaması sebebiyle İŞKUR'un yeşil işlere yönelik düzenlediği kurs ve programlar, yine İŞKUR tarafından belirlenen "Geleceğin Meslekleri" sınıflandırması incelenerek tespit edilmeye çalışılmıştır. İŞKUR'un geleceğin meslekleri olarak sınıflandırdığı mesleklerde düzenlenen işbaşı eğitim programlarında katılımcıların genel sağlık sigortası, iş kazası ve meslek hastalığı primleri ile günlük cep harçlıkları karşılanmaktadır.

"İŞKUR tarafından, teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni meslek alanlarında iş gücünün yetiştirilmesine yönelik 2018 yılından 2021 Ekim ayı sonuna kadar düzenlenen işbaşı eğitim programlarından 8.000 kişi, mesleki eğitim kurslarından ise 4.911 kişi olmak üzere toplam 12.911 kişi geleceğin mesleklerinde düzenlenen kurs ve programlardan yararlanmıştır." Bu meslekler arasında en çok katılım sağlanan ilk 10 meslek arasında yer alıp yeşil iş olarak değerlendirilebilecek mesleklerden olan "Elektrik-Elektronik Mühendisi" mesleğinde ise aynı dönemde 527 kişi yararlanmıştır (Ayata, 2021).

"Geleceğin meslekleri olarak tespit edilmiş mesleklerin sayısı yapılan değerlendirmeler neticesinde revize edilmiş ve daha önce 25 olan mesleklerin sayısı yeni gelişmeler

karşısında oluşan ihtiyaca cevap verecek şekilde 100'e çıkarılmıştır." Bu meslekleri revize edilmiş hali Tablo 16'da yer almaktadır (Ayata, 2021).

Tablo 16: İŞKUR Tarafından Belirlenen Geleceğin Meslekleri

Ağ Teknolojileri Uzmanı	Makine Mühendisi
Ağ Veri Tabanı Yöneticisi	Makine ve Teçhizat Mühendisi
Akıllı Bina Otomasyon Sistemleri Bakım Onarımcısı	Malzeme Bilimi ve Nanoteknoloji Mühendisi
Animasyon Programcısı	Malzeme Mühendis
ARGE Elemanı	Mekatronik Mühendisi
Bakım Onarım Mühendisi	Metalurji ve Malzeme Mühendisi
Bilgi Güvenlik Uzmanı	Mikrodenetleyici Programcısı
Bilgisayar Ağı Analisti	Mikroişlem Tasarımcısı
Bilgisayar Ağı Yöneticisi	Mobil Yazılım Geliştirme Uzmanı
Bilgisayar Mühendisi	Nesne Tabanlı Programlamacı
Bilgisayar Oyunları Programcısı	Nükleer Enerji Mühendisi
Bilgisayar Programcısı	Otomasyon Sistemleri Programcısı
Bilgisayar Sistemleri Yöneticisi	Otomotiv Mühendisi
Bilişim Sistemleri Mühendisi	Oyun Geliştirme Uzman
Biyomedikal Mühendisi	Petrol ve Doğalgaz Mühendisi
BT Çözümleri Uzmanı	Planlama Mühendisi
BT İş Analisti	Lif ve Polimer Mühendisi
Büyük Veri Uzmanı/Danışmanı	Proje Mühendisi
Cevher Hazırlama Mühendisi	Raylı Sistemler Mühendisi
Bulut Bilişim Uzmanı	Robot Kaynak Operatörü
Çoklu Ortam Programcısı	Siber Güvenlik Uzmanı
Deniz Ulaştırma İşletme Mühendisi	Sistem Analisti (BT)
Dijital Adli Tıp Uzmanı	Sistem ve Ağ Uzmanı
Elektrik Mühendisi	Sosyal Medya Uzmanı
Elektrik-Elektronik Mühendisi	Telekomünikasyon Mühendisi
Elektronik ve Haberleşme Mühendisi	Tıp Mühendisi
Endüstriyel Robot Programcısı	Uçak Mühendisi
Endüstriyel Tasarım Mühendisi	Uçuş Mühendisi
Enerji Sistemleri Mühendisi	Uygulama Programcısı
Enformasyon Teknolojileri Uzmanı	Uzay Mühendisi
Gemi İnşaatı ve Gemi Makineleri Mühendisi	Veri Madenciliği Uzmanı/Danışmanı
Gemi Makineleri İşletme Mühendisi	Veri Mühendisi
Gemi ve Deniz Teknolojileri Mühendisi	Veri Tabanı Analisti
Grafik ve Animasyon Tabanlı Web Sayfası Hazırlayıcısı	Veri Tabanı Mimarı
Güneş Enerji Sistemleri Teknisyeni	Veri Tabanı Yöneticisi
Güneş Isıl Sistem Personeli/Güneş Enerjisi Sistemleri Montajcısı	Veri/Bilgi Yönetimi Danışmanı
Güvenlik Uzmanı (BİT)	Web Programcısı

Havacılık Mühendisi	Web ve Çoklu Ortam Geliştiricisi ve Sorumlusu
Havacılık Simülatör Uzmanı	Yazılım Geliştiricisi
Havacılık ve Uzay Mühendisi	Yazılım Mühendisi
İletişim Tasarımı Uzmanı	Yazılım Tasarımcısı
İnsansız Hava Aracı (İHA) Pilotu	Yazılım Test Edicisi
İnternet Geliştiricisi	Yazılım ve Veri Tabanı Uzmanı
İş Zekâsı Uzmanı/Danışman	Yönetim Bilişim Sistemleri Uzmanı
İşletme Enformatiği Uzmanı	Video Montaj ve Efekt Uzmanı
Kaynak Mühendisi	Yapay Zekâ Mühendisi
Kimya Biyoloji Mühendisi	Yenilenebilir Enerji Uzmanı
Kurumsal Kaynak Planlama Uzmanı	Kullanıcı Deneyimi Uzmanı
Kontrol Mühendisi/Kontrol ve Otomasyon Mühendisi	3D Üretim Mühendisi
Maden Mühendisi	Artırılmış Gerçeklik Uzmanı

Kaynak: (Ayata, 2021)

Tablo incelendiğinde "Elektrik Mühendisi", "Elektrik-Elektronik Mühendisi", "Elektronik ve Haberleşme Mühendisi", "Enerji Sistemleri Mühendisi", "Güneş Enerji Sistemleri Teknisyeni", "Güneş Isıl Sistem Personeli/Güneş Enerjisi Sistemleri Montajcısı", "Malzeme Bilimi ve Nanoteknoloji Mühendisi", "Malzeme Mühendisi" ve "Yenilenebilir Enerji Uzmanı" meslekleri ilk bakışta yeşil iş kapsamında kabul edilebilecek meslekler olarak görülmektedir. Ancak bu mesleklerin hangilerinin yeşil iş kapsamında değerlendirilebileceği ayrıntılı bir şekilde incelenmelidir. Ayrıca yeşil iş tanımına uygun mesleklerin bir bütün olarak gösterildiği yeni bir sınıflandırmaya ihtiyaç olduğu aşikârdır.

Bu kapsamda İŞKUR, yeşil işlere yönelik aktif işgücü piyasası programları düzenlemek ve bunların çıktılarını takip edebilmek için geleceğin meslekleri olarak adlandırılan sınıflandırmaya benzer bir "Yeşil Meslekler/İşler" sınıflandırması hazırlamalıdır. Bu sayede üst politika belgelerinde yer alan ve İŞKUR'a verilen yeşil dönüşüm kapsamındaki eylemlerin sağlıklı bir şekilde takibi de sağlanabilecektir.

İŞKUR tarafından aktif işgücü hizmeti olarak sunulan programlardan biri de Toplum Yararına Programlardır. "Toplum Yararına Programlar; afet, salgın, acil durum dönemlerinde ve diğer mücbir sebeplerde kamu hizmetlerinin desteklenmesi yoluyla özel politika gerektiren gruplar başta olmak üzere işsizlerin çalışma alışkanlık ve disiplininden uzaklaşmalarını engellemek ve bu kişilere geçici gelir desteği sağlamak üzere aktif işgücü hizmetleri kapsamında İŞKUR ile kamu kurum ve kuruluşları iş birliğinde düzenlenen programlardır" (İŞKUR, 2023b).

Toplum Yararına Programlar, her ne kadar çevre temizliği, ağaçlandırma, park düzenlemeleri ve erozyon engelleme çalışmaları gibi çevre dostu işlerde düzenlense de program sonunda kalıcı istihdam sağlamaması nedeniyle yeşil işlere yönelik düzenlenen AİPP'ler arasında değerlendirilemeyeceği düşünülmektedir. Çünkü bir işin yeşil iş olarak kabul edilebilmesi söz konusu işin hem çevre dostu hem de insana yakışır olmasına bağlıdır. Düzenlenen program sonucunda katılımcıların adil ve insana yakışır işlerde istihdam edilmesi yeşil dönüşüm vizyonunun en önemli bileşenlerinden biri olarak görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde çevre kirliliği, küresel ısınma ve doğal kaynakların giderek yok olması gibi ekolojik sorunlar çevre koşullarını değiştirmiş ve yeşil dönüşümü zorunlu hâle getirmiştir. Çevresel sorunların etkilerini azaltmak için oluşturulmaya çalışılan yeşil dönüşüm süreci ile tüm dünyada yaşadığımız yerküreye verilen zarar olabildiğince minimize edilmeye çalışılmaktadır. Yeşil dönüşüm süreci kapsamında hazırlanan yeni mevzuat ve anlaşmalar ile ülkeler hukuki, sosyal ve ekonomik açılardan sürece adapte olmaya mecbur kalmıştır. Bu çerçevede Türkiye kamu istihdam kurumu İŞKUR'un yeşil dönüşüm sürecine hazırlanması, gerektiğinde karar vericileri ve politika yapıcıları yönlendirici olması gerekmektedir. Bu gereklilik yeşil dönüşüm süreci kapsamında bir yol haritası olabilecek çalışmaların önemini artırmaktadır.

AB'nin Avrupa Yeşil Mutabakatı kapsamında yürürlüğe girmesi planlanan Sınırda Karbon Düzenlemesi (SKDM) her ne kadar çevresel risklere bir cevap teşkil etse de birlik içinde olamayan ülkelere bir takım ekonomik yükümlülükler de getirmektedir. Bu kapsamda üretiminde çevre dostu yöntemleri kullanmayan fabrikalardan dönüşüm süreci kapsamında mal ve hizmet alınmaması ve ek külfetler getirilmesi beklenmektedir. Bu da bir bakıma görünmez ihracat engeli olarak kendini gösterecektir. Bu kapsamda proaktif bir hizmet sunumu olarak kurumsal bir analizle SKDM sürecinden olumsuz etkilenerek küçülmesi veya işçi çıkarması muhtemel işyerleri belirlenebilir ve olumsuz sonuç gerçekleşmeden tedbir alınabilir.

Türkiye'nin en fazla ihracat yaptığı ülke grubunun Avrupa Birliği olması, dönüşümü Türkiye için sadece çevresel açıdan değil aynı zamanda ekonomik açıdan da zorunlu kılmaktadır. Yeşil dönüşüme yönelik politika önlemleri, çevresel sürdürülebilirliği sağlama hedefiyle ekonomik faaliyetleri şekillendirme amacı taşımaktadır. Bu doğrultuda, öncelikle yeşil işlerin doğru bir şekilde tanımlanması ve sınıflandırılması gerekmektedir. Çalışma kapsamında yapılan araştırma neticesinde hâlihazırda İŞKUR tarafından yeşil işlere yönelik hazırlanmış bir meslek tanımlaması ve sınıflandırma bulunmadığı görülmüştür.

Bu çerçevede İŞKUR tarafından yeşil işlere yönelik aktif işgücü piyasası programları düzenlenmesi ve bu programların çıktılarının takip edilebilmesi amacıyla da "Yeşil Meslekler/İşler" sınıflandırmasının hazırlanması önerilmektedir. Bu sayede üst politika

belgelerinde İŞKUR'a verilebilecek yeşil dönüşüm kapsamındaki eylem, hedef ve gerçekleşme göstergelerinin sağlıklı bir şekilde takibinin de sağlanabileceği düşünülmektedir.

Yeşil dönüşümün başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi için hem bireysel hem de kurumsal düzeyde farkındalığın artırılması ve bu bilinçle uyumlu davranışların benimsenmesi kritik bir öneme sahiptir. Bu süreçte çevre dostu uygulamaların bireyler ve kurumlar tarafından benimsenmesi, karbon ayak izinin azaltılmasında ve sürdürülebilirlik hedeflerine katkı sağlanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında farkındalığın artırılması, hem çevresel etkileri minimize etmek hem de ekonomik kalkınmayı sağlamak için bir gerekliliktir.

Çevresel risklerin minimize edilmeye çalışması çabalarıyla işgücü piyasasında giderek artacak olan yeşil işlerin çalışanlar açısından daha adil bir ücret ve kariyer basamaklarında yükselme gibi insana yakışır iş standartlarını barındırması bu işleri iş arayanlar için cazip hale getirecektir. Bu bağlamda iş arayanların yeşil işlerde çalışmak için hangi niteliklere ve becerilere ihtiyaç duyulduğunu bilmeleri gerekmektedir. Yeşil işlere yönelik aranan nitelik ve becerilerin belirlenmesi; işverenlerin, iş arayanları değerlendirirken belirli nitelikleri aramasına ve iş arayanların buna paralel olarak aranan nitelikleri geliştirmesine yardımcı olacaktır. Yeşil işlerin beceri envanterlerinin çıkarılması amacıyla iş analizleri gerçekleştirilmesi ve bu analizler doğrultusunda yeşil işler olarak tanımlanan mesleklerin nitelik ve beceri envanteri oluşturulması gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca çevre dostu işlerde istihdam edilebilirliğin artırılabilmesi için bu alanlarda mesleki eğitim altyapısının hazırlanması gerekmektedir. Bu nedenle üniversitelerin ve mesleki eğitim kurumlarının yeşil işler için eğitim modülleri hazırlamaları ve sunmaları gerektiği düşünülmektedir. Türkiye'de yeşil istihdamın potansiyeli oldukça yüksektir. Dönüşüm süreci kapsamında yeşil işlerin teşvik edilmesi ve yeşil işlerin yaygınlaştırılması, sürecin olumlu bir şekilde yürütülmesinde bir lokomotif görevi görecektir. İŞKUR'un sunmuş olduğu hizmetlerden biri olan ve aktif istihdam politikalarının bir parçası olarak uygulanan danışmanlık faaliyetleri ile İŞKUR'a kayıtlı iş arayanlara meslek seçimlerinde, iş bulmalarında, mesleki uyum problemlerini gidermelerinde, mesleki becerilerini geliştirmelerinde ve mesleklerini/işlerini değiştirmelerinde danışmanlık hizmeti verilmektedir. Bu kapsamda danışmanlık faaliyetlerinin yeşil işlere geçiş sürecinde önemli bir araç olarak kullanılabileceği düşünülmektedir.

İş ve meslek danışmanlığı hizmetiyle, yeşil işlerde istihdam edilme potansiyeli olan kişilerin özellikleri ile mesleğin gerektirdiği nitelik ve şartlar karşılaştırılarak bireyin istek ve durumuna en uygun yeşil mesleği seçmesinin sağlanabileceği değerlendirilmektedir. Bununla birlikte yeşil dönüşüm kapsamında bu hizmetin verilebilmesi için öncelikle danışmanlık faaliyeti yürüten iş ve meslek danışmanlarının yeşil dönüşüm kapsamında düzenlenen eğitimlerle yetkinliklerinin artırılması gerekmektedir. İş ve meslek danışmanlarına yeşil dönüşüm süreci ile ortaya çıkan işgücü piyasasındaki yeni meslek ve beceriler konusunda farkındalık eğitimi verilmesiyle yeşil işlerde istihdam edilecek kişilere dönüşüm süreci ve yeşil işler hakkında bilgi aktarımı yapılması sağlanabilir. Bu perspektifle yeşil dönüşüm kapsamındaki farkındalığın artırılması amacıyla özel bir danışmanlık hizmeti olarak "Yeşil İş Koçluğu" adı altında özel bir danışmanlık faaliyetinin de yürütülebileceği değerlendirilmektedir.

Ayrıca yeşil işlere geçiş sürecinde dezavantajlı durumda olan sınırlı beceri ve iş deneyimine sahip bireyleri kapsayacak şekilde danışmanlık faaliyetlerinin yürütülmesi gerekmektedir. Bu çerçevede kariyer rehberliği ve danışmanlık hizmetleriyle bu kişilerin yeşil ekonomiye aktif katılımlarının teşvik edilmesi daha kapsayıcı, adil ve sürdürülebilir bir gelecek için dikkat edilmesi gereken bir husus olarak değerlendirilmektedir.

Bununla birlikte işverenlerin de yeşil işlere yönelik fırsatları görebilmelerini ve yeşil işlere yatırım yapmanın işletmelerine nasıl fayda sağlayabileceğini anlamalarını sağlamak amacıyla bilgilendirmeleri gerekmektedir. Bu çerçevede iş ve meslek danışmanlığı sunumlarından biri olan işveren danışmanlığı hizmetinin yanı sıra çevre dostu işlerle alakalı daha detaylı ve etkili bilgi verilebilmesi amacıyla Türkiye İş Kurumu tarafından gerek çevrimiçi ortamlarda gerekse fiziki ortamlarda yeşil dönüşümün işgücü piyasasına etkileri hakkında seminer ve toplantılar düzenlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda yeşil sektörlerde yer alan işyerlerinin İŞKUR hizmetlerinden yararlanma oranlarının artırılması önerilmektedir. Yeşil dönüşüm sürecinde, beceri taleplerinde meydana gelen değişikliklerle birlikte aranan becerilere sahip olmayan kişilerin geçim kaynaklarının sürdürülebilirliği konusunda zorluklarla karşılaşması beklenmektedir. Bu kapsamda karbon yoğun endüstrilerin yeşil dönüşüme uyum sağlama sürecinde işgücü piyasasındaki değişikliklerin takip edilmesi ve işçilerin yeteneklerine uygun olacak şekilde beşerî sermayenin yönlendirilmesi elzemdir.

İşgücü piyasasındaki değişikliklerin izlenmesi ve bu değişikliklere yönelik aktif işgücü politikalarının hayata geçirilmesi, işçilerin becerilerini güncellemelerine ve yeni istihdam fırsatlarına uyum sağlamalarına yardımcı olacaktır. Bu politikaların başarıyla uygulanması, hem çevresel açıdan olumlu etkiler yaratacak hem de ekonomik refahın artırılmasına katkı sağlayacaktır.

İŞKUR, resmi istatistik programı kapsamında her yıl düzenli olarak işgücü piyasasının talep yapısını ortaya çıkaran işgücü piyasası araştırması gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda yeşil işlere olan talebin ortaya çıkarılabilmesi amacıyla "Yeşil Sektörlerde Yer Alan İşyeri Oranı" hesaplamasının İPA'ya dâhil edilerek belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu çerçevede doğrudan ve dolaylı olarak yeşil sektörler ayrımı yapılması suretiyle ilgili sektörlerde hangi işlerin yer aldığı tespit edilmelidir. Bu doğrultuda yeşil sektörlerdeki istihdam potansiyelinin öngörülebilmesi amacıyla "Sektörlere Göre AR-GE Çalışması Yapan İşyeri Oranı" hesabına yeşil sektörlerin de dâhil edilmesi ve "İşyeri Büyüklüklerine Göre Gelecek Bir Yıl İçinde Yeşil Yatırım Planlayan İşyeri Oranı"nın da İPA'ya dâhil edilmesi önerilmektedir.

Ayrıca işe yerleştirme faaliyetlerinin yeşil işler kapsamında etkin yapılabilmesi, işgücü piyasasında bu alanda politikaların belirlenmesi ve karar alma süreçlerinde kullanılabilmesi amacıyla yeni veri setleri oluşturulması önerilmektedir. Bununla birlikte işgücü piyasasının yeşil dönüşüm kapsamında istihdam beklentilerinin tespit edilebilmesi adına "Sektörlere Göre İşverenlerin İstihdam Beklentileri" hesabına yeşil işlerin de dâhil edilmesi gerektiği değerlendirilmektedir.

Bu uygulamaların hayata geçirilmesiyle İşgücü Piyasası Araştırmalarının yeşil işgücünün talep yapısının tespit edilmesinde önemli bir rol oynayabileceği değerlendirilmektedir. Yeşil işgücünün talep yapısını analiz etmek ve yeşil sektörlere yönelik istihdam olanaklarını belirlemek için araştırma raporunda yer alan sektörlere yeşil sektörlerin dâhil edilmesi ve yeşil sektörlerde yer alan iş yerlerinin ağırlığının artırılması gerektiği düşünülmektedir. Bu uygulamaların gerçekleştirilmesi, yeşil işgücü talebini karşılayacak politikaların oluşturulmasında ve yeşil sektörlere uygun nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde önemli bir katkı sağlayacaktır.

Yeşil dönüşüm süreci kapsamında istihdamın korunması ve güçlendirilmesi adına, yeşil işlerin nitelikli işgücüyle donatılması büyük önem taşımaktadır. Mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programlarını içeren AİPP'ler, mevcut çalışanların ve işgücüne katılacak

potansiyel çalışanların yeşil işlere yönelik yetkinliklerini artırmada kullanılması gereken önemli araçlardır. Bu tür programlar sayesinde, yeşil sektördeki işgücü talebine cevap verilebilecek nitelikli ve bilinçli çalışanlar yetiştirilebilecektir.

Yeşil işlerde çalışmak isteyen kişilerin gerekli becerileri edinmelerine yardımcı olmak için çevre konusunda bilinçlendirilmelerinin yanında mesleki ve teknik bilgiye sahibi olmaları gerekmektedir. Çalışma kapsamında dönüşüm süreci ile birlikte yeşil becerilere olan talebin artmasının beklendiği tespit edilmiştir. Bu alanlarda işgücü piyasasındaki talebin karşılanabilmesi adına kamu istihdam kurumlarının yeşil işlerde istihdam edilebilecek daha kalifiye elemanların yetiştirilmesine destek olması gerektiği düşünülmektedir. Çevre dostu işlere yönelik uygulanacak aktif işgücü piyasası politikaları, iş arayanların yeteneklerini artıracak ve işverenlerin nitelikli işgücüne erişimini kolaylaştıracaktır. Bu çerçevede aktif işgücü piyasası politikaları kapsamında mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programlarının yeşil işlere yönelik düzenlenmesinin teşvik edilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Mevcut işlerin yeşil işlere dönüşümü, yeşil ekonomik dönüşümün önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. İşletmelerin ve sektörlerin çevresel etkileri minimize edecek şekilde yeniden yapılanmasına destek olmak amacıyla çalışanlara yönelik mesleki eğitimlerin düzenlenmesinin sürdürülebilirlik hedefleriyle uyumlu bir ekonomi için zaruri olduğu değerlendirilmektedir.

Günümüzde "ikiz dönüşüm" kavramı ile ifade edilen dijital dönüşüm ve yeşil dönüşüm birbirlerinin bütünleyicisi ve tetikleyicisi olarak kabul edilmektedir. Çevre dostu işlerin çoğu yeni teknolojilerle yürütülmektedir. Bu nedenle, yeşil işlerde çalışacak kişilere dijital beceriler kazandırılarak bu kişilerin yeterliliklerinin artırılması gerekmektedir. Yeşil teknolojilerin kullanımı konusunda teorik ve uygulamalı eğitimler veren AİPP'lerin düzenlenmesiyle yeşil işlerde istihdam edilecek kişilerin dijital beceri kazanmalarının temin edilebileceği düşünülmektedir.

Dönüşüm sürecinin adil ve toplumun tüm kesimlerinin refahını destekleyecek şekilde yürütülmesi için kadınlar, engelliler ve gençler gibi işgücü piyasasında yer edinmekte güçlük çeken başka bir ifadeyle özel politika gerektiren hassas grupların yeşil dönüşüm sürecine adapte olabilmeleri garanti altına alınmalıdır. Bu kapsamda bu kişilere yönelik düzenlenen AİPP'lerin daha esnek şartlara sahip olması gerektiği düşünülmektedir.

Tüm bu politika adımları, yeşil ekonomik dönüşümün istihdam açısından sağlayacağı önemli fırsatlara işaret etmektedir. Yeşil işlerin artmasıyla istihdam alanlarında çeşitlilik sağlanacak olup aynı zamanda çevreye duyarlı ekonomik büyüme desteklenecektir. Böylece, sürdürülebilirlik ilkesiyle uyumlu bir geleceğe doğru adım atma şansı yakalanacaktır.

Aktif işgücü piyasası politikalarının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için tüm paydaşların iş birliği ve katılımı büyük önem taşımaktadır. Çevresel ve sosyal açıdan duyarlı bir işgücü piyasasının oluşturulmasında işverenler, işçi sendikaları, sivil toplum kuruluşları ve hükümetin birlikte çalışması son derece önemlidir.

Bu politikaların hayata geçirilmesiyle toplumun tüm kesimlerini kapsayan adil ve düşük karbonlu bir ekonomiye geçişe destek olunabilir. Böylece, sürdürülebilir ve refah içinde bir geleceğe doğru adım atılmasına katkı sağlanabilir.

Sürdürülebilir bir ekonomiye geçiş sürecinde uygulanan politikalar, çevresel sorunlara çözüm oluşturarak hem ekonomik büyümeye katkıda bulunmalı hem de insanların refahını ve yaşam kalitesini artırmalıdır. Bu bağlamda yeşil işlerin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi sürdürülebilir bir gelecek için olmazsa olmaz bir adımdır.

Son olarak; Türkiye genelinde on bine yakın personeli ve 81 ilde bulunan hizmet binalarıyla büyük ölçekli bir işletme olarak da nitelendirebileceğimiz şekilde faaliyet gösteren İŞKUR'un, özel sektör ile kamu kurumlarına yeşil dönüşüm konusunda örnek olması amacıyla hem merkez hem de taşra birimlerinde çevre dostu bir hizmet sunumuna geçmesi sürece katkı sağlayacaktır. Bu kapsamda enerji kullanımının etkin yönetimi, geri dönüşüm uygulamalarının yaygınlaştırılması, Kurum binalarının çevre dostu ilkelere uygun olarak dönüştürülmesi, kurumsal karbon ayak izinin tespit edilerek düşürülmesi ve ilgili hukuki gerekliliklerinin yerine getirilerek yeşil sertifikaların alınması gibi icraatların hayata geçirilmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

4 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. (2018).

Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Genelge. (2022).

Aktif İşgücü Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik. (2022).

Almanya Yeşil Enerjiye Geçişi Hızlandırıyor. (Çevrimiçi). 07 18, 2023 tarihinde https://www.bloomberght.com/almanya-yesil-enerjiye-gecisi-hizlandiriyor-2303505 adresinden alındı

Aşıcı, A. A. (2021). Avrupa Birliği'nin Sınırda Karbon Uyarlaması Mekanizması ve Türkiye Ekonomisi. İstanbul Politikalar Merkezi Politika Notu.

Aşıcı, A. A., & Şahin, Ü. (2017). *Yeşil Ekonomi.* Yeni İnsan Yayınevi.

Ayata, M. (2021). Endüstri 4.0 Geleceğin Meslekleri ve Nitelikli İş Gücünün Önemi. *İstihdamda 3i* (35).

Azazi, H., & Uzma, O. (2022). Türkiye'de Yeşil Ekonomi, Yeşil İşler ve Yeşil İstihdam. *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.

Başol, O. (2018). *Dünyada ve Türkiye'de Yeşil İşlerin Gelişimine İlişkin Bir Değerlendirme.* Finans Politik & Ekonomik Yorumlar.

Bilgili, M. Y. (2017). Ekonomik, Ekolojik ve Sosyal Boyutlarıyla Sürdürülebilir Kalkınma. The Journal of International Social Research.

Bozena, R. (2015). *Green Economy Indicators.* University of Wroclaw.

Bozkurt, Y. (2018). *Çevre Sorunları ve Politikaları: Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Çevre Politikalarının Dönüşümü.*

CEDEFOP. (2021). *The green employment and skills transformation: insights from a European Green Deal skills forecast scenario.* Luxembourg.

Collins, D., Bray, M., & Burgess, J. (2010). Green Jobs, Environmental Sustainability Industrial Relations. The Indian Journal of Industrial Relations.

Deitche, S. (2010). *Green Jobs: Environmental Careers for the 21st Century.* Santa Barbara-California: Praeger An Imprint of ABC-CLIO, LLC.

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK). (2022). Sanayide Yeşil Dönüşümün Desteklenmesi Projesi . *AB'nin Yeni Büyüme Stratejisi "Yeşil Mutabakat" ve Türkiye İçin Önemi*.

Durmuşlar, S. Ö., Eymirli, E. B., & Ayalp, E. (2023). İzmir'de Yeşil Dönüşüm İçin Öncelikli Sektörler Ve Odak Mekânlar. Bölgesel Kalkınma Derigisi.

Erçoşkun, Ö. Y. (2010). *Yeşil Yakalı Kavramı ve Türkiye'de Yeşil Yakalılar.* Çağdaş Yerel Yönetimler.

Erken, C. (2020). Kadınların İşgücü Piyasasında Karşılaştıkları Engeller ve İŞKUR İçin Öneriler. *Uzmanlık Tezi*. Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu.

European Commission. (2019). PISA 2018 and the EU: Striving for social fairness through education.

Fırat, S. Ü., Yurtsever, Ö., İleri, Ç., & Kıvılcım, İ. (2017). Sürdürülebilir Bir Dünyaya Doğru: Küresel Gündem ve Türkiye. İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları.

Fisk, P. (2010). People, Planet, Profit, Great Britain and United States.

G20. (2023). Education Policies and Programmes in G20 Countries One Earth, One Family, One Future through Education.

Görmüş, A. (2016). Yeşil Ekonomiye Geçiş Düzgün İşler İçin Yeni Fırsatlar Yaratıyor Mu? İngiltere Örneği. Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi.

Günaydın, D. (2015). Yeşil İşler Ve İşgücü Piyasasına Etkileri.

Harvard Busıness Revıew. (2008). *Yeşil İş Stratejisi.* (A. Kardam, Çev.)

İEA. (2019). *Energy Policies of IEA Countries: United States Review.*

İEA. (2022). *World Energy Outlook.*

ILO & CEDEFOP. (2011). *Skills For Green Jobs A Global View.*

ILO. (2011). *Skills and Occupational Needs in Green Building.*

ILO. (2013). Sustainable Development, Decent Workand Green Jobs. Geneva: İnternational Labour Conference.

ILO. (2014). *Green Jobs Mapping Study in Malaysia: An Overview Based on Initial Desk Research.* Geneva, Switzerland: ILO Publications.

ILO. (2015a). Yeşil Ekonomide İnsana Yakışır İşler: Türkiye'den İyi Örnekler Vaka Çalışması. ILO Publications.

ILO. (2015b). *Skills For Green Jobs.*

ILO. (2018). *World Employment and Social Outlook 2018: Greening with jobs.*

ILO. (2019). *Skılls For A Greener Future: A Global Vıew.*

ILO. (2020). *Dünyada İstihdam ve Sosyal Görünüm: Eğilimler .*

ILO, & UNDP. (2022). *Türkiye'de İklim Değişikliği ve Yeşil Ekonomi Politikalarının Sosyal ve İstihdam Etkileri.*

IMF BLOG. (2022). *The Right Labor Market Policies Can Ease the Green Jobs Transition.*

İş ve Meslek Danışmanlarının Atanma ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2015).

İŞKUR. (2022). *Türkiye İşgücü Piyasası Araştırma Raporu.*

İŞKUR. (2023a). *https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/is-ve-meslek-danismanligi/*. 07 2023, 05 tarihinde alındı

İŞKUR. (2023b). *Toplum Yararına Programlar*. 08 14, 2023 tarihinde https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/toplum-yararina-programlar-typ/ adresinden alındı

İŞKUR. (Çevrimiçi). *Aktif İşgücü Programları*. 07 10, 2023 tarihinde https://www.iskur.gov.tr/is-arayan/aktif-isgucu-programlari/mesleki-egitim-kurslari/ adresinden alındı

İŞKUR. (Çevrimiçi). *İşbaşı Eğitim Programları*. 07 10, 2023 tarihinde https://www.iskur.gov.tr/isveren/isbasi-egitim-programlari/ adresinden alındı

ITUC. (2009). *What's Just Transition? A flyer for explaining decision makers, interested organisations and the general public the rationale, meaning and examples of "Just transition" policies.*

ITUC. (2012). *Growing Green and Decent Jobs.*

Keleş, R., Hamamcı, C., & Aykut, Ç. (2016). *Çevre Politikası.* İmge Yayınevi.

KfW Research Volkswirtschaft Kompakt. (2023). Großunternehmen halten Klimaneutralität und Wettbewerbsfähigkeit für vereinbar.

KPMG. (2023). *Sanayide Yeşil Dönüşüm.*

Lehr, U., & Lutz, C. (2011). Green Jobs? Economic impacts of renewable energy in Germany.

Linked in Economic Graph. (2023). Global Green Skills Report .

Mercan, S. (2016). Türkiye İş Kurumu Tarafından Uygulanan Mesleki Eğitim Programlarının İstihdama Etkilerinin Değerlendirilmesi ve Bu Alanda Yenilikçi Yaklaşımların Geliştirilmesinde Türkiye İş Kurumu'nun Rolü. *Uzmanlık Tezi*. Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu.

MOEF. (2020). Government Releases an English Booklet on the Korean New Deal.

Next100. (2021). *Who Will Get All the New Green Jobs? Equitable Workforce Development Policy for a Changing Climate.*

ODS Consulting Group. (Çevrimiçi). 06 2023, 10 tarihinde https://odsdanismanlik.com/tr/makaleler/yesil-donusum/ adresinden alındı

OECD. (2010). Green Jobs And Skills:The Local Labour Market İmplications Of Addressing Climate Change.

OECD. (2011). *Towards green growth, A summary for policy makers.*

OECD. (2012a). *Enabling Local Green Growth Addressing Climate Change Effects on Employment and Local Development.* OECD Publications.

OECD. (2012b). *Green Growth and Developing Countries: A Summary for Policy Makers.* Paris, France: OECD Publications.

OECD. (2021). *OECD Skills Outlook 2021: Learning for Life .* OECD Publishing.

OECD. (Çevrimiçi). *Environmental country reviews.* 07 17, 2023 tarihinde https://www.oecd.org/env/country-reviews/ adresinden alındı

Özcan, K. (2019). *Yeşil Yeni Düzen ve Yeşil Büyüme Bağlamında Kayseri, Sakarya, Hatay ve Samsun Örnekleri .*

Özen, A., Şaşmaz, M. Ü., & Bahtiyar, E. (2015). *Türkiye'de Yeşil Ekonomi Açısından Yenilenebilir Bir Enerji Kaynağı: Rüzgar Enerjisi.*

Özsoy, C. (2011). Yeşil ekonominin dinamikleri: Yeşil işler ve beceriler.

Özsoy, C. (2013). *Yeşil Yakalı Çalışanlar: Türkiye Potansiyel Yeşil İşlere Hazır mı?* Kariyer Gündemi.

Özsoy, C. (2016). *Yeşil İşler ve İstihdam Olanakları Üzerine Bir Tartışma.* Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.

Paris Anlaşması. (Çevrimiçi). 07 10, 2023 tarihinde http://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa. adresinden alındı

Pearce, D., & Barbier, E. (2000). *Blueprint for a Sustainable Economy.* London, Earthscan.

Pinfield, G. (1996). *Beyond Sustainability Indicators: Local Environment.*

Republic Of Turkey Intended Nationally Determined Contribution. (Çevrimiçi). 08 10, 2023 tarihinde https://www4.unfccc.int/sites/submissions/INDC/Published%20Documents/Turkey/1/The_INDC_of_TURKEY_v.15.19.30.pdf adresinden alındı

SEFİA. (2022). İşgücünün Yeşil ve Adil Dönüşümü. Sürdürülebilir Ekonomi ve Finans Araştırmaları Derneği.

SHURA. (2022). Enerji Dönüşümünde Ana Eksen: Adil Dönüşüm .

SKD Türkiye. (2016). Sürdürülebilirlik Yolculuğumuz 100 Maddede Sürdürülebilirlik Rehberi.

T.C. Avrupa Birliği Başkanlığı. (2023). Fasıl 27: Çevre ve İklim Değişikliği.

T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2021). *Türkiye'nin Yeşil Kalkınma Devrimi.*

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığ. (2022). On İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonları ve Çalışma Grupları El Kitabı.

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2019). On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2021). Orta Vadeli Program (2022-2024).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. (2022). Orta Vadeli Program (2023-2025).

T.C. Çevre Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı. (2022). İklim Şurası Komisyon Tavsiye Kararları.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (Çevrimiçi). *Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP).* 07 11, 2023 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/birlesmis-milletler-cevre-programi.tr.mfa adresinden alındı

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (Çevrimiçi). *BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi*. 07 11, 2023 tarihinde https://www.mfa.gov.tr/bm-iklim-degisikligi-cerceve-sozlesmesi.tr.mfa adresinden alındı

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. (2022). 3.1.2.7. Anadolu Bozkır Ekosistemleri İçin İklim Değişikliğine Ekosistem Tabanlı Uyum Strateji Belgesi (2022-2036).

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2022). *Views of the Government of Turkey on the Carbon Border Adjustment Mechanism within the Framework of the Inception Impact Assessment.* 08 11, 2023 tarihinde https://ticaret.gov.tr/data/5f901d8813b8760d9ce54aeb/AB%20S%C4%B1n%C4%B1rda%20Karbon%20D%C3%BCzenleme%20Mekanizmas%C4%B1%20Etki%20Analizi-%C3%9Clke%20G%C3%B6r%C3%BC%C5%9F%C3%BC_Ek_Turkey%20Views%20on%20CBA.pdf.pdf adresinden alındı

T.C. Ticaret Bakanlığı. (2023). Ocak Ayı Veri Bülteni.

T.C. Ticaret Bakanlığı. (Çevrimiçi). *Avrupa Yeşil Mutabakatı*. 07 12, 2023 tarihinde https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/yesil-mutabakat/avrupa-yesil-mutabakati adresinden alındı

Taslak ETS Yönetmeliği. (2020). https://pmrturkiye.csb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/12/Taslak-ETS-Yonetmeligi-1.pdf adresinden alındı

Taslak İklim Kanunu. (2020). https://pmrturkiye.csb.gov.tr/wp-content/uploads/2020/12/Taslak-Iklim-Kanunu-1.pdf adresinden alındı

Temiz Enerji Haber Portalı. (Çevrimiçi). *Güney Kore kendi "Yeşil Düzen"ini açıkladı… Dijital ve yeşil yatırımlara 133 milyar dolar ayrılacak.* 07 15, 2023 tarihinde https://temizenerji.org/2020/07/14/guney-kore-kendi-yesil-duzenini-acikladi-dijital-ve-yesil-yatirimlara-133-milyar-dolar-ayrilacak/ adresinden alındı

TEPAV & İPM & İKV. (2021). Türkiye "Yeşil Dönüşüm"e Uyumda Geç Kalmamalı – Çağrı Metni. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, İstanbul Politikalar Merkezi ve İktisadi Kalkınma Vakfı.

The Adecco Group. (2022). *Training for Green Jobs: Learnings from Five case-studies.*

The ILO's Green Jobs Programme. (tarih yok). 07 15, 2023 tarihinde https://www.ilo.org/global/topics/green-jobs/WCMS_213842/lang--en/index.htm adresinden alındı

TİSK. (Çevrimiçi). *Yeşil Dönüşüm Kapsamındaki Çalışmalarımız*. 07 2023, 12 tarihinde https://ticaret.gov.tr/data/643ffd6a13b8767b208ca8e4/Ek-11%20T%C4%B0SK.pdf adresinden alındı

Türk Müşavir Mühendisler ve Mimarlar Birliği. (2022). Avrupa Yeşil Mutabakatı. 11.

Türkiye İş Kurumu. (2023). 2022 Yılı Faaliyet Raporu.

TÜSİAD. (2020). *Ekonomik Göstergeler Merceğinden Yeni İklim Rejimi.*

UİB. (2021). *AB Yeşil Mutabakatı Raporu.* Uludağ İhracatçı Birlikleri.

Ulukütük, S. (2014). İşgücü Piyasasında Yeni Bir Alan: Yeşil İstihdam ve Yeşil İşler . *Uzmanlık Tezi*. Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu.

UN. (2012). *The Future We Want, United Nations Conference on Sustainable Development (Rio+20).* Rio de Janerio.

UN Global Compact. (Çevrimiçi). 07 10, 2023 tarihinde https://www.globalcompactturkiye.org/global-compact-turkiye/ adresinden alındı

UN SDG. (Çevrimiçi). 07 11, 2023 tarihinde https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2023/05/un-2023-sdg-summit/ adresinden alındı

UNCSD. (2012). United Nations Conference on Sustainable Development United Nations Conference on Sustainable Development.

UNDP Türkiye. (Çevrimiçi). *Türkiyedek İş Dünyası Liderleri Yeşil Dönüşümü Sahipleniyor.* 07 17, 2023 tarihinde https://www.undp.org/tr/turkiye/press-releases/turkiyedeki-dunyasi-liderleri-yesil-donusumu-sahipleniyor adresinden alındı

UNDP Türkiye Sustainable Development. (Çevrimiçi). 07 11, 2023 tarihinde https://www.undp.org/sustainable-development-goals adresinden alındı

UNEP. (2011). Towards A Green Economy: Pathways to Sustainable Development AND Poverty Eradication.

UNEP; ILO; IOE; ITUC. (2008). Green Jobs: Towards Decent Work in a United Nations Environment Programme. *United Nations Environment Programme*.

Üner, S. (2017). Yeşil İşlerin İstihdam Yaratabilme Potansiyeli Seçilmiş Ülke Uygulamaları ve Türkiye İş Kurumu İçin Öneriler. *Uzmanlık Tezi*. Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu.

WCED. (1987). Our Common Future.

World Bank. (2018). *Learning to Realize Education's Promise.*

World Bank. (2021). *Social Protection and Labor: A Key Enabler for Climate Change Adaptation and Mitigation.*

World Bank. (2023). *Making the European Green Deal Work for People.*

World Bank Press Release . (Çevrimiçi). *Dünya Bankası Türkiye'de Daha Yeşil ve Daha Dirençli Bir Sanayi Sektörünü Desteklemek için 450 Milyon ABD$ Tutarındaki Bir Finansmanı Onayladı.* 07 15, 2023 tarihinde https://www.worldbank.org/tr/news/press-release/2023/06/02/world-bank-approves-450-million-to-foster-a-greener-and-more-resilient-industrial-sector-in-t-rkiye#:~:text=WASHINGTON%2C%202%20Haziran%202023%20%E2%80%93%20D%C3%BCnya,ABD%24%20tutar%C4%B1nda%20bi adresinden alındı

Yılmaz, A. T. (2016). Türkiye İş Kurumu Tarafından Dezavantajlı Gruplara Yönelik Uygulanan Mesleki Eğitim Kurslarının Etkilerinin İncelenmesi ve Faaliyetlerin Çeşitlendirilmesine Yönelik Öneriler. *Uzmanlık Tezi*. Ankara: T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu.

Yılmaz, F. (2022). Yeşil İşler'e Doğru: Sürdürülebilir Gelişme ve Yeşil Ekonomi. Nobel Bilimsel Eserler.

Yılmaz, S. A. (2014). Yeşil İşler ve Türkiye'de Yenilenebilir Enerji Alanındaki Potansiyeli. T.C. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi.

ÖZGEÇMİŞ

Mustafa AYATA, 27 Ağustos 1991' de İstanbul'da doğdu. İlk ve Orta öğretimini İstanbul'da tamamladı. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat bölümünden 2014 yılında mezun oldu. 2019 yılında Maliye Bakanlığı Gelir İdaresi Başkanlığı'nın açmış olduğu Devlet Gelir Uzman Yardımcılığı sınavını kazanarak, Devlet Gelir Uzman Yardımcısı olarak göreve başladı. Aynı yıl Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'nün açmış olduğu İstihdam Uzman Yardımcılığı sınavını kazanarak, 2020 yılında İstihdam Uzmanı Yardımcısı olarak göreve başladı. Halen Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü'nde görev yapmaktadır.